

SEJM
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ
IX kadencja
Prezes Rady Ministrów
RM-060-163-22

Druk nr 2307
Warszawa, 30 maja 2022 r.

Pani
Elżbieta Witek
Marszałek Sejmu
Rzeczypospolitej Polskiej

Szanowna Pani Marszałek,

na podstawie art. 26 ustawy z dnia 20 października 1994 r. o specjalnych strefach ekonomicznych przekazuję Sejmowi

- Informację o realizacji ustawy o specjalnych strefach ekonomicznych. Stan na 31 grudnia 2021 r.

Do prezentowania stanowiska Rządu w tej sprawie w toku prac parlamentarnych został upoważniony Minister Rozwoju i Technologii.

Z poważaniem

Mateusz Morawiecki

/podpisano kwalifikowanym podpisem elektronicznym/

MINISTERSTWO ROZWOJU I TECHNOLOGII

**Informacja o realizacji ustawy
o specjalnych strefach ekonomicznych**

Stan na 31 grudnia 2021 r.

Warszawa, maj 2022 r.

Spis treści

<i>Synteza</i>	3
<i>Wprowadzenie</i>	4
<i>I. Lokalizacja i obszar specjalnych stref ekonomicznych</i>	5
<i>II. Efekty funkcjonowania specjalnych stref ekonomicznych</i>	11
<i>III. Spółki zarządzające specjalnymi strefami ekonomicznymi</i>	40
<i>Podsumowanie</i>	70
<i>Mapa specjalnych stref ekonomicznych w Polsce</i>	72

Synteza

Niniejszy dokument został przygotowany w związku z art. 26 *ustawy z dnia 20 października 1994 r. o specjalnych strefach ekonomicznych* (Dz. U. z 2020 r. poz. 1670, z późn. zm.), zwanej dalej „*ustawą o sse*”, który nakłada na Radę Ministrów obowiązek przedstawiania Sejmowi informacji o realizacji *ustawy o sse* wraz ze sprawozdaniem z wykonania budżetu.

Dokument zawiera informacje dotyczące funkcjonowania specjalnych stref ekonomicznych według stanu na dzień 31 grudnia 2021 r. i obejmuje, tak jak w raportach za poprzednie lata, następujące zagadnienia:

- lokalizację i stopień zagospodarowania każdej ze stref,
- efekty funkcjonowania stref z uwzględnieniem liczby udzielonych zezwoleń, utworzonych miejsc pracy, wartości i struktury branżowej zrealizowanych inwestycji oraz krajów pochodzenia kapitału,
- działalność spółek zarządzających strefami.

W 2021 r. łączny obszar stref nie uległ zmianie i wynosił 22 949,5 ha. Średni stopień zagospodarowania stref wzrósł natomiast do poziomu 70,81%, a więc o 5,85%.

Na koniec 2021 r. przedsiębiorcy posiadali 2 191 ważnych zezwoleń na prowadzenie działalności gospodarczej na terenie stref.

W 2021 r. skumulowana wartość zainwestowanego kapitału wyniosła blisko 152,6 mld zł, co oznacza wzrost o prawie 6,7 mld zł, czyli o 4,58% w stosunku do roku poprzedniego.

Na koniec grudnia 2021 r. inwestorzy zatrudniali łącznie ponad 389 tys. pracowników. W stosunku do 2020 r. liczba pracowników ogółem wzrosła o prawie 4 tys., tj. o 1,03%, a liczba nowych miejsc pracy – o 7,8 tys. etatów, czyli o 3,1%.

Zainwestowany w strefach kapitał w ponad 70% pochodził z sześciu krajów, tj.: Niemiec, Polski, Holandii, Luksemburga, Belgii i USA. Struktura branżowa inwestycji nie uległa istotnym zmianom. Te same sektory działalności zajmują sześć pierwszych pozycji. Największy udział w skumulowanej wartości inwestycji mieli przedsiębiorcy z branży motoryzacyjnej (ponad 29%). Kolejne miejsca zajęli producenci wyrobów z gumy i tworzyw sztucznych (ok. 8,9%) oraz wyrobów metalowych (ok. 7,3%).

Największa koncentracja branżowa charakteryzowała strefy katowicką i legnicką. W 2021 r. na branżę wiodącą w tych strefach przypadło odpowiednio: 57,7% i 56,85%. Wysoki udział branży dominującej miała też strefa wałbrzyska – 50%. W strefach: słupskiej, suwalskiej i starachowickiej udział branży dominującej kształtował się na podobnym poziomie i mieścił się w przedziale od 37,9% do 40,6%. W strefach: katowickiej, legnickiej i wałbrzyskiej dominującym sektorem była motoryzacja, w słupskiej i suwalskiej – przetwórstwo drewna, a w starachowickiej – branża chemiczna.

W 2021 r. spółki zarządzające specjalnymi strefami ekonomicznymi przeznaczyły na promocję prawie 6,78 mln zł. Z kolei na budowę infrastruktury na obszarze stref wydatkowano 217,4 mln zł, przy czym nakłady spółek zarządzających stanowiły 27,6%. Pozostała część wydatków została sfinansowana przez gminy, gestorów mediów oraz Generalną Dyрекcję Dróg Krajowych i Autostrad.

Wprowadzenie

Specjalna strefa ekonomiczna to wyodrębniona administracyjnie część terytorium Polski, gdzie przedsiębiorcy realizujący nowe inwestycje mogą korzystać z pomocy regionalnej w formie zwolnienia dochodu uzyskanego z działalności określonej w zezwoleniu od podatku dochodowego.

W Polsce istnieje 14 specjalnych stref ekonomicznych, tj.: kamiennogórska, katowicka, kostrzyńsko-słubicka, krakowska, legnicka, łódzka, mielecka, pomorska, śląska, starachowicka, suwalska, tarnobrzeska, wałbrzyska oraz warmińsko-mazurska.

Zgodnie z obowiązującymi przepisami strefy będą funkcjonowały do końca 2026 r.

Zasady korzystania z pomocy publicznej przez przedsiębiorców posiadających zezwolenia wydane do końca 2000 r. zostały wynegocjowane z Komisją Europejską i określa je *ustawa z dnia 2 października 2003 r. o zmianie ustawy o specjalnych strefach ekonomicznych i niektórych ustaw* (Dz. U. poz. 1840, z późn. zm.).

Przedsiębiorcy posiadający zezwolenia udzielone po 1 stycznia 2001 r. korzystają z pomocy publicznej w formie zwolnień podatkowych na zasadach całkowicie zgodnych z prawem UE obowiązującym w dniu wydania zezwolenia.

Na przestrzeni lat zasady udzielania pomocy w strefach ulegały zmianom, przy czym najistotniejsze modyfikacje wynikały z unijnych regulacji dotyczących udzielania pomocy publicznej, w szczególności regionalnej pomocy inwestycyjnej. Znalazło to odzwierciedlenie w funkcjonowaniu w przeszłości kilku programów pomocowych dotyczących stref.

Ostatni program pomocowy dotyczący specjalnych stref ekonomicznych, zgodny z regulacjami unijnymi dotyczącymi pomocy regionalnej, w szczególności z *rozporządzeniem Komisji (UE) nr 651/2014 z dnia 17 czerwca 2014 r. uznającym niektóre rodzaje pomocy za zgodne z rynkiem wewnętrznym w zastosowaniu art. 107 i 108 Traktatu* (Dz. Urz. UE L 187 z 26.06.2014, str. 1, z późn. zm.), został zarejestrowany pod numerem SA.40523(2015/X) i pierwotnie miał obowiązywać do końca 2020 r. Na program ten składały się akty prawne regulujące zasady udzielania pomocy w strefach, a więc *ustawa o sse, rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 10 grudnia 2008 r. w sprawie pomocy publicznej udzielanej przedsiębiorcom działającym na podstawie zezwolenia na prowadzenie działalności gospodarczej na terenach specjalnych stref ekonomicznych* (Dz. U. z 2019 r. poz. 121), a także 14 rozporządzeń ministra właściwego do spraw gospodarki (odrębnych dla każdej strefy) w sprawie przetargów i rokowań mających na celu wyłonienie przedsiębiorców, którzy uzyskają zezwolenia na działalność w strefach. Rozporządzenia dotyczące przetargów i rokowań były wydane na podstawie art. 17 ust. 1a *ustawy o sse*, który z dniem 16 czerwca 2019 r. został uchylony przez *ustawę z dnia 10 maja 2018 r. o wspieraniu nowych inwestycji* (Dz. U. z 2020 r. poz. 1752, z późn. zm.), zwaną dalej „*ustawą o wni*”. Uchylenie ww. przepisu *ustawy o sse* i wynikające z tego wygaśnięcie ww. rozporządzeń dotyczących przetargów i rokowań było konsekwencją wprowadzenia na mocy *ustawy o wni* instrumentu wsparcia nowych inwestycji zastępującego specjalne strefy ekonomiczne.

I. Lokalizacja i obszar specjalnych stref ekonomicznych

Zgodnie z art. 5 ust. 1 *ustawy o sse* statusem strefy mogły być objęte grunty stanowiące własność zarządzającego, Skarbu Państwa, jednoosobowej spółki Skarbu Państwa, jednostki samorządu terytorialnego i związku komunalnego albo będące w użytkowaniu wieczystym zarządzającego lub jednoosobowej spółki Skarbu Państwa, czyli tzw. grunty publiczne. Kryteria włączania do stref takich gruntów określała *Koncepcja rozwoju specjalnych stref ekonomicznych*, przyjęta przez Radę Ministrów w dniu 27 stycznia 2009 r.

W świetle art. 5 ust. 3 *ustawy o sse* możliwe było także obejmowanie strefą gruntów stanowiących własność lub użytkowanie wieczyste innych podmiotów, tzw. gruntów prywatnych, z zastrzeżeniem spełnienia jednego z warunków określonych w pkt 1–4. Warunki te dotyczyły projektów inwestycyjnych, które miały być realizowane na takich terenach (zdefiniowane zostały wymagania dotyczące parametrów inwestycji lub rodzaju działalności) i korekcyjnej zmiany granic – tzw. kryterium niezbędności dopuszczającego włączenie nie więcej niż 2 ha na rzecz pełnej realizacji rozpoczętej inwestycji.

W dniu 16 czerwca 2019 r. weszła w życie zmiana art. 5a ust. 1 *ustawy o sse*, wprowadzona na mocy *ustawy o wni*, likwidująca możliwość zmiany granic i obszaru specjalnych stref ekonomicznych. Zgodnie z aktualnym brzmieniem art. 5a ust. 1 *ustawy o sse* dopuszczalne jest jedynie połączenie lub zniesienie strefy przed upływem okresu, na jaki została ona ustanowiona.

Ostatnia zmiana granic specjalnej strefy ekonomicznej miała miejsce w 2019 r. i dotyczyła strefy krakowskiej.

Zatem na koniec 2021 r., podobnie jak rok wcześniej, specjalne strefy ekonomiczne obejmowały tereny zlokalizowane w 186 miastach i 311 gminach. Łączna powierzchnia stref w Polsce wynosiła 22 949,5 ha.

Lokalizację i wielkość specjalnych stref ekonomicznych przedstawia tabela 1.

Tabela 1. Lokalizacja i obszar specjalnych stref ekonomicznych na koniec 2021 r.

Lp.	Strefa <i>województwo</i>	Obszar (w ha)	Lokalizacja strefy
1	Kamiennogórska <i>dolnośląskie, wielkopolskie</i>	540,8285	<u>miasta</u> : Jawor, Jelenia Góra, Kamienna Góra, Kowary, Lubań, Ostrów Wielkopolski, Piechowice, Zgorzelec <u>gminy</u> : Bolków, Gryfów Śląski, Janowice Wielkie, Kamienna Góra, Lubań, Lubawka, Lwówek Śląski, Mirsk, Nowogrodziec, Prusice, Żmigród
2	Katowicka <i>małopolskie, opolskie, śląskie</i>	2 749,3570	<u>miasta</u> : Bielsko-Biała, Bieruń, Bytom, Częstochowa, Dąbrowa Górnicza, Gliwice, Jastrzębie-Zdrój, Katowice, Kędzierzyn-Koźle, Knurów, Lubliniec, Myszków, Orzesze, Piekary Śląskie, Racibórz, Rybnik, Siemianowice Śląskie, Sławków, Sosnowiec, Świętochłowice, Tychy, Wodzisław Śląski, Zabrze, Zawiercie, Żory <u>gminy</u> : Czechowice-Dziedzice, Czerwionka-Leszczyny, Głuchołazy, Godów, Gogolin, Kietrz, Koniecpol, Krapkowice, Krzepice, Lędziny, Miedźna, Myślenice, Ogrodzieniec, Olesno, Pawłowice, Radziechowy-Wieprz, Rajcza, Rudziniec, Siewierz, Strzelce Opolskie, Ujazd, Węgierska Górka, Woźniki
3	Kostrzyńsko-Słubicka <i>lubuskie, wielkopolskie, zachodniopomorskie</i>	2 248,9669	<u>miasta</u> : Białogard, Gniezno, Gorzów Wielkopolski, Gubin, Kostrzyn nad Odrą, Nowa Sól, Piła, Poznań, Szczecin, Wągrowiec, Zielona Góra, Żagań, Żary <u>gminy</u> : Barlinek, Buk, Bytom Odrzański, Chodzież, Czerwieńsk, Dębno, Dobiegniew, Drezdenko, Golczewo, Goleniów, Gryfice, Gryfino, Gubin, Kamień Pomorski, Kargowa, Karlino, Kłodawa, Kożuchów, Krosno Odrzańskie, Krzeszyce, Kwilcz, Lipno, Lubsko, Łobez, Międzychód, Międzyrzecz, Myślibórz, Nowogard, Nowy Tomyśl, Pełczyce, Płoty, Przemęt, Rzepin, Santok, Sieraków, Skwierzyna, Słubice, Stęszew, Strzelce Krajeńskie, Sulechów, Sulęcín, Swarzędz, Śmigiel, Witnica, Wronki, Zwierzyn, Żagań
4	Krakowska <i>małopolskie, podkarpackie, świętokrzyskie</i>	1 015,6129	<u>miasta</u> : Bochnia, Bukowno, Kraków, Krosno, Limanowa, Nowy Sącz, Nowy Targ, Oświęcim, Sucha Beskidzka, Tarnów <u>gminy</u> : Andrychów, Babice, Bobowa, Bochnia, Boguchwała, Chełmek, Chełmiec, Chrzanów, Czorsztyn, Dąbrowa Tarnowska, Dobczyce, Drwinia, Gdów, Jędrzejów, Klucze, Niepołomice, Nowa Sarzyna, Nowe Brzesko, Skawina, Słomniki, Stary Sącz, Szczurowa, Trzebinia, Tuchów, Wolbrom, Zabierzów, Zakliczyn, Zator

Lp.	Strefa <i>województwo</i>	Obszar (w ha)	Lokalizacja strefy
5	Legnicka <i>dolnośląskie, lubuskie</i>	1 361,3405	<u>miasta</u> : Chojnów, Głogów, Legnica, Lubin, Zgorzelec, Złotoryja <u>gminy</u> : Chojnów, Gromadka, Iłowa, Kostomłoty, Legnickie Pole, Miękinia, Miłkowice, Polkowice, Prochowice, Przemków, Radwanice, Środa Śląska
6	Łódzka <i>łódzkie, mazowieckie, wielkopolskie</i>	1 764,8946	<u>miasta</u> : Bełchatów, Brzeziny, Kalisz, Koło, Konstantynów Łódzki, Kutno, Łęczyca, Łowicz, Łódź, Ozorków, Piotrków Trybunalski, Płock, Pruszków, Raciąż, Radomsko, Rawa Mazowiecka, Sieradz, Skierniewice, Sochaczew, Tomaszów Mazowiecki, Turek, Warszawa, Zduńska Wola, Zgierz, Żyrardów <u>gminy</u> : Aleksandrów Łódzki, Brójce, Kleszczów, Koluszki, Krośniewice, Ksawerów, Nowe Skalmierzyce, Opoczno, Ostrzeszów, Paradyż, Przykona, Rozprza, Sławno, Stryków, Tomaszów Mazowiecki, Ujazd, Widawa, Wieluń, Wola Krzysztoporska, Wolbórz, Wróblew, Żelów, Zgierz, Żychlin
7	Mielecka <i>lubelskie, małopolskie, podkarpackie, śląskie zachodniopomorskie</i>	1 723,9743	<u>miasta</u> : Chełm, Częstochowa, Dębica, Gorlice, Jarosław, Jasło, Krasnystaw, Kraśnik, Krosno, Leżajsk, Lubaczów, Lubartów, Lublin, Łańcut, Mielec, Międzyrzec Podlaski, Radzyń Podlaski, Rzeszów, Sanok, Szczecin, Zamość <u>gminy</u> : Brzozów, Dębica, Głogów Małopolski, Jedlicze, Kolbuszowa, Leżajsk, Łańcut, Ostrów, Radomyśl Wielki, Rejowiec Fabryczny, Ropczyce, Sędziszów Małopolski, Strzyżów, Trzebownisko, Zagórz
8	Pomorska <i>kujawsko-pomorskie, lubelskie, pomorskie, wielkopolskie, zachodniopomorskie</i>	2 246,2929	<u>miasta</u> : Białą Podlaska, Brodnica, Bydgoszcz, Czarnków, Gdańsk, Gdynia, Grudziądz, Inowrocław, Kwidzyn, Lipno, Łeba, Malbork, Piła, Rypin, Stargard, Starogard Gdański, Tczew, Toruń, Włocławek <u>gminy</u> : Barcin, Chojnice, Czarna Woda, Czarnków, Człuchów, Gniewino, Grudziądz, Janikowo, Kowalewo Pomorskie, Krokowa, Liniewo, Lipno, Łysomice, Nakło nad Notecią, Pakość, Police, Solec Kujawski, Sztum, Świecie, Tczew, Wąbrzeźno
9	Słupska <i>pomorskie, zachodniopomorskie</i>	910,1585	<u>miasta</u> : Darłowo, Koszalin, Lębork, Słupsk, Szczecinek, Ustka, Wałcz <u>gminy</u> : Biesiekierz, Czarne, Debrzno, Kalisz Pomorski, Karlino, Polanów, Słupsk, Tychowo
10	Starachowicka <i>lubelskie, łódzkie, mazowieckie, opolskie, świętokrzyskie</i>	707,9814	<u>miasta</u> : Kielce, Ostrowiec Świętokrzyski, Puławy, Skarżysko-Kamienna, Starachowice <u>gminy</u> : Bliżyn, Iłża, Końskie, Mniszków, Morawica, Piekoszów, Połaniec, Puławy, Sędziszów, Staszów, Stąporków, Suchedniów, Szydłowiec, Tułowice

Lp.	Strefa <i>województwo</i>	Obszar (w ha)	Lokalizacja strefy
11	Suwalska <i>mazowieckie, podlaskie,</i> <i>warmińsko-mazurskie</i>	662,9506	<u>miasta</u> : Augustów, Białystok, Bielsk Podlaski, Ełk, Grajewo, Hajnówka, Łomża, Olecko, Ostrów Mazowiecka, Sejny, Suwałki <u>gminy</u> : Czyżew, Gołdap, Małkinia Górna, Narewka, Nowogród, Siemiatycze, Suwałki, Szczuczyn, Zabłudów
12	Tarnobrzaska <i>dolnośląskie, lubelskie,</i> <i>mazowieckie,</i> <i>podkarpackie, podlaskie,</i> <i>świętokrzyskie</i>	1 877,9531	<u>miasta</u> : Gostynin, Jasło, Kraśnik, Łuków, Pionki, Przemyśl, Radom, Siedlce, Stalowa Wola, Tarnobrzeg, Tomaszów Lubelski, Włodawa <u>gminy</u> : Baranów Sandomierski, Białobrzegi, Gorzyce, Horodło, Janów Lubelski, Jedlicze, Kobierzyce, Łapy, Łuków, Mińsk Mazowiecki, Nisko, Nowa Dęba, Nowe Miasto nad Pilicą, Opatów, Orły, Ożarów Mazowiecki, Pilawa, Połaniec, Poniatowa, Przasnysz, Rudnik nad Sanem, Ryki, Rymanów, Siedlce, Staszów, Tomaszów Lubelski, Tuczępy, Węgrów, Wierzbica, Wyszaków
13	Wałbrzyska <i>dolnośląskie, lubuskie</i> <i>opolskie, wielkopolskie</i>	3 774,5461	<u>miasta</u> : Bielawa, Bolesławiec, Dzierżoniów, Grodków, Jawor, Kalisz, Kłodzko, Kudowa-Zdrój, Leszno, Nowa Ruda, Oleśnica, Oława, Opole, Świdnica, Świebodzice, Wałbrzych, Wrocław <u>gminy</u> : Bolków, Brzeg, Brzeg Dolny, Bystrzyca Kłodzka, Dąbrowa, Długołęka, Dobromierz, Dobroszyce, Góra, Jarocin, Jelcz-Laskowice, Kąty Wrocławskie, Kluczbork, Kłodzko, Kobierzyce, Kościan, Krotoszyn, Książ Wielkopolski, Lewin Brzeski, Łubowo, Męcinka, Namysłów, Niemodlin, Nowa Ruda, Nysa, Oława, Otmuchów, Pleszew, Praszka, Prudnik, Rawicz, Skarbimierz, Stoszowice, Strzegom, Strzelin, Syców, Szprotawa, Śrem, Świdnica, Świebodzin, Twardogóra, Wądroże Wielkie, Wiązów, Wołów, Września, Ząbkowice Śląskie, Żarów
14	Warmińsko-Mazurska <i>mazowieckie, warmińsko-</i> <i>mazurskie</i>	1 364,6770	<u>miasta</u> : Bartoszyce, Braniewo, Ciechanów, Działdowo, Elbląg, Iława, Kętrzyn, Lidzbark Warmiński, Mława, Mrągowo, Nowe Miasto Lubawskie, Olsztyn, Ostrołęka, Ostróda, Płońsk <u>gminy</u> : Barczewo, Bartoszyce, Biskupiec, Ciechanów, Dobre Miasto, Działdowo, Iława, Iłowo-Osada, Kurzętnik, Morąg, Nidzica, Olecko, Olsztynek, Orneta, Orzysz, Ostróda, Pasłęk, Piecki, Pisz, Pomiechówek, Stawiguda, Szczytno, Węgorzewo, Wielbark, Zakroczym, Zalewo, Żuromin
Razem		22 949,5343	

Zagospodarowanie obszaru stref

Stopień zagospodarowania obszaru stref przedstawia tabela 2. Do kategorii gruntów zagospodarowanych została zaliczona powierzchnia zajęta przez przedsiębiorców posiadających zezwolenie na prowadzenie działalności gospodarczej na terenie strefy lub decyzję o wsparciu (wydaną na podstawie *ustawy o wni*) dla inwestycji planowanej do realizacji na terenach znajdujących się w granicach stref, nieruchomości zajęte przez przedsiębiorców działających bez zezwolenia lub decyzji (niezależnie od tego czy je posiadali, czy nie), a także grunty zajęte pod infrastrukturę.

Grunty niezagospodarowane stanowią więc tereny, które mogą być oferowane podmiotom zainteresowanym ich nabyciem, w tym przedsiębiorcom planującym realizację nowych inwestycji przy wykorzystaniu wsparcia wynikającego z *ustawy o wni*.

Tabela 2. Zagospodarowanie obszaru stref wg stanu na dzień 31 grudnia 2021 r.

Lp	Strefa	Obszar strefy (w ha)	Grunty zagospodarowane (w ha)	Grunty niezagospodarowane (w ha)	Stopień zagospodarowania gruntów (w %)
1	Kamiennogórska	540,8285	283,5067	257,3218	52,42%
2	Katowicka	2 749,3570	2 270,0701	479,2869	82,57%
3	Kostrzyńsko-Słubiicka	2 248,9669	1 611,5756	637,3913	71,66%
4	Krakowska	1 015,6129	724,9048	290,7081	71,38%
5	Legnicka	1 361,3405	549,7039	811,6366	40,38%
6	Łódzka	1 764,8946	1 300,3838	464,5108	73,68%
7	Mielecka	1 723,9743	1 479,0977	244,8766	85,80%
8	Pomorska	2 246,2929	1 667,6925	578,6004	74,24%
9	Słupska	910,1585	444,1973	465,9612	48,80%
10	Starachowicka	707,9814	516,5629	191,4185	72,96%
11	Suwalska	662,9506	535,8857	127,0649	80,83%
12	Tarnobrzeska	1 877,9531	1 536,8554	341,0977	81,84%
13	Wałbrzyska	3 774,5461	2 308,6483	1 465,8978	61,16%
14	Warmińsko-Mazurska	1 364,6770	1 022,5837	342,0933	74,93%
Razem		22 949,5343	16 251,6684	6 697,8659	70,81%

Na koniec 2021 r. łączny obszar stref był zagospodarowany w 70,81%. Po raz kolejny największym stopniem zagospodarowania charakteryzowała się strefa mielecka (85,8%). Na drugiej pozycji nastąpiła jednak zmiana i strefa katowicka z wynikiem na poziomie 82,57% wyprzedziła strefę tarnobrzeską, w której zagospodarowane było 81,84% powierzchni. Pułap 80% przekroczyła jeszcze strefa suwalska, w której stopień zagospodarowania wyniósł 80,83%.

Tak jak w poprzednich latach, najmniejszy odsetek gruntów zagospodarowanych zanotowała strefa legnicka (40,38%), choć trzeba podkreślić, że wskaźnik ten wzrósł w porównaniu z rokiem 2020 o ponad 4,8 pkt proc. Na koniec 2021 r. jeszcze tylko w strefie słupskiej udział gruntów zagospodarowanych w powierzchni ogółem nie przekroczył 50% i wyniósł 48,8%.

W porównaniu z 2020 r. powierzchnia nieruchomości zagospodarowanych zwiększyła się o 897,58 ha, a więc o 5,85%. Największy wzrost miał miejsce w strefie katowickiej – o ponad 183,78 ha. Znacząco zwiększyła się też powierzchnia terenów zagospodarowanych w strefach: kostrzyńsko-słubickiej (wzrost o 119,29 ha) i wałbrzyskiej (o 109,85 ha). Na te trzy strefy przypadło 46% przyrostu powierzchni zagospodarowanej ze wszystkich 14 stref. Najmniejszy wzrost powierzchni gruntów zagospodarowanych odnotowała natomiast strefa kamiennogórska. Wyniósł on ok. 12,2 ha. W żadnej strefie powierzchnia zagospodarowana nie skurczyła się.

Zwiększenie stopnia zagospodarowania, przy jednoczesnym wygaszaniu instrumentu stref i braku nowych zezwoleń od 2. połowy 2019 r., było możliwe m.in. dzięki wzrostowi wykorzystania terenów strefowych pod realizację inwestycji objętych decyzjami o wsparciu (na podstawie *ustawy o wni*), a więc instrumentu wsparcia, który zastąpił specjalne strefy ekonomiczne.

Na koniec 2021 r. powierzchnia zajęta przez przedsiębiorców posiadających ważne zezwolenia na prowadzenie działalności gospodarczej w strefach wynosiła prawie 8 883,2 ha. Pod działalność związaną z inwestycjami objętymi decyzjami o wsparciu (realizowanymi na terenach innych niż zezwolenia) zagospodarowane było kolejne 1 347,4 ha terenu. Łącznie pod działalność wspieraną na podstawie zezwoleń na prowadzenie działalności w strefie i na podstawie decyzji o wsparciu zagospodarowanych było prawie 10 230,6 ha, co stanowi 44,58% łącznej powierzchni stref.

W porównaniu z rokiem 2020 powierzchnia terenu zagospodarowanego pod inwestycje objęte decyzjami o wsparciu (realizowane na terenach, które nie są jednocześnie wykorzystywane pod działalność gospodarczą prowadzoną na podstawie zezwolenia) wzrosła z poziomu ponad 820,3 ha do 1 347,4 ha, czyli o prawie 64,3%. Największy wzrost odnotowała strefa katowicka, w której pod inwestycje objęte decyzjami o wsparciu został zagospodarowany dodatkowy teren o powierzchni 145,7 ha. Tylko w przypadku strefy legnickiej obszar zajęty pod inwestycje realizowane na podstawie decyzji o wsparciu nie uległ zmianie w trakcie roku 2021.

II. Efekty funkcjonowania specjalnych stref ekonomicznych

Prezentowane poniżej informacje opracowano na podstawie sprawozdań kwartalnych przekazywanych ministrowi właściwemu do spraw gospodarki przez spółki zarządzające strefami. Sprawozdania te odnoszą się do przedsiębiorców posiadających ważne zezwolenia na działalność w strefie. Przedsiębiorcy, którzy nie posiadają zezwoleń nie są objęci sprawozdawczością, gdyż nie ma podstaw prawnych do nałożenia na nich takiego obowiązku. W związku z tym dane o liczbie istniejących miejsc pracy oraz wartości poniesionych inwestycji są niższe niż wielkości faktyczne.

Efekty ekonomiczne poszczególnych stref w dużym stopniu są zdeterminowane położeniem geograficznym obszarów i związanym z tym poziomem rozwoju infrastruktury społeczno-gospodarczej oraz dostępnością wykwalifikowanej kadry. Strefy, które należą do wiodących pod względem liczby udzielonych zezwoleń, wartości inwestycji i liczby utworzonych miejsc pracy, są zlokalizowane w części zachodniej, południowej i centralnej Polski.

Liczba udzielonych zezwoleń

W związku z wejściem w życie *ustawy o wni*, wprowadzającej instrument wsparcia w formie zwolnienia podatkowego dla przedsiębiorców realizujących projekty inwestycyjne na terenie całej Polski w miejsce specjalnych stref ekonomicznych, w 2021 r. nie zostało wydane żadne zezwolenie. Ostatnie zezwolenie wydano w czerwcu 2019 r. w strefie tarnobrzeskiej.

Tabela 3. Liczba ważnych zezwoleń na koniec roku

Lp.	Strefa	31.12.2018 r.	31.12.2019 r.	31.12.2020 r.	31.12.2021 r.
1	Kamiennogórska	62	59	58	53
2	Katowicka	364	353	334	321
3	Kostrzyńsko-Słubicka	186	175	166	161
4	Krakowska	179	168	159	154
5	Legnicka	93	89	88	84
6	Łódzka	228	219	211	203
7	Mielecka	284	260	253	234
8	Pomorska	188	167	152	143
9	Słupska	86	86	85	80
10	Starachowicka	68	68	66	65
11	Suwalska	106	96	89	85
12	Tarnobrzeska	221	208	195	189
13	Wałbrzyska	343	329	326	320
14	Warmińsko-Mazurska	127	115	107	99
Razem		2 535	2 392	2 289	2 191

Konsekwencją wygaszania instrumentu specjalnych stref ekonomicznych i braku nowych zezwoleń na działalność w strefach, przy jednoczesnym wyłączeniu z obrotu prawnego

znaczej liczby zezwoleń udzielonych przedsiębiorcom w poprzednich latach, był spadek łącznej liczby zezwoleń ważnych na koniec 2021 r. do poziomu 2 191. Wyłączenie z obrotu prawnego zezwoleń w 2021 r. wynikało z wydania decyzji cofających lub stwierdzających wygaśnięcie tych zezwoleń, a także z upływu terminu ich obowiązywania. Największy spadek łącznej liczby ważnych zezwoleń miał miejsce w strefach: mieleckiej (o 19), katowickiej (o 19), pomorskiej (o 9), łódzkiej i warmińsko-mazurskiej (w każdej z nich – o 8). W strefie starachowickiej liczba ważnych zezwoleń zmniejszyła się tylko o jedno.

W 2021 r. najwięcej zezwoleń należało do przedsiębiorców działających w strefie katowickiej (321) i wałbrzyskiej (320), a następnie w mieleckiej (234), łódzkiej (203) i tarnobrzyskiej (189). Na podmioty posiadające zezwolenia na prowadzenie działalności gospodarczej na terenie wspomnianych pięciu stref przypadło 57,8% wszystkich zezwoleń ważnych na koniec 2021 r. Udział ten niewiele zmienił się w stosunku do 2020 r., w którym wynosił 57,6%.

Całkowita liczba zezwoleń wydanych od początku funkcjonowania stref do końca 2021 r. wyniosła 4 302, z tego 2 111 zostało wyłączonych z obrotu prawnego w związku z cofnięciem, wygaśnięciem, stwierdzeniem nieważności bądź uchycieniem. W 2021 r. utraciło moc 101 zezwoleń, a więc o 6 zezwoleń mniej niż w 2020 r.

Cofnięcie zezwolenia może nastąpić z urzędu w sytuacji niezrealizowania przez przedsiębiorcę określonych w nim warunków. Zezwolenie może być również cofnięte na wniosek samego przedsiębiorcy. Od początku funkcjonowania stref do końca 2021 r. cofnięto 844 zezwolenia, tj. 19,6% ogółu wydanych, zaś w samym 2021 r. – 19 zezwoleń.

Stwierdzenie wygaśnięcia zezwolenia następuje na wniosek przedsiębiorcy lub z mocy prawa w przypadku utraty przez dany podmiot statusu przedsiębiorcy, tj. z dniem wykreślenia spółki z Krajowego Rejestru Przedsiębiorców (z zastrzeżeniem, że wykreślenie z KRS nie wynika z przejęcia spółki przez inny podmiot), zaś w przypadku osoby fizycznej – z dniem wykreślenia z Centralnej Ewidencji i Informacji Działalności Gospodarczej (pod warunkiem, że wykreślenie z ewidencji nie jest skutkiem przekształcenia formy działalności w spółkę kapitałową w oparciu o przepisy art. 584¹ Kodeksu spółek handlowych i zezwolenie nie przeszło na spółkę powstałą z przekształcenia). Ponadto zezwolenie wygasa wraz z upływem terminu, na jaki zostało udzielone. Do końca 2021 r. wygasło 1 259 zezwoleń, co stanowi prawie 29,3% ogólnej liczby zezwoleń wydanych od początku istnienia stref. Tylko w 2021 r. wygasły 82 zezwolenia, w tym 63 wygaśnięcia stwierdzono na wniosek przedsiębiorców, zaś 19 zezwoleń wygasło w związku z upływem terminu ich ważności.

Unieważnienie zezwolenia ma miejsce w przypadku zaistnienia jednej z przesłanek wskazanych w art. 156 Kodeksu postępowania administracyjnego, na przykład naruszenia przepisów o właściwości, wydania decyzji bez podstawy prawnej lub z rażącym naruszeniem prawa. Od początku funkcjonowania stref minister właściwy do spraw gospodarki unieważnił 7 zezwoleń, przy czym jedna decyzja unieważniająca została uchylona przez Wojewódzki Sąd Administracyjny w Warszawie. W związku z wyrokiem sądu (nieprawomocnym) decyzja unieważniająca zezwolenie nie wywołuje skutków prawnych. Zezwolenie to wykazywane jest więc jako ważne.

Uchylenie zezwolenia następuje w sytuacji wystąpienia przesłanki określonej w art. 145 § 1, art. 145a lub w art. 145b Kodeksu postępowania administracyjnego, na przykład ujawnienia istotnych dla sprawy nowych okoliczności faktycznych lub nowych dowodów istniejących w dniu wydania decyzji, które nie były znane organowi wydającemu decyzję, bądź też wydania decyzji w wyniku przestępstwa. Minister właściwy do spraw gospodarki dotychczas uchylił tylko 2 zezwolenia, ostatnie w 2016 r. Podstawą tych decyzji była pierwsza z przytoczonych powyżej okoliczności.

Liczbę ważnych zezwoleń w latach 2018–2021 przedstawia tabela 3. Przedstawia ona dane w ujęciu narastającym, tj. uwzględnia zezwolenia wydane od początku istnienia stref i ważne na koniec danego roku.

Nakłady inwestycyjne

Przedsiębiorcy prowadzący działalność gospodarczą na podstawie zezwoleń, które były ważne na dzień 31 grudnia 2021 r., ponieśli od początku istnienia stref nakłady inwestycyjne w wysokości 152,56 mld zł. W stosunku do 2020 r. inwestycje wzrosły o prawie 6,68 mld zł, tj. o 4,58%.

Poniższa tabela przedstawia skumulowaną wartość zainwestowanego kapitału w latach 2019–2021 przez podmioty posiadające ważne zezwolenia na koniec danego roku.

Tabela 4. Poniesione nakłady inwestycyjne (narastająco, na koniec roku) w mln zł

Lp.	Strefa	2019 r.	2020 r.	2021 r.	Udział w łącznych nakładach w 2021 r. (w %)	Dynamika (rok poprzedni = 100)	
						2020/2019	2021/2020
1	Kamiennogórska	2 916,40	3 017,02	3 083,33	2,02	103,45	102,20
2	Katowicka	22 427,16	27 753,21	28 458,11	18,65	123,75	102,54
3	Kostrzyńsko-Słubicka	8 408,43	8 745,07	8 993,13	5,89	104,00	102,84
4	Krakowska	4 699,03	4 945,35	5 015,07	3,29	105,24	101,41
5	Legnicka	6 898,01	7 136,31	8 092,78	5,31	103,45	113,40
6	Łódzka	15 206,44	15 365,47	15 329,21	10,05	101,05	99,76
7	Mielecka	11 069,14	11 736,58	11 987,27	7,86	106,03	102,14
8	Pomorska	11 475,67	12 974,57	13 197,46	8,65	113,06	101,72
9	Słupska	2 191,70	2 282,31	2 345,21	1,54	104,13	102,76
10	Starachowicka	2 221,17	2 351,19	2 468,92	1,62	105,85	105,01
11	Suwalska	3 042,94	3 187,72	3 367,60	2,21	104,76	105,64
12	Tarnobrzaska	7 839,52	9 888,33	10 636,71	6,97	126,13	107,57
13	Wałbrzyska	27 768,64	30 554,28	33 445,69	21,92	110,03	109,46
14	Warmińsko-Mazurska	5 836,31	5 943,57	6 138,70	4,02	101,84	103,28
Razem		132 000,56	145 880,98	152 559,19	100,00	110,52	104,58

W 2021 r., podobnie jak w latach ubiegłych, największy udział w skumulowanej wartości inwestycji miały strefy: wałbrzyska (21,92%), katowicka (18,65%) i łódzka (10,05%), natomiast najmniejszy – strefa śląska (1,54%) i starachowicka (1,62%).

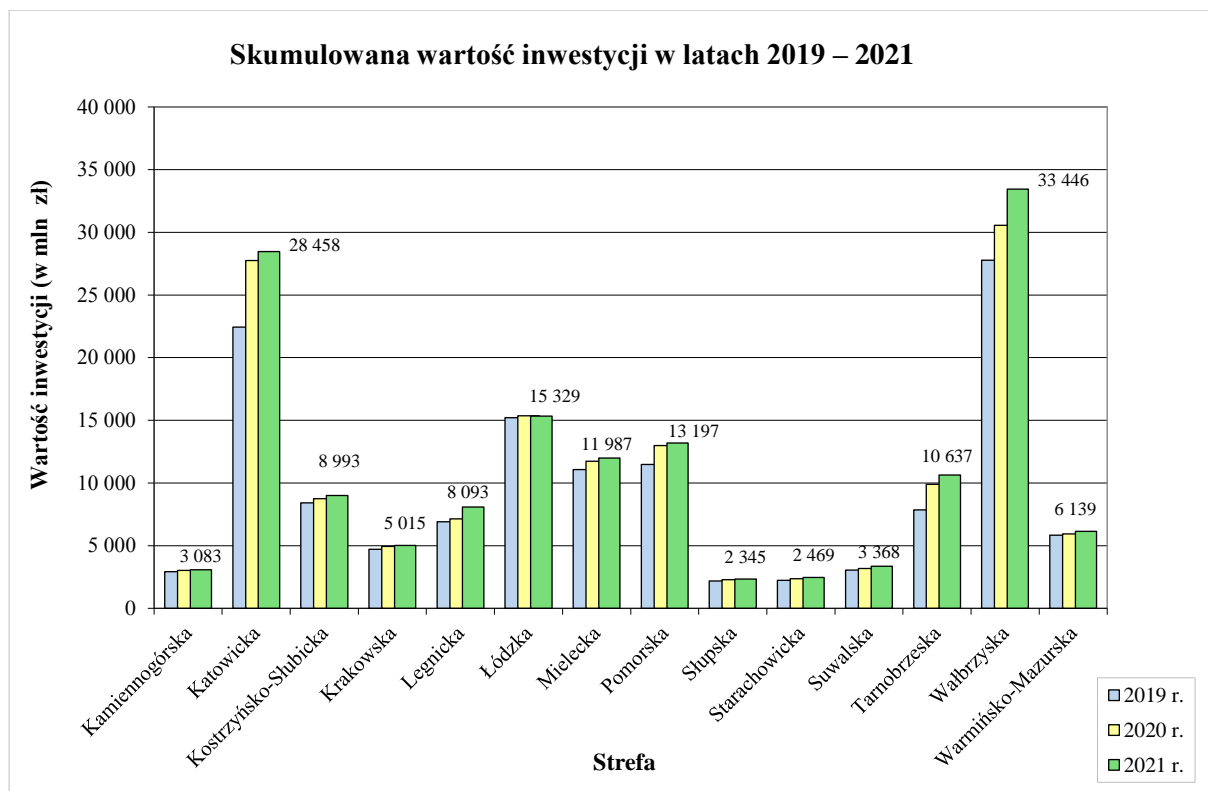
Z kolei najwyższą dynamikę inwestycji w 2021 r. odnotowano w strefie legnickiej, w której nakłady inwestycyjne zwiększyły się w stosunku do 2020 r. o 13,4%. Było to zasługą ponownego uwzględnienia w statystykach zezwolenia z 1999 r. dla Sitech – jednego z największych inwestorów w historii tej strefy. Zezwolenie to w kilku ostatnich latach traktowane było jako wygasłe w związku z upływem terminu jego obowiązywania. Po prawomocnym rozstrzygnięciu sprawy zmiany terminu ważności zezwolenia przez Naczelny Sąd Administracyjny, zostało ono uznane za ważne i objęte raportowaniem.

Relatywnie wysokim wzrostem wartości inwestycji charakteryzowały się również strefy wałbrzyska (wzrost o 9,46%) i tarnobrzeska (o 7,57%). O ponad 5% wzrosły też nakłady w strefie suwalskiej i starachowickiej.

Spadek skumulowanej wartości inwestycji odnotowała natomiast strefa łódzka. Wartość inwestycji w tej strefie na koniec 2021 r. była niższa o prawie 36,3 mln zł w porównaniu z rokiem 2020, mimo że nakłady inwestycyjne przedsiębiorców posiadających zezwolenia na koniec 2021 r. wzrosły o prawie 403,88 mln zł. Zmniejszenie łącznej wartości inwestycji było wynikiem utraty mocy ośmiu zezwoleń, w tym wygaśnięcia zezwolenia należącego do Hearing Polska. Nakłady inwestycyjne na koniec 2020 r. dla tych ośmiu zezwoleń wynosiły ponad 440,14 mln zł.

W wartościach bezwzględnych największy wzrost inwestycji w porównaniu z 2020 r. wystąpił w strefie wałbrzyskiej i wyniósł ponad 2,89 mld zł. Jest to przede wszystkim wynikiem znaczących nakładów poczynionych przez przedsiębiorcę Toyota Motor Manufacturing Poland, realizującego inwestycje w Wałbrzychu i Jelczu-Laskowicach, Mercedes-Benz Manufacturing Poland i Umicore Poland. Ci trzej inwestorzy w 2021 r. zwiększyli swoje zaangażowanie finansowe w strefie wałbrzyskiej o ponad 2,2 mld zł.

Znaczący wzrost nakładów w stosunku do roku 2020 odnotowała też wspomniana wcześniej strefa legnicka oraz tarnobrzeska i katowicka. Zwiększenie wartości inwestycji w strefie legnickiej wynikało wyłącznie z przywrócenia zezwolenia przedsiębiorcy Sitech. Inwestycje w strefie tarnobrzeskiej wzrosły o prawie 750 mln zł. Przyczyniły się do tego m.in. wydatki poniesione przez Federal-Mogul Gorzyce i Cell-Fast, stanowiące łącznie prawie 43% tej kwoty. Nakłady inwestycyjne w strefie katowickiej zwiększyły się o prawie 705 mln zł i było to głównie zasługą przedsiębiorców: IFA Powertrain Polska, Sapa Polska i NGK Ceramics Polska. Na tych trzech inwestorów przypadło 56% kwoty, o którą wzrosły wydatki inwestycyjne w strefie katowickiej w roku 2021.

Miejsca pracy

Inwestorzy działający na terenie stref na koniec 2021 r. zatrudniali 389 053 pracowników, z czego prawie 66% stanowiły nowe miejsca pracy, tzn. utworzone przez przedsiębiorców w wyniku realizacji nowych inwestycji po dniu uzyskania zezwolenia.

W 2021 r. zatrudnienie ogółem u przedsiębiorców posiadających zezwolenia na działalność w strefach wzrosło w stosunku do roku 2020 o prawie 4 tys., tj. o 1,03%.

Największa dynamika zatrudnienia ogółem wystąpiła w strefie tarnobrzaskiej, gdzie liczba etatów wzrosła o 6,7%. Pod tym względem wyróżniała się także strefa wałbrzyska, w której zatrudnienie wzrosło o 5,13% oraz strefa suwalska ze wskaźnikiem dynamiki na poziomie 103,7. W strefach: kosztyńsko-slubickiej, krakowskiej, łódzkiej, pomorskiej, słupskiej i starachowickiej zatrudnienie ogółem było wyższe niż w roku 2020, ale wskaźnik dynamiki był niewielki i mieścił się w granicach od 100,2 do 101,8. W pozostałych strefach wskaźnik dynamiki zatrudnienia był mniejszy od 100, co oznacza, że zatrudnienie ogółem na koniec 2021 r. spadło w stosunku do poziomów z 2020 r. Największy spadek odnotowała strefa kaniemogorska, w której liczba pracowników ogółem zmniejszyła się o 4,8% i było to wynikiem ograniczenia zatrudnienia przez wielu przedsiębiorców, w tym znaczącej redukcji etatów przez: DR.Schneider Automotive, Dr.Schumacher, Toyota Boshoku Poland i Wepa Piechowice.

W liczbach bezwzględnych największy przyrost miejsc pracy ogółem w porównaniu z 2020 r. miał miejsce w strefie wałbrzyskiej. Zatrudnienie wzrosło o prawie 2,9 tys., głównie dzięki inwestycjom przedsiębiorców: Zakład Produkcyjno-Handlowo-Usługowy Alsecco, Toyota Motor Manufacturing Poland, 3M Wrocław, Simoldes Plasticos Polska i Mercedes-Benz Manufacturing Poland oraz uwzględnieniu w statystykach zezwolenia z 1998 r. dla ABB

Industrial Solution (Kłodzko), które – podobnie jak zezwolenie dla Sitech – w poprzednich latach traktowane było jako wygasłe w związku z upływem terminu jego obowiązywania.

Znaczący wzrost zatrudnienia ogółem odnotowała też strefa tarnobrzewska. Liczba miejsc pracy na koniec 2021 r. była wyższa niż w 2020 r. o ponad 1,7 tys. i było to głównie zasługą: LG Energy Solution Wrocław, Dongseo Display Poland, Cell-Fast, Nowy Styl i Superior Industries Production Poland. Zatrudnienie u tych przedsiębiorców wzrosło w ciągu 2021 r. o ponad 1,4 tys. pracowników.

Największy, bo przekraczający 770 miejsc pracy, spadek zatrudnienia wystąpił w strefie mieleckiej. Wprawdzie przedsiębiorcy, którzy na koniec 2021 r. posiadali ważne zezwolenia zwiększyli zatrudnienie ogółem o ponad 1,4 pracowników, ale wycofanie z obrotu prawnego 19 zezwoleń spowodowało, że dane liczbowe obrazujące wyniki działalności strefy mieleckiej nie obejmują inwestycji, dla których na koniec 2020 r. wykazane było zatrudnienie na poziomie prawie 2,2 tys. pracowników. W grupie zezwoleń, które utraciły moc w 2022 r. jest m.in. zezwolenie dla Polskich Zakładów Lotniczych – jednego z największych pracodawców w Mielcu, który na koniec 2020 r. zatrudniał prawie 1,6 tys. pracowników.

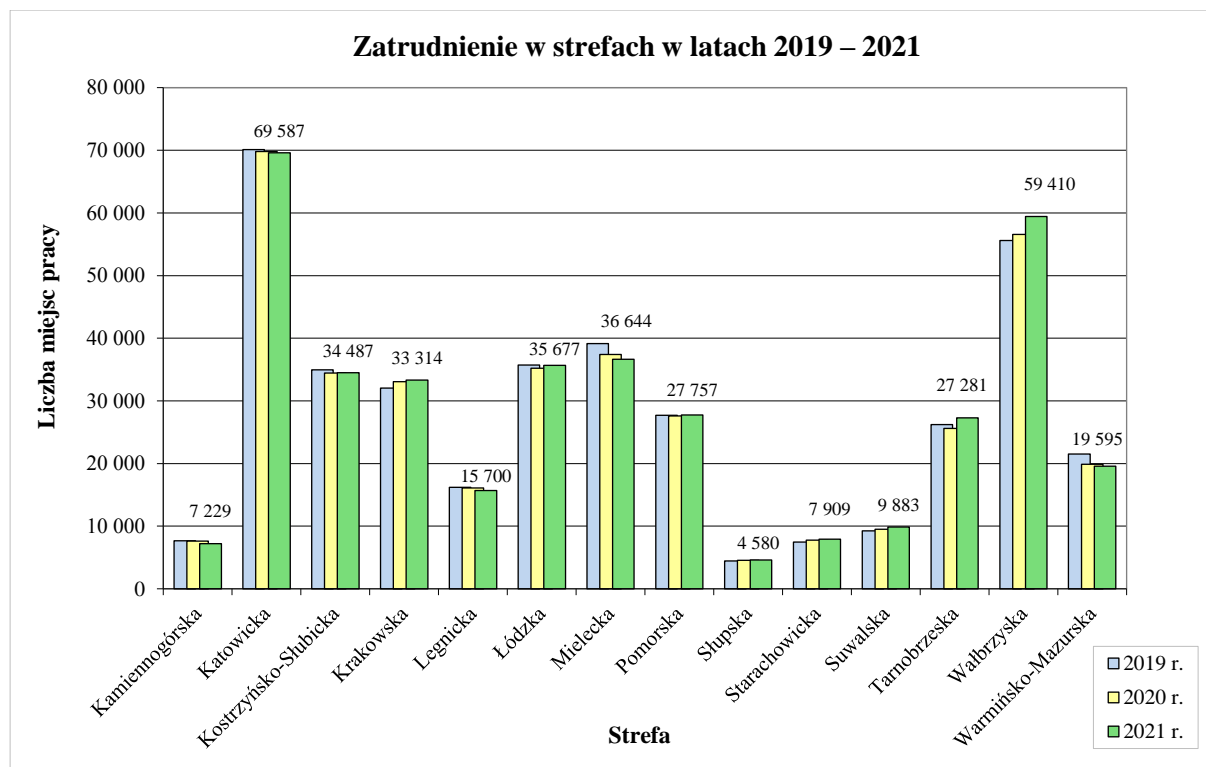

Tabela 5 przedstawia informacje o liczbie miejsc pracy w poszczególnych strefach w latach 2019–2021 utworzonych przez przedsiębiorców posiadających zezwolenia na działalność w strefie na koniec danego roku oraz informacje o dynamice zatrudnienia.

Tabela 5. Miejsca pracy w strefach

Lp.	Strefa	31.12.2019 r.			31.12.2020 r.			31.12.2021 r.			Dynamika zatrudnienia ogółem (rok poprzedni = 100%)	
		Ogółem	Utrzymane	Nowe	Ogółem	Utrzymane	Nowe	Ogółem	Utrzymane	Nowe	2020/2019	2021/2020
1	Kamiennogórska	7 653	926	6 727	7 596	925	6 671	7 229	952	6 278	99,3	95,2
2	Katowicka	70 124	29 151	40 973	69 803	27 627	42 176	69 587	27 001	42 586	99,5	99,7
3	Kostrzyńsko-Słubicka	34 958	14 264	20 694	34 429	13 359	21 070	34 487	13 479	21 008	98,5	100,2
4	Krakowska	32 056	13 044	19 012	33 077	13 003	20 074	33 314	12 677	20 637	103,2	100,7
5	Legnicka	16 177	5 694	10 483	16 099	5 685	10 414	15 700	3 645	12 055	99,5	97,5
6	Łódzka	35 710	9 042	26 668	35 215	9 045	26 170	35 677	9 538	26 139	98,6	101,3
7	Mielecka	39 157	16 394	22 763	37 415	16 026	21 389	36 644	14 241	22 403	95,6	97,9
8	Pomorska	27 693	10 625	17 068	27 611	10 627	16 984	27 757	11 071	16 686	99,7	100,5
9	Słupska	4 442	1 722	2 720	4 524	1 695	2 829	4 580	1 744	2 836	101,8	101,2
10	Starachowicka	7 461	2 983	4 478	7 769	3 019	4 750	7 909	2 998	4 910	104,1	101,8
11	Suwalska	9 230	3 973	5 257	9 531	4 185	5 346	9 883	4 336	5 547	103,3	103,7
12	Tarnobrzeska	26 206	7 014	19 192	25 577	6 995	18 582	27 281	6 727	20 554	97,6	106,7
13	Wałbrzyska	55 610	13 835	41 775	56 546	14 234	42 312	59 410	14 441	44 969	101,7	105,1
14	Warmińsko-Mazurska	21 538	11 676	9 862	19 898	9 956	9 942	19 595	9 673	9 922	92,4	98,5
Razem		388 015	140 343	247 672	385 090	136 381	248 709	389 053	132 523	256 530	99,2	101,0

Liczba nowych miejsc pracy na koniec 2021 r. zwiększyła się w porównaniu z rokiem 2020 o 3,1 %, co dało wzrost o ponad 7,8 tys. etatów.

Najwyższą dynamiką w zakresie tworzenia nowych miejsc pracy charakteryzowała się strefa legnicka. Liczba nowych miejsc pracy wzrosła w tej strefie o 15,8% i było to przede wszystkim konsekwencją przywrócenia zezwolenia dla Sitech. Skutkowało ono przeniesieniem ponad 1,4 tys. etatów, wykazywanych w przeszłości jako utrzymane miejsca pracy przy innym zezwoleniu tego przedsiębiorcy, do kategorii nowych miejsc pracy. Znaczącą dynamikę tworzenia nowych miejsc pracy odnotowały też strefy: tarnobrzeska i wałbrzyska. W pierwszej z nich liczba nowych miejsc pracy wzrosła o 10,6%, dzięki działalności: LG Energy Solution Wrocław, Dongseo Display Poland, Cell-Fast, Nowy Styl i Superior Industries Production Poland. W strefie wałbrzyskiej liczba nowych miejsc pracy wzrosła o 6,3%, m.in. za sprawą: Toyota Motor Manufacturing Poland, Zakładu Produkcyjno-Handlowo-Usługowego Alsecco, 3M Wrocław, Simoldes Plasticos Polska, Mercedes-Benz Manufacturing Poland i przywróconego zezwolenia ABB Industrial Solution (Kłodzko).

W liczbach bezwzględnych największy przyrost nowych miejsc pracy w porównaniu z 2020 r. wystąpił w strefie wałbrzyskiej i wyniósł prawie 2,7 tys. miejsc. Pod tym względem wyróżniała się też strefa tarnobrzeska (wzrost liczby nowych miejsc pracy o 1 972) i legnicka (wzrost o 1 641 miejsc).

Spadek liczby nowych miejsc pracy odnotowało pięć stref: kamiennogórska, kostrzyńsko-słubicka, łódzka, pomorska i warmińsko-mazurska, przy czym największa redukcja – o 5,9% – miała miejsce w strefie kamiennogórskiej. Było to spowodowane fluktuacją zatrudnienia u przedsiębiorców posiadających ważne zezwolenia na działalność w strefach, a więc zjawiska, które przyczyniło się też do największego spadku zatrudnienia ogółem w ujęciu procentowym. W przypadku pozostałych stref zmniejszenie liczby nowych miejsc pracy było konsekwencją wycofania z obrotu prawnego (cofnięcia lub wygaśnięcia) zezwoleń, dla których na koniec 2020 r. wykazano łącznie ponad 3,3 tys. nowych miejsc pracy. Wśród zezwoleń, które z uwagi na utratę mocy nie są już ujmowane w statystykach, są m.in. dwie decyzje dla inwestorów ze strefy łódzkiej, którzy na koniec 2020 r. mieli utworzonych prawie 2,3 tys. nowych miejsc pracy. W liczbach bezwzględnych spadki nowych miejsc pracy wyniosły od 20 (w strefie warmińsko-mazurskiej) do 393 (w kamiennogórskiej).

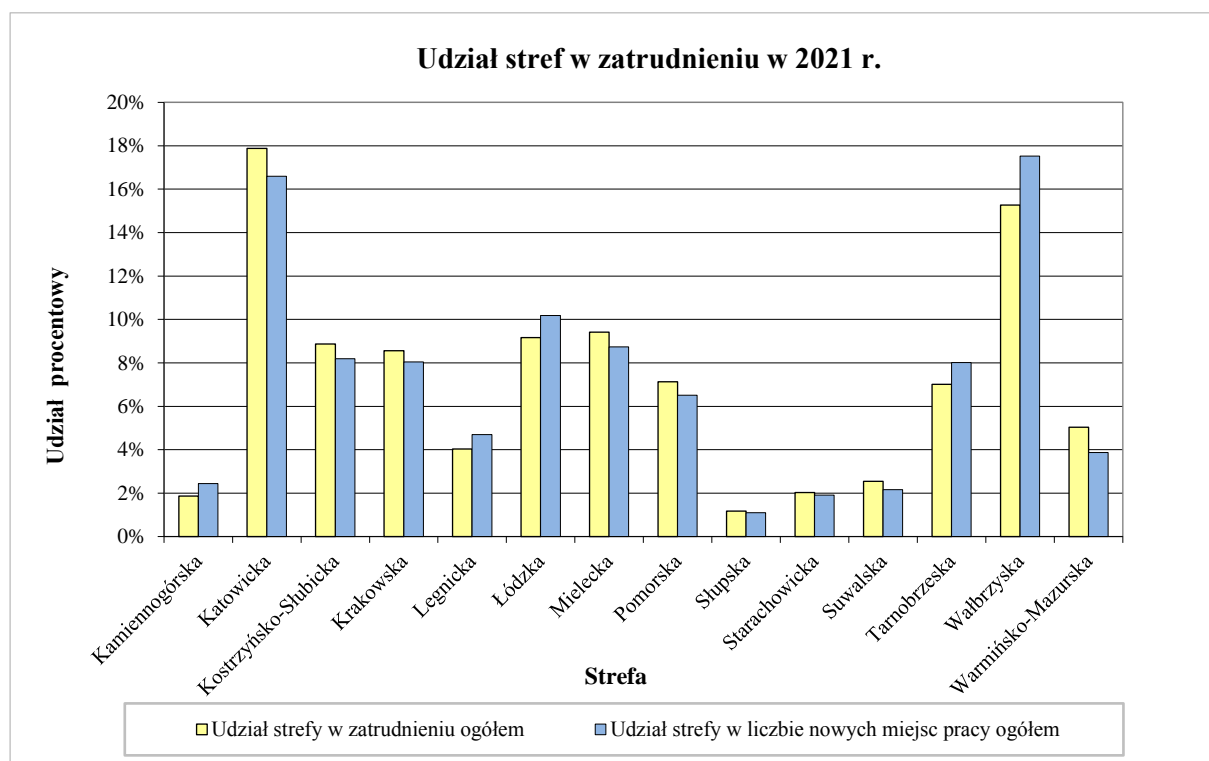
Największym udziałem w zatrudnieniu ogółem od wielu lat charakteryzuje się strefa katowicka. W 2021 r. wyniósł on prawie 17,9% i był nieznacznie mniejszy niż rok wcześniej. Do największych pracodawców w strefie katowickiej należą: ZF Automotive Systems Poland, NGK Ceramics Polska, spółki z grupy Tenneco, Lear Corporation Poland II, Adient Seating Poland, Marelli Sosnowiec Poland, Opel Manufacturing Poland i Cooper Standard Polska.

Drugą pod względem udziału w zatrudnieniu była strefa wałbrzyska, z wynikiem na poziomie ok. 15,3%, a więc o 0,6 pkt proc. wyższym niż w roku 2020. Wysoką pozycję w tym rankingu strefa zawdzięcza inwestycjom realizowanym przez takich przedsiębiorców jak: Electrolux Poland, Kyndryl Global Services Delivery Centre Polska (w poprzednich latach jako IBM Global Services Delivery Centre Polska), Volkswagen Poznań (inwestycja we Wrześni),

Toyota Motor Manufacturing Poland, Mahle Polska, Adient Poland, ZF CV Systems Poland (wcześniej jako WABCO Polska), Faurecia Wałbrzych i 3M Wrocław.

Na kolejnych pozycjach znalazły się strefy: mielecka i łódzka, z udziałami wynoszącymi odpowiednio: 9,4% i 9,2%. Do grona największych pracodawców w mieleckiej sse należeli: Pratt & Whitney Rzeszów, Firma Oponiarska Dębica, Bury, Lear Corporation Poland II i BorgWarner Poland. W strefie łódzkiej najczęściej pracowników zatrudniali natomiast przedsiębiorcy: Infosys Poland, Whirlpool Company Polska, Wielton, Press Glass i Hutchinson Poland.

Znaczącym udziałem w zatrudnieniu ogółem wyróżniają się też strefy kostrzyńsko-słubicka (8,9%) i krakowska (8,6%). Łącznie na te sześć stref przypadło 69,2% wszystkich miejsc pracy istniejących w specjalnych strefach ekonomicznych na koniec 2021 r.

Strefa katowicka i wałbrzyska, z najwyższym udziałem w zatrudnieniu ogółem, dominowały również pod względem udziału w liczbie utworzonych nowych miejsc pracy. Tym razem jednak na pierwszym miejscu uplasowała się strefa wałbrzyska, z udziałem wynoszącym 17,5%. Na strefę katowicką przypadło natomiast 16,6% wszystkich nowych etatów stworzonych w strefach. Trzecią pozycję, podobnie jak w 2020 r., zajęła strefa łódzka, z udziałem na poziomie 10,2%. Łącznie na te trzy strefy przypadło ponad 44,3% wszystkich nowych miejsc pracy powstałych w strefach.

Przedsiębiorcą, który utworzył w strefach najczęściej nowych miejsc pracy jest Volkswagen Poznań, posiadający zakłady produkcyjne w Poznaniu (strefa kostrzyńsko-słubiicka) i we Wrześni (strefa wałbrzyska). Łącznie w obu zakładach na koniec 2021 r. przedsiębiorca miał utworzonych prawie 4,5 tys. nowych miejsc pracy. Kolejny znaczący inwestor to Electrolux Poland, który posiada zakłady produkcyjne w Oławie, Świdnicy i Żarowie w strefie

wałbrzyskiej oraz w Siewierzu i Zabrze w strefie katowickiej. W ww. zakładach Electrolux Poland utworzył w sumie prawie 4,4 tys. nowych miejsc pracy. Niespełna 4 tys. nowych miejsc pracy powstało w zakładzie Shell Polska w strefie krakowskiej, a 3,3 tys. – w Kyndryl Global Services Delivery Centre Polska w strefie wałbrzyskiej.

Wiodący inwestorzy

W porównaniu z 2020 r. lista największych inwestorów nie uległa istotnym zmianom. Na pozycji 4. i 5. miejscami zamienili się: Toyota Motor Manufacturing Poland i NGK Ceramics Polska. Jest to wynikiem wzrostu wartości inwestycji tego pierwszego przedsiębiorcy o ponad 1 mld zł. Do czołowej piętnastki inwestorów awansowali przedsiębiorcy: Grupa Azoty Polyolefins i Zakłady Farmaceutyczne Polpharma, odpowiednio na pozycje 10. i 14. W przypadku Grupy Azoty Polyolefins awans jest wynikiem zwiększenia wartości inwestycji o ponad 380 mln zł. Zakłady Farmaceutyczne Polpharma trafiły do grona wiodących inwestorów dzięki przejściu przedsiębiorcy Medana Pharma posiadającego 3 zezwolenia na prowadzenie działalności w Sieradzu w strefie łódzkiej. Z chwilą przejścia nakłady inwestycyjne Medana Pharma zostały przypisane do Zakładów Farmaceutycznych Polpharma, co skutkowało wzrostem wartości inwestycji o ok. 38%.

Awans Grupy Azoty Polyolefins i Zakładów Farmaceutycznych Polpharma do czołowej piętnastki spowodował, że przedsiębiorcy Egger Biskupiec, Euroglas Polska i LG Energy Solution Wrocław (poprzednio jako LG Chem Wrocław Energy) spadli w rankingu o jedną pozycję, a Electrolux Poland – o dwa miejsca.

Z grupy piętnastu największych inwestorów wypadli natomiast przedsiębiorcy: Volkswagen Motor Polska (ze strefy legnickiej) i Guardian Częstochowa (z katowickiej sse).

Tabela 6. Wiodący inwestorzy w specjalnych strefach ekonomicznych

Lp.	Przedsiębiorca	Strefa	Branża	Kraj pochodzenia kapitału
1	Opel Manufacturing Poland sp. z o.o.	Katowicka	Motoryzacja (samochody i silniki)	Niemcy
2	Volkswagen Poznań sp. z o.o.	Wałbrzyska i Kostrzyńsko-Słubicka	Motoryzacja (samochody)	Luksemburg
3	Mercedes-Benz Manufacturing Poland sp. z o.o.	Wałbrzyska	Motoryzacja (silniki)	Niemcy
4	Toyota Motor Manufacturing Poland sp. z o.o.	Wałbrzyska	Motoryzacja (skrzynie biegów i silniki)	Belgia/Japonia
5	NGK Ceramics Polska sp. z o.o.	Katowicka	Motoryzacja (filtry do silników diesla)	Japonia
6	Essity Operations Poland sp. z o.o.	Wałbrzyska	Produkcja środków higieny osobistej	Niemcy
7	Bridgestone Stargard sp. z o.o.	Pomorska	Produkcja opon	Belgia
8	Mondi Świecie S.A.	Pomorska	Papiernicza	Holandia

Lp.	Przedsiębiorca	Strefa	Branża	Kraj pochodzenia kapitału
9	Mondelez Polska Production sp. z o.o.	Wałbrzyska	Spożywcza	Holandia
10	Grupa Azoty Polyolefins S.A.	Pomorska	Chemiczna	Polska
11	Egger Biskupiec sp. z o.o.	Warmińsko-Mazurska	Przetwórstwo drewna	Austria
12	Euroglas Polska sp. z o.o.	Łódzka	Produkcja szkła	Niemcy
13	LG Energy Solution Wrocław sp. z o.o.	Tarnobrzeska	Produkcja urządzeń elektrycznych (ogniw do pojazdów elektrycznych)	Korea Płd.
14	Zakłady Farmaceutyczne Polpharma S.A.	Pomorska, Tarnobrzeska i Łódzka	Farmaceutyczna	Holandia
15	Electrolux Poland sp. z o.o.	Wałbrzyska i Katowicka	Sprzęt gospodarstwa domowego	Szwecja

Łączne nakłady inwestycyjne piętnastu największych inwestorów na koniec 2021 r. wyniosły ponad 37,9 mld zł, co stanowiło 24,9% całkowitej wartości inwestycji zrealizowanych w strefach. Udział inwestycji czołowych inwestorów był o 0,6 pkt proc. wyższy niż w 2020 r.

Podobnie jak w poprzednich latach w czołowej piętnastce najsilniej reprezentowana jest branża motoryzacyjna. Przypadło na nią prawie 56,4% wartości inwestycji zrealizowanych przez piętnastu wiodących inwestorów. Z kolei pod względem kraju pochodzenia kapitału największy udział w wartości inwestycji mają przedsiębiorcy z kapitałem niemieckim. Przypada na nich ponad 36,3% inwestycji i jest to poziom znacznie wyższy niż w 2020, w którym udział kapitału z Niemiec wynosił 26,1%. Wśród wiodących inwestorów wyróżniają się też przedsiębiorcy z kapitałem z Belgii (udział na poziomie 13,5%), Holandii (prawie 13,06%) i Luksemburga (13,01%).

Większość przedsięwzięć realizowanych przez największych inwestorów zlokalizowana jest w województwie dolnośląskim i śląskim. Na terenie tych województw swoje inwestycje ulokowało 8 z 15 wiodących inwestorów, przy czym aż 7 z nich posiadało więcej niż jedno zezwolenie. Na inwestycje zrealizowane w województwie śląskim i dolnośląskim przypadło prawie 61,1% środków zainwestowanych przez podmioty z czołowej piętnastki.

Na koniec 2021 r. piętnastu wiodących inwestorów posiadało łącznie 56 ważnych zezwoleń, przy czym aż 14 przypadło na Electrolux Poland. Przedsiębiorca ten działa w oparciu o zezwolenia na terenie dwóch województw (dolnośląskiego i śląskiego) i dwóch stref, ale w pięciu lokalizacjach (w miastach: Zabrze, Oława i Świdnica oraz w gminach: Siewierz i Żarów). Dziewięć zezwoleń posiadały Zakłady Farmaceutyczne Polpharma działające w trzech lokalizacjach: w Starogardzie Gdańskim w strefie pomorskiej, w Sieradzu w strefie łódzkiej i w Nowej Dębie w strefie tarnobrzeskiej. Sześć zezwoleń posiadała Toyota Motor Manufacturing Poland, 5 zezwoleń należało do NGK Ceramics Polska, a 4 – do Opel Manufacturing Poland. Tylko czterech inwestorów z czołowej piętnastki posiadało wyłącznie jedno zezwolenie na działalność w strefie.

Efekty w przeliczeniu na zagospodarowany obszar stref

W 2021 r. obszar zajęty przez przedsiębiorców posiadających zezwolenia wyniósł prawie 8 883,19 ha, tj. o 208,3 ha mniej niż w roku 2020.

We wszystkich strefach powierzchnia gruntów zajętych pod działalność objętą zezwoleniami zmniejszyła się. Skala tego spadku była różna i wynosiła od 1,43 ha w strefie wałbrzyskiej do 45,3 ha w strefie mieleckiej. Tak duże zmniejszenie powierzchni zajętej pod działalność objętą zezwoleniami w strefie mieleckiej wynika z faktu, że to w niej utraciło moc aż 19 zezwoleń, najwięcej spośród wszystkich stref. W tej grupie zezwoleń było wygasłe z upływem terminu obowiązywania zezwolenie dla przedsiębiorcy Polskie Zakłady Lotnicze, który wykorzystywał pod działalność niespełna 30 ha.

W 2021 r. na 1 ha terenu zagospodarowanego przez inwestorów posiadających zezwolenie na działalność w strefach przypadło 17,17 mln zł nakładów inwestycyjnych i 44 miejsca pracy. W porównaniu z rokiem 2020 średnia wartość nakładów inwestycyjnych na 1 ha była wyższa o 1,13 mln zł, natomiast średnia dotycząca liczby miejsc pracy zwiększyła się o 2.

Tabela 7. Efekty w przeliczeniu na 1 ha terenu wykorzystanego pod działalność objętą zezwoleniami

Lp.	Strefa	Teren zajęty przez przedsiębiorców działających na podstawie zezwolenia (ha)	Nakłady inwestycyjne na 1 ha (w mln zł)	Miejsca pracy na 1 ha
1	Kamiennogórska	139,9371	22,03	52
2	Katowicka	1 064,6601	26,73	65
3	Kostrzyńsko-Słubicka	791,5655	11,36	44
4	Krakowska	472,5652	10,61	70
5	Legnicka	321,0754	25,20	49
6	Łódzka	741,6232	20,67	48
7	Mielecka	585,9414	20,46	63
8	Pomorska	1 106,5606	11,93	25
9	Słupska	223,6786	10,48	20
10	Starachowicka	171,0118	14,44	46
11	Suwalska	269,2297	12,51	37
12	Tarnobrzeska	667,5698	15,93	41
13	Wałbrzyska	1 707,2095	19,59	35
14	Warmińsko-Mazurska	620,5612	9,89	32
	Razem	8 883,1891	17,17	44

Biorąc pod uwagę nakłady inwestycyjne na 1 ha najlepszy wynik osiągnęła strefa katowicka. Na 1 ha zagospodarowanego terenu przypadło w niej 26,73 mln zł inwestycji. Niewiele gorszy wynik osiągnęła strefa legnicka, w której wskaźnik ten wyniósł 25,2 mln zł/1 ha. Na kolejnych pozycjach były strefy: kamiennogórska, łódzka i mielecka, z nakładami przekraczającymi 20 mln zł. Największy przyrost w stosunku do 2020 r. odnotowano w strefie legnickiej i było to

konsekwencją ponownego wykazania w statystykach zezwolenia dla Sitech. W żadnej strefie nie wystąpił spadek średniej wartości inwestycji na 1 ha.

Jeśli chodzi o wielkość zatrudnienia przypadającego na 1 ha najlepszy rezultat osiągnęły strefy: krakowska (70 etatów), katowicka (65 etaty) oraz mielecka (63 etatów).

Największy wzrost liczby miejsc pracy w przeliczeniu na 1 ha w porównaniu z 2020 r. wystąpił w strefie starachowickiej i mieleckiej, i wyniósł 4 etaty. W strefie kostrzyńsko-słubickiej i suwalskiej średnia ta wzrosła o 2 miejsca, a w strefach: kamiennogórskiej, katowickiej, łódzkiej, pomorskiej, słupskiej i wałbrzyskiej – o 1 miejsce. Spadek średniej liczby miejsc pracy na 1 ha wystąpił w strefie legnickiej (o 2 miejsca) i mieleckiej (o 1 miejsce). W strefie wałbrzyskiej i warmińsko-mazurskiej wskaźnik ten nie uległ zmianie.

Struktura inwestycji według kraju pochodzenia kapitału

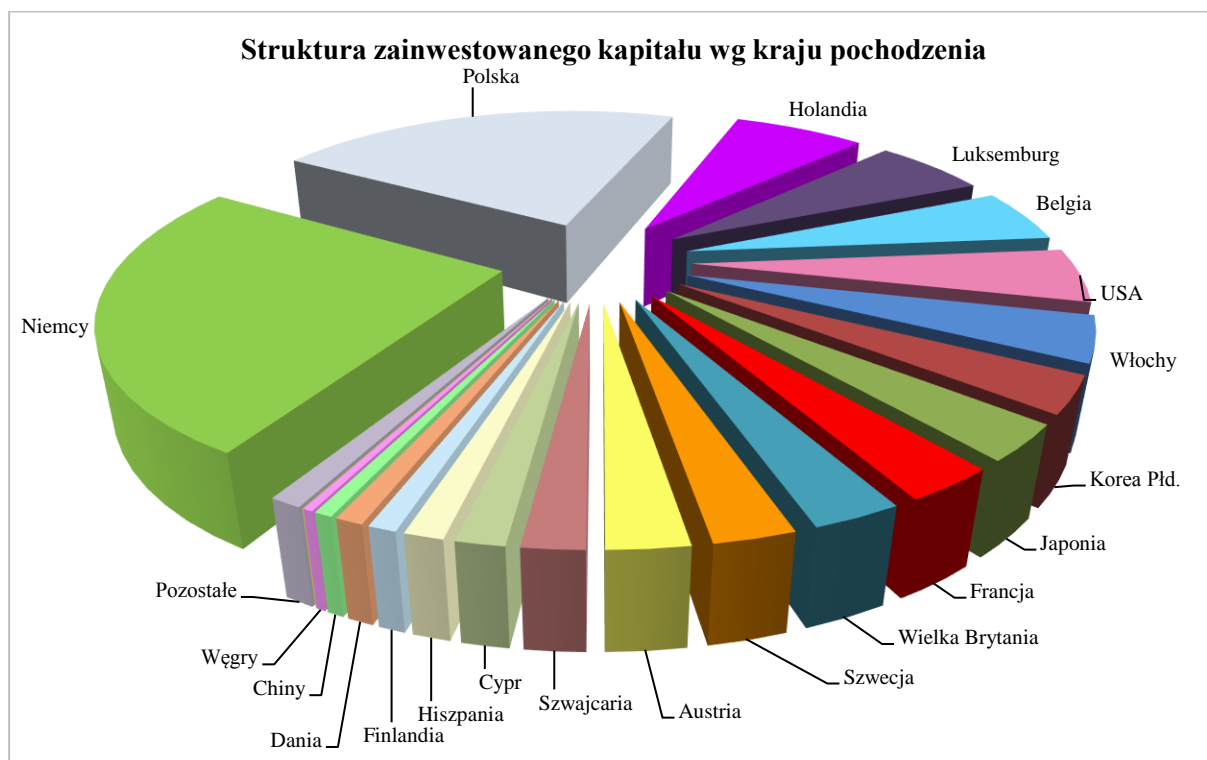
Dla określenia kraju pochodzenia kapitału zagranicznego przyjęto, tak jak w poprzednich latach, jedną z definicji stosowanych przez Narodowy Bank Polski, tj. kraj siedziby nierezydenta będącego udziałowcem w danej firmie lub posiadającego oddział.

Tabela 8. Struktura geograficzna zainwestowanego kapitału

Lp.	Kraj pochodzenia kapitału	Wartość kapitału (w mln zł)	Udział w łącznym kapitale
1	Niemcy	38 526,08	25,25%
2	Polska	33 553,26	21,99%
3	Holandia	10 709,46	7,02%
4	Luksemburg	8 954,65	5,87%
5	Belgia	7 783,54	5,10%
6	USA	7 709,87	5,05%
7	Włochy	6 333,86	4,15%
8	Korea Płd.	5 010,87	3,28%
9	Japonia	4 807,00	3,15%
10	Francja	4 540,23	2,98%
11	Wielka Brytania	4 268,56	2,80%
12	Szwecja	3 860,91	2,53%
13	Austria	3 836,40	2,51%
14	Szwajcaria	2 892,62	1,90%
15	Cypr	2 306,70	1,51%
16	Hiszpania	1 863,81	1,22%
17	Finlandia	1 347,07	0,88%
18	Dania	1 334,14	0,87%
19	Chiny	871,11	0,57%
20	Węgry	479,37	0,31%
21	Pozostałe	1 569,70	1,03%
RAZEM		152 559,20	100,00%

W rankingu krajów pochodzenia kapitału zainwestowanego w strefach po 4 latach doszło do zmiany na pozycji lidera. Niemcy, z udziałem wynoszącym 25,25%, wyprzedziły Polskę, na którą przypadło 21,99% kapitału zaangażowanego w strefach. W przypadku Niemiec w porównaniu z rokiem 2020 znacząco wzrosła wartość inwestycji (o 7,34 mld zł) i udział w inwestycjach ogółem (o 3,87 pkt proc.). Nakłady poniesione przez przedsiębiorców z Polski również wzrosły, choć – z uwagi na dużo mniejszą skalę tego przyrostu – udział inwestorów polskich w łącznej wartości inwestycji zrealizowanych w strefach spadł o 0,45 pkt proc. Kolejne zmiany w strukturze kapitału ulokowanego w strefach nastąpiły na pozycjach 5. i 6. Polegały one na zamianie miejscami między Belgią (obecnie na miejscu 5.) i USA (pozycja 6.), i były konsekwencją znacznego wzrostu wartości inwestycji zrealizowanych przez Toyota Motor Manufacturing Poland. Zmiana kraju pochodzenia przedsiębiorcy Opel Manufacturing Poland z Węgier na Niemcy spowodowała natomiast, że Węgry spadły w rankingu z 8. pozycji na miejsce 20. Konsekwencją zmiany pozycji Węgier był awans o 1 pozycję krajów zajmujących w 2020 r. miejsca od 9. do 20. Ostatnią zmianą w czołowej dwudziestce krajów uszeregowanych według wartości kapitału zaangażowanego w strefach była zamiana miejscami między Austrią i Szwecją. W 2020 r. Austria zajmowała 13. miejsce, a Szwecja – 14. W 2021 r. Austria zachowała pozycję 13., ale Szwecja awansowała na miejsce 12.

Poniższy wykres prezentuje wiodące kraje pochodzenia kapitału ulokowanego w specjalnych strefach ekonomicznych.

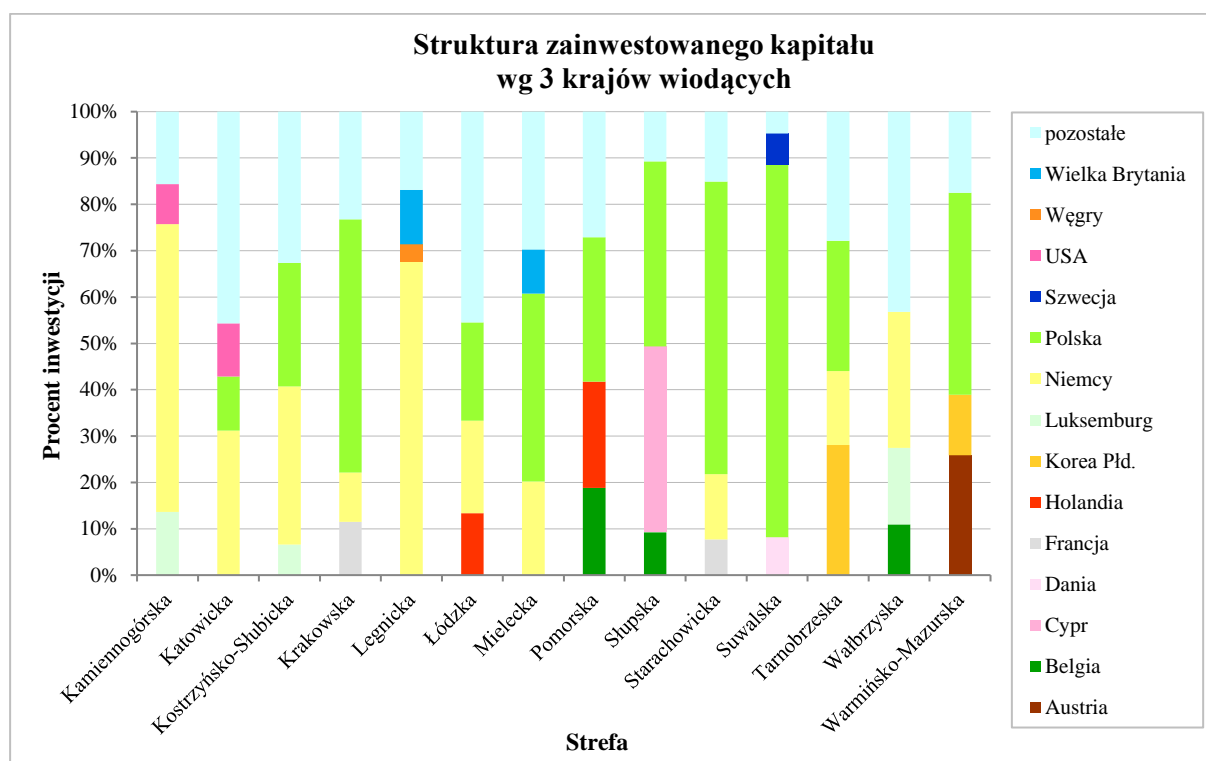

Na koniec 2021 r. prawie 70,3% wartości kapitału zainwestowanego w strefach pochodziło z sześciu krajów: Niemiec, Polski, Holandii, Luksemburga, Belgii i USA. W 2020 r. udział tych krajów w strukturze kapitałowej inwestycji był mniejszy o ok. 4 pkt proc i wyniósł 66,23%.

USA są pierwszym krajem z czołówki, którego nakłady inwestycyjne w 2021 r. były mniejsze niż w 2020 r. Redukcja wyniosła ponad 140,4 mln zł i przyczyniła się do zmniejszenia udziału

procentowego inwestycji amerykańskich w inwestycjach ogółem o 0,33 pkt proc., a w konsekwencji do spadku o jedną pozycję w rankingu krajów pochodzenia kapitału.

Na poniższym wykresie została przedstawiona struktura zainwestowanego kapitału w poszczególnych strefach według trzech krajów wiodących pod względem wartości dokonanych inwestycji.

Po wielu latach dominacji kapitału z Niemiec w strefie kamiennogórskiej doszło do zmiany i w 2021 r. największy udział inwestycji niemieckich odnotowała strefa legnicka. Na inwestorów z Niemiec przypadło w niej 67,62% całkowitych nakładów. Wśród nich są tacy przedsiębiorcy jak: Volkswagen Motor Polska, Sitech, BASF Polska, Winkelmann i Hörmann Legnica. W dalszym ciągu bardzo dużym udziałem kapitału niemieckiego, sięgającym w 2021 r. 62,08%, charakteryzowała się strefa kamiennogórska. Jest to przede wszystkim efekt działalności przedsiębiorcy Bauer Print Wykroty, na którego przypada prawie 43,0% kapitału niemieckiego zainwestowanego w tej strefie. Znaczące inwestycje w strefie kamiennogórskiej zrealizowały też: Wepa Professional Piechowice, Dr. Schumacher, Dr.Schneider Automotive Polska i Weber-Hydraulika. Inwestycje pochodzące z Niemiec dominowały również w strefie kostryńsko-słubickiej (34,09% całkowitych nakładów), w głównej mierze dzięki spółkom: Gedia Poland, Homanit Polska, Homanit Krosno Odrzańskie i Phoenix Contact Wielkopolska. W strefie wałbrzyskiej Niemcy znalazły się na pierwszej pozycji w grupie trzech wiodących krajów pochodzenia zainwestowanego kapitału, z udziałem wynoszącym 29,41%, ale to właśnie w tej strefie wartość inwestycji niemieckich była najwyższa i wyniosła prawie 9,84 mld zł. Najwięksi inwestorzy niemieccy w strefie wałbrzyskiej to: Mercedes-Benz Manufacturing Poland, Essity Operations Poland, spółki z grupy PCC i Creaton Polska. Inwestycje z Niemiec znalazły się na 1. pozycji w strukturze kapitałowej także w strefie katowickiej i było to w głównej mierze wynikiem zmiany jedyne go właściciela Opel

Manufacturing Poland (z przedsiębiorcy węgierskiego na niemieckiego). Łączne nakłady przedsiębiorców z kapitałem niemieckim w strefie katowickiej wyniosły ok. 2,4 mld zł.

Podobnie jak w latach wcześniejszych, w 2021 r. największym udziałem kapitału pochodzącego z Polski charakteryzowały się strefy: suwalska i starachowicka, przy czym w przypadku strefy suwalskiej udział ten wyniósł aż 80,34%. W strefie starachowickiej inwestycje z Polski stanowiły 63,09% całkowitych nakładów inwestycyjnych. Udział przekraczający 50% odnotowała też strefa krakowska. Do największych polskich inwestorów w strefie suwalskiej należeli: Tanne, Pfleiderer MDF Grajewo, Padma, Bison i Zakłady Mięsne Zakrzewscy, w starachowickiej – Grupa Azoty Zakłady Azotowe Puławy, Cerrad oraz Valdi-Ceramika w upadłości likwidacyjnej, a w krakowskiej – Wiśniowski, Alupol Films, Grupa Azoty i Velvet Care.

Przedsiębiorcy z Polski zajęli również pierwsze miejsce pod względem kraju pochodzenia kapitału w strefach: warmińsko-mazurskiej (z udziałem na poziomie 43,56%, w dużej mierze dzięki: Cedrob, Spółdzielni Mleczarskiej Mlekoop, ILS i Tymbark-MWS), mieleckiej (40,51%, m.in. za sprawą: Kronospan Mielec, ST3 Offshore w upadłości, Bury i Wipasz), pomorskiej (31,15%, przede wszystkim na skutek inwestycji: Grupy Azoty Polyolefins, Ciech Soda Polska i Plastica), łódzkiej (21,19%, głównie za sprawą inwestycji: Ceramiki Paradyż, Press Glass, ZPOW Agros Nova i Manuli Hydraulics Manufacturing) oraz w tarnobrzeskiej (28,05%, m.in. dzięki Cell-Fast, Techmatik, KPS Food i Zbyszko Company). W strefie mieleckiej inwestycje przedsiębiorców pochodzących z Polski osiągnęły najwyższą wartość spośród wszystkich stref i wyniosły prawie 4,86 mld zł.

Duży udział kapitału polskiego charakteryzował też strefy: słupską (39,9%), kostrzyńsko-słubicką (26,69%). Polska zajęła w tych strefach 2. miejsce w strukturze kapitałowej inwestycji. Tę samą pozycję w rankingu inwestycje z Polski zajęły w strefie katowickiej, ale ich udział w całkowitych wydatkach poniesionych w tej strefie był dużo mniejszy i wyniósł 11,66%.

Inwestycje z Holandii w żadnej strefie nie były dominujące, ale w strukturze geograficznej ogółu kapitału ulokowanego w strefach zajęły bardzo wysoką 3. pozycję. Przedsiębiorcy holenderscy w strefie pomorskiej są reprezentowani m.in. przez: Mondy Świecie (największego inwestora z Holandii w strefach) i Zakłady Farmaceutyczne POLPHARMA. Inwestycje pochodzące z tego kraju wyniosły prawie 3,02 mld zł i stanowiły 22,89% ogólnej wartości nakładów inwestycyjnych w strefie pomorskiej. Dało im to 2. miejsce w strukturze kapitałowej inwestycji. W strefie łódzkiej Holandia znalazła się na 3. pozycji jako kraj pochodzenia kapitału, z udziałem wynoszącym 13,39%. To jednak w strefie wałbrzyskiej zaangażowanie kapitału holenderskiego było największe i wyniosło ponad 3,42 mld zł. Było to zasługą inwestycji przedsiębiorców: Mondelez Polska Production, 3M Wrocław i ZF CV Systems Poland (wcześniej jako WABCO Polska). Na trzy strefy: pomorską, łódzką i wałbrzyską przypadło ponad 79,3% ogółu inwestycji holenderskich zrealizowanych we wszystkich strefach.

Znaczącym udziałem kapitału z Luksemburga cechowała się strefa wałbrzyska. Inwestycje z tego kraju stanowiły 16,46% łącznej wartości wydatków inwestycyjnych w tej strefie i wyniosły ponad 5,05 mld zł. Dało to Luksemburgowi 2. pozycję w strukturze kapitałowej inwestycji, głównie dzięki Volkswagen Poznań działającemu we Wrześni i Umicore Poland.

Inwestycje tych dwóch przedsiębiorców stanowiły ponad 97,4% inwestycji luksemburskich w strefie wałbrzyskiej i prawie 59,9% całkowitej wartości kapitału z Luksemburga ulokowanego we wszystkich strefach. Luksemburg był też na 2. miejscu wśród krajów pochodzenia kapitału w strefie kamiennogórskiej, choć jest on reprezentowany tylko przez jednego inwestora – Joyson Safety Systems Poland. Na tego przedsiębiorcę przypadło 13,66% ogółu inwestycji zrealizowanych w strefie kamiennogórskiej. W strefie kostrzyńsko-słubickiej Luksemburg znalazł się natomiast na 3. pozycji w strukturze geograficznej inwestycji, z udziałem wynoszącym 6,59%. Ponad dwukrotnie większą wartość (prawie 1,34 mld zł) i większy udział (niespełna 8,72%) inwestycje luksemburskie miały w strefie łódzkiej, ale nie pozwoliło to Luksemburgowi na zajęcie miejsca w grupie trzech wiodących krajów pochodzenia kapitału w tej strefie. Pozycja inwestycji luksemburskich w strefie łódzkiej była przede wszystkim wynikiem inwestycji Gillette Poland International, a w strefie kostrzyńsko-słubickiej – jedyne go inwestora luksemburskiego, czyli Volkswagen Poznań z zakładem produkcyjnym w Poznaniu.

Kapitał belgijski uplasował się na trzeciej pozycji w strukturze geograficznej inwestycji w trzech strefach: pomorskiej, wałbrzyskiej i słupskiej, z udziałami wynoszącymi odpowiednio: 18,84%, 10,97% i 9,21% ogółu inwestycji w każdej z tych stref. Wysoki odsetek kapitału belgijskiego w strefie pomorskiej wynika głównie z inwestycji Bridgestone Stargard i Solvay Poland. Na tych dwóch przedsiębiorców przypada prawie 95,1% inwestycji z Belgii w strefie pomorskiej i 37,1% ogółu inwestycji belgijskich w strefach. Łącznie w strefie pomorskiej przedsiębiorcy z Belgii ulokowali kapitał o wartości prawie 2,5 mld zł. Znacznie większą wartość, bo prawie 3,67 mld zł, inwestycje belgijskie osiągnęły w strefie wałbrzyskiej, jednak ich udział w łącznej wartości inwestycji w tej strefie był o ok. 40% mniejszy niż w strefie pomorskiej. Na wartości kapitału belgijskiego ulokowanego w strefie wałbrzyskiej zaważyły przede wszystkim inwestycje Toyota Motor Manufacturing Poland w Wałbrzychu i Jelczu-Laskowicach. Wysoka pozycja Belgii w rankingu krajów pochodzenia kapitału w strefie słupskiej jest natomiast zasługą inwestycji Nordglass – jedyne go belgijskiego przedsiębiorcy działającego w tej strefie w Koszalinie i Słupsku.

Inwestycje amerykańskie skoncentrowały się w strefie katowickiej. Ich wartość przekroczyła 3,27 mld zł, co stanowiło 11,49% nakładów inwestycyjnych w tej strefie i ponad 42,4% ogółu inwestycji amerykańskich w strefach. Dało to USA 3. pozycję w rankingu krajów pochodzenia kapitału w tej strefie. Wśród inwestorów amerykańskich przodowali: Guardian Częstochowa, Eaton Automotive Systems i Adient Seating Poland. Na tych trzech inwestorów przypadło prawie 73,4% wartości inwestycji z USA w strefie katowickiej. Również w strefie kamiennogórskiej kapitał amerykański był na 3. miejscu w strukturze kapitałowej inwestycji, z wydatkami na poziomie prawie 266,78 mln zł i z udziałem wynoszącym 8,65%. Było to możliwe dzięki Polcolorit – jednemu inwestorowi amerykańskiemu w tej strefie. Pod względem wartości inwestycji pochodzących z USA wyróżniały się także strefy: pomorska, łódzka i wałbrzyska. W strefie pomorskiej czterech przedsiębiorcy: International Paper Cellulose Fibers (Poland), MM Kwidzyn (wcześniej jako International Paper-Kwidzyn), SPX Flow Technology Poland i Jabil Poland zaangażowali kapitał o wartości 1,21 mld zł. W strefie łódzkiej i wałbrzyskiej wartość inwestycji amerykańskich była dokładnie taka sama i wyniosła

1,02 mld zł. Takie wielkości nie pozwoliły jednak USA na zajęcie jednego z trzech czołowych miejsc w strukturze kapitałowej inwestycji w tych strefach.

Włochy, mimo dużego zaangażowania kapitału w strefach i zajęcia 7. pozycji w strukturze geograficznej zainwestowanego kapitału, w żadnej strefie nie znalazły się w gronie trzech wiodących krajów. Inwestycje przedsiębiorców z Włoch skoncentrowały się głównie w strefach: katowickiej, łódzkiej i wałbrzyskiej, i wyniosły odpowiednio: 2,32 mld zł, 1,49 mld zł i 1,41 mld zł. Na te trzy strefy przypadło w sumie ponad 82,5% ogółu inwestycji włoskich w strefach. W strefie katowickiej największe środki ulokowali: Brembo Poland, Marelli Bielsko-Biała Poland, Bitron Poland, Sest-Luve-Polska i Avio Polska, w strefie łódzkiej – Whirlpool Company Polska (największy inwestor strefowy z Włoch, posiadający zakłady w Łodzi i Radomsku) oraz Union Polska, a w strefie wałbrzyskiej – Marcegaglia Poland, Italmetal i Lovara Vogel Polska.

Kapitał z Korei Południowej, dominujący w strefie tarnobrzeskiej w 2020 r., spadł na 2. pozycję w strukturze inwestycji, tuż za kapitał z Polski. Różnica między inwestycjami z tych dwóch krajów wyniosła jednak tylko 1,22 mln zł. Inwestycje koreańskie w strefie tarnobrzeskiej na koniec 2021 r. wyniosły ponad 2,98 mld zł, co dało im udział na poziomie 28,04% nakładów inwestycyjnych w tej strefie i 59,5% ogółu inwestycji koreańskich we wszystkich strefach. Na wysoką pozycję Korei Południowej w strefie tarnobrzeskiej złożyły się inwestycje: LG Energy Solution Wrocław (wcześniej jako LG Chem Wrocław Energy), LG Electronics Wrocław, Dongseo Display Poland, LG Innotek Poland i LG Chem Poland. Korea Południowa zajęła 3. pozycję w strukturze kapitałowej inwestycji w strefie warmińsko-mazurskiej. Przyczynił się do tego jedyny przedsiębiorca z kapitałem koreańskim, tj. LG Electronics Mława. Jego inwestycja na kwotę ok. 800 mln zł stanowiła 13,05% wydatków inwestycyjnych poniesionych w tej strefie.

Japonia zajęła 9. miejsce w strukturze geograficznej kapitału zainwestowanego w strefach, ale – podobnie jak Włochy – w żadnej z nich nie znalazła się w grupie trzech wiodących krajów. Inwestycje japońskie osiągnęły największą wartość w strefie katowickiej i wyniosły 3,12 mld zł. Na tę strefę przypadło więc prawie 65,0% inwestycji japońskich ogółem. Było to głównie zasługą NGK Ceramics Polska – największego inwestora strefowego z Japonii prowadzącego działalność w Dąbrowie Górniczej i Gliwicach. W strefie wałbrzyskiej inwestorzy japońscy ulokowali kapitał o wartości niespełna 1,22 mld zł, co stanowi ponad 25,3% ogółu inwestycji z tego kraju w strefach. Najwięksi inwestorzy z Japonii w tej strefie to: AKS Precision Ball Polska, Yagi Poland Factory, Daicel Safety Systems Europe i NSK Steering Systems Europe /Polska/.

Inwestycje francuskie znalazły się na 2. pozycji wśród wiodących krajów pochodzenia kapitału w strefie krakowskiej, a na 3. miejscu – w strefie starachowickiej. Wartość inwestycji z Francji w strefie krakowskiej wyniosła 577,89 mln zł, co dało udział w wysokości 11,52%. Złożyły się na to inwestycje dwóch przedsiębiorców: Valeo Autosystemy (działającego w Chrzanowie i Skawinie) oraz Sopem. Miejsce Francji w rankingu krajów pochodzenia kapitału w strefie starachowickiej, z udziałem wynoszącym 7,68%, jest natomiast wynikiem działalności Air Liquide Polska – jedynego inwestora francuskiego w tej strefie, który zaangażował kapitał o wartości 189,7 mln zł. Znacznie mniejszy udział, ale dużo większą

wartość miały inwestycje z Francji w strefie katowickiej. Wyniosły one 1,63 mld zł, co dało udział na poziomie ok. 5,7% łącznej wartości inwestycji w tej strefie. Do grona największych inwestorów francuskich w strefie katowickiej należą: Saint-Gobain Innovative Materials Polska, Żywiec-Zdrój i Valeo Electric and Electronic Systems.

Podobnie jak w 2020 r., inwestycje z Wielkiej Brytanii skoncentrowały się w strefie legnickiej i mieleckiej, przy czym w strefie legnickiej kraj ten zajął 2. miejsce w strukturze geograficznej zainwestowanego kapitału, z udziałem wynoszącym 11,76%, a w mieleckiej – 3., z udziałem na poziomie 9,56%. Najwyższą wartość inwestycje brytyjskie osiągnęły jednak w strefie mieleckiej – 1,15 mld zł. Na drugą pozycję Wielkiej Brytanii w strukturze kapitałowej strefy legnickiej wpłynęła działalność przedsiębiorców Sanden Manufacturing Poland (największego inwestora brytyjskiego w strefach) i Gates Polska. Przedsiębiorcy ci zainwestowali łącznie 951,8 mln zł. W strefie mieleckiej największe wydatki ponieśli natomiast Goodrich Aerospace Poland i Borgwarner Rzeszów.

W 2021 r. Szwecja uplasowała się na 3. miejscu w strukturze kapitałowej inwestycji w strefie suwalskiej, z udziałem na poziomie 6,76%. Na strefę suwalską przypada jednak tylko ok. 5,9% całego kapitału szwedzkiego ulokowanego w strefach. Znacznie większe środki inwestorzy ze Szwecji zaangażowali w strefach: wałbrzyskiej, warmińsko-mazurskiej, łódzkiej czy katowickiej. Największy szwedzki inwestor – Electrolux Poland ulokował się w strefie wałbrzyskiej i katowickiej. Przypadło na niego ok. 35% całkowitej wartości inwestycji z tego kraju zrealizowanych w strefach. Duże wydatki inwestycyjne ponieśli również przedsiębiorcy: Ikea Industry Poland w strefie warmińsko-mazurskiej, HTL - Strefa w łódzkiej, Aryzta Polska w wałbrzyskiej i H & M Hennes & Mauritz Logistics w legnickiej.

Kapitał austriacki ponownie znalazł się na 2. miejscu w strukturze inwestycji w strefie warmińsko-mazurskiej, z udziałem wynoszącym 25,9%. Jest to zasługa przedsięwzięcia realizowanego przez Egger Biskupiec. Wydatki poniesione przez tego przedsiębiorcę wyniosły niespełna 1,59 mld zł i stanowiły ponad 41,4% kosztów inwestycji zrealizowanych we wszystkich strefach przez przedsiębiorców pochodzących z Austrii. Więcej kapitału austriackiego trafiło do strefy katowickiej, w której zainwestowali: Kronospan OSB, DSO i voestalpine Steel Service Center Polska. Nakłady inwestycyjne tych trzech przedsiębiorców wyniosły ponad 1,83 mld zł, co dało im udział w łącznej wartości inwestycji austriackich wynoszący prawie 47,8%.

Podobnie jak w latach ubiegłych, wysoki udział kapitału pochodzącego z Cypru charakteryzował strefę słupską. Inwestycje cypryjskie – za sprawą Kronospan Polska – stanowią tu 40,13% całkowitej wartości nakładów inwestycyjnych i zajmują pierwsze miejsce w strukturze kapitałowej. Inwestycje przedsiębiorców z kapitałem cypryjskim w strefie mieleckiej miały jednak nieznacznie większą wartość. Przyczyniła się do tego aktywność takich przedsiębiorców jak Kronospan HPL i Kronoflooring. Inwestycje cypryjskie skoncentrowały się jeszcze w strefie łódzkiej, gdzie zainwestowała Chipita Poland i Sponcel. W sumie na strefy: mielecką, słupską i łódzką przypadło ponad 99,17% łącznej wartości inwestycji cypryjskich w strefach.

Kapitał duński uplasował się na 2. pozycji w strukturze kapitałowej inwestycji w strefie suwalskiej. Inwestycje duńskie wyniosły tam ponad 276,0 mln zł, co dało udział na poziomie

8,2%, w dużej mierze dzięki Rockwool Polska. Zaangażowanie kapitału duńskiego w strefie kostrzyńsko-słubickiej było większe i wyniosło prawie 473,3 mln zł, głównie za sprawą inwestycji Lantmannen Unibake Poland. Oznacza to, że ok. 35,5% łącznej wartości kapitału z Danii przypadło właśnie na tę strefę. W samej strefie kostrzyńsko-słubickiej inwestycje duńskie miały udział na poziomie 5,62%, co dało Danii dopiero 6. miejsce w strukturze geograficznej ulokowanego w niej kapitału.

Inwestycje węgierskie uplasowały się na odległym 20. miejscu w rankingu krajów pochodzenia kapitału zainwestowanego w strefach, niemniej jednak znalazły się na 3 pozycji w strukturze geograficznej inwestycji w strefie legnickiej, z udziałem wynoszącym zaledwie 3,76%. Trzecie miejsce w gronie wiodących krajów pochodzenia kapitału w tej strefie jest zasługą przedsiębiorcy Lear Corporation Poland II – jedyne go inwestora węgierskiego działającego w strefach, obecnego jeszcze w strefie katowickiej i mieleckiej. Wydatki inwestycyjne tego przedsiębiorcy na koniec 2021 r. wyniosły prawie 479,4 mln zł.

Struktura branżowa inwestycji

Struktura branżowa inwestycji w strefach została określona na poziomie działów Polskiej Klasyfikacji Wyrobów i Usług ustanowionej rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 29 października 2008 r. w sprawie Polskiej Klasyfikacji Wyrobów i Usług (PKWiU) (Dz. U. poz. 1293, z późn. zm.). Wprowadzenie 1 stycznia 2016 r. nowej PKWiU spowodowało uchylenie rozporządzenia dotyczącego klasyfikacji z 2008 r., niemniej jednak w większości ważnych zezwoleń przedmiot działalności określony jest według tej klasyfikacji.

W 2021 r. struktura skumulowanej wartości inwestycji uległa minimalnym zmianom w stosunku do roku poprzedniego. Pierwsza modyfikacja dotyczy zamiany miejscami na pozycjach 7. i 8. Branża chemiczna (dział 20) awansowała na pozycję 7., a drzewna spadła z miejsca 7. na 8. Po rocznej przerwie na pozycję 22. powróciły usługi w zakresie badań naukowych i prac rozwojowych (dział 72), zastępując usługi związane z oprogramowaniem i doradztwem w zakresie informatyki (dział 62). Na pozostałych pozycjach nie zaszły żadne zmiany.

Tabela 9. Struktura branżowa skumulowanej wartości inwestycji

Lp.	Dział PKWiU	Nazwa działu	Inwestycje (w mln zł)	Udział w inwestycjach ogółem
1	29	Pojazdy samochodowe (z wyłączeniem motocykli), przyczepy i naczepy	44 253,2	29,01%
2	22	Wyroby z gumy i tworzyw sztucznych	13 608,1	8,92%
3	25	Wyroby metalowe gotowe, z wyłączeniem maszyn i urządzeń	11 155,9	7,31%
4	10	Artykuły spożywcze	9 985,6	6,55%
5	23	Wyroby z pozostałych mineralnych surowców niemetalicznych	9 785,4	6,41%
6	17	Papier i wyroby z papieru	9 606,3	6,30%
7	16	Drewno i wyroby z drewna i korka, z wył. mebli; wyroby ze słomy i materiałów w rodzaju stosowanych do wyplatania	9 273,5	6,08%
8	20	Chemikalia i wyroby chemiczne	9 062,0	5,94%
9	27	Urządzenia elektryczne i nieelektryczny sprzęt gospodarstwa domowego	7 786,8	5,10%

Lp.	Dział PKWiU	Nazwa działu	Inwestycje (w mln zł)	Udział w inwestycjach ogółem
10	28	Maszyny i urządzenia, gdzie indziej niesklasyfikowane	6 523,7	4,28%
11	26	Komputery, wyroby elektroniczne i optyczne	3 335,0	2,19%
12	24	Metale	2 614,8	1,71%
13	31	Meble	2 555,9	1,68%
14	52	Magazynowanie i usługi wspomagające transport	2 449,3	1,61%
15	21	Podstawowe substancje farmaceutyczne, leki i pozostałe wyroby farmaceutyczne	2 368,5	1,55%
16	30	Pozostały sprzęt transportowy	1 872,5	1,23%
17	18	Usługi poligraficzne i usługi reprodukcji zapisanych nośników informacji	1 436,4	0,94%
18	58	Usługi związane z działalnością wydawniczą	1 260,0	0,83%
19	13	Wyroby tekstylne	800,0	0,52%
20	11	Napoje	646,6	0,42%
21	32	Pozostałe wyroby	627,5	0,41%
22	72	Usługi w zakresie badań naukowych i prac rozwojowych	280,3	0,18%
23		Inne	1 271,9	0,83%
		Razem	152 559,2	100,00%

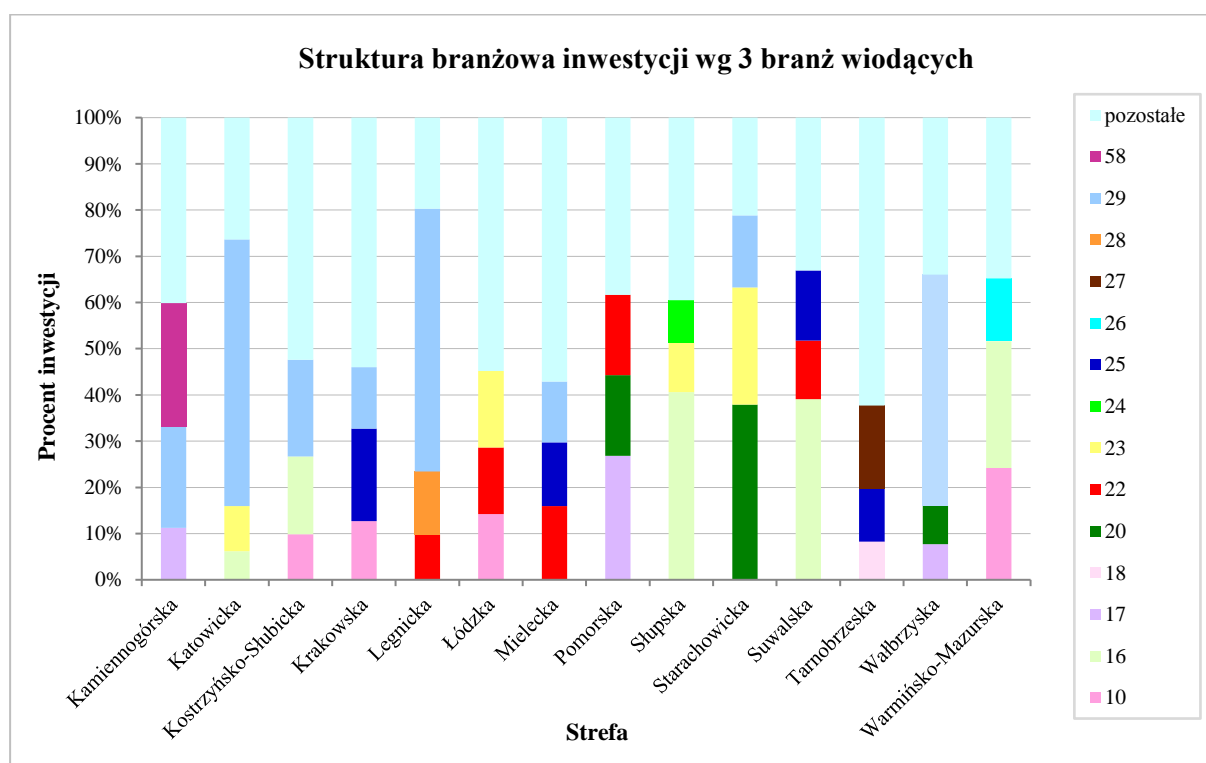
Największy udział w łącznych nakładach inwestycyjnych miał sektor motoryzacyjny. Wyniósł on 29,01% i był wyższy niż w roku 2020 o niespełna 1,44 pkt proc. Drugie miejsce zajęli producenci wyrobów z gumy i tworzyw sztucznych, z udziałem wynoszącym 8,92%, zaś trzecie – z udziałem na poziomie 7,31% – producenci wyrobów metalowych gotowych.

Wzrost skumulowanej wartości inwestycji nastąpił w osiemnastu branżach, przy czym największy odnotował sektor motoryzacyjny (dział 29 PKWiU). Nakłady zwiększyły się o ponad 4,03 mld zł, m.in. za sprawą uznania za ważne i uwzględnienia w statystykach zezwolenia dla Sitech w strefie legnickiej. Nakłady w tej branży wzrosły też w wyniku inwestycji: Toyota Motor Manufacturing Poland i Mercedes-Benz Manufacturing Poland w strefie wałbrzyskiej, IFA Powertrain Polska, Sapa Polska i NGK Ceramics Polska w strefie katowickiej oraz Federal-Mogul Gorzyce w strefie tarnobrzeskiej. Znaczący, bo o prawie 920 mln zł, wzrost wartości inwestycji odnotowała branża chemiczna (dział 20) i było to w głównej mierze wynikiem inwestycji poczynionych przez Umicore Poland w strefie wałbrzyskiej i Grupę Azoty Polyolefins w strefie pomorskiej. Na podobnym poziomie kształtowały się wzrosty nakładów w sektorach: urządzeń elektrycznych i nonelektrycznego sprzętu gospodarstwa domowego (dział 27), spożywczym (dział 10) i wyrobów metalowych (dział 25). W przypadku działu 27 PKWiU do wzrostu wynoszącego 374,6 mln zł przyczyniło się głównie przywrócenie zezwolenia dla ABB Industrial Solution (Kłodzko). Nakłady w branży spożywczej wzrosły o 361,0 mln zł, m.in. dzięki inwestycjom: Spółdzielni Mleczarskiej Mlekpól i Zakładów Mięsnych Zakrzewscy. Zwiększenie wartości inwestycji w dziale obejmującym produkcję wyrobów metalowych o 358,4 mln zł jest natomiast wynikiem zaangażowania dużej liczby przedsiębiorców, wśród których wyróżniły się Italmetal i Ball Packaging Europe Lublin.

Spadki wystąpiły w trzech sektorach – produkcji metali (dział 24 PKWiU), produkcji pozostałego sprzętu transportowego (dział 30) i w branży maszynowej (dział 28) oraz w pozycji *Inne*. Wartość inwestycji w gałęzi przemysłu związanej z produkcją metali spadła o prawie 254 mln zł i było to głównie spowodowane wygaśnięciem zezwolenia dla Haering Polska w strefie łódzkiej. Spadek kapitału zaangażowanego w produkcję sprzętu transportowego (innego niż objęty działem 29 PKWiU) wyniósł 228,6 mln zł i był konsekwencją upływu terminu obowiązywania zezwolenia dla Polskich Zakładów Lotniczych w strefie mieleckiej. Redukcja kapitału zaangażowanego w przedsięwzięcia z branży maszynowej była znacznie mniejsza i wyniosła 49,2 mln zł. Była ona wynikiem większego ubytku nakładów wynikającego z wycofania z obrotu 8 zezwoleń (243,1 mln zł) i korekty wydatków u jednego z przedsiębiorców (-46,7 mln zł) nad przyrostem wartości inwestycji dla ważnych zezwoleń (o 240,6 mln zł).

Zmianie nie uległa natomiast wartość inwestycji w sektorze usług w zakresie badań naukowych i prac rozwojowych (dział 72). Zarówno na koniec 2020 r., jak i na koniec 2021 r. nakłady w tej branży wynosiły 280,3 mln zł. Spadek wartości inwestycji w usługach związanych z oprogramowaniem i doradztwem w zakresie informatyki (dział 62) spowodował, że to jednak usługi badawczo-rozwojowe znalazły się na 22. pozycji w strukturze branżowej inwestycji w strefach.

Struktura inwestycji w poszczególnych strefach z uwzględnieniem trzech wiodących branż została przedstawiona na poniższym wykresie.

Branża motoryzacyjna (dział 29), najsilniej reprezentowana wśród inwestorów, należała do wiodących w czterech strefach: katowickiej, legnickiej, wałbrzyskiej i kostrzyńsko-słubickiej. W strefie katowickiej i legnickiej jej udział przekroczył połowę wartości zainwestowanego kapitału i wyniósł odpowiednio: 57,69% i 56,85%. W strefie wałbrzyskiej udział branży motoryzacyjnej wyniósł dokładnie 50%. Do największych inwestorów z tej branży w strefie

katowickiej należeli: Opel Manufacturing Poland, NGK Ceramics Polska, Brembo Poland, Nexteer Automotive Poland, Eaton Automotive Systems i Marelli Sosnowiec Poland, w strefie legnickiej: Volkswagen Motor Polska, Sitech i BASF Polska, a w wałbrzyskiej: Mercedes-Benz Manufacturing Poland, Volkswagen Poznań z inwestycją we Wrześni, Toyota Motor Manufacturing Poland, Gestamp Polska i Adient Poland. W strefie kostrzyńsko-słubickiej, w której zainwestowali m.in.: Volkswagen Poznań (zakład w Poznaniu), Faurecia Gorzów i Gedia Poland, udział motoryzacji wyniósł 20,93%. Dużym udziałem inwestycji z branży motoryzacyjnej charakteryzowały się również strefy: kamiennogórska (21,87%), starachowicka (15,63%), krakowska (13,28%) i mielecka (13,14%), ale w żadnej z nich branża ta nie była dominująca. W strefie mieleckiej motoryzacja nie znalazła się nawet w gronie trzech wiodących branż.

Inwestycje związane z produkcją wyrobów z gumy i tworzyw sztucznych (dział 22), znajdujące się na 2. pozycji w strukturze branżowej inwestycji zrealizowanych na terenie stref, dominowały w strefie mieleckiej, przede wszystkim dzięki: Kronospan HPL, Firmie Oponiarskiej Dębica i Kronoflooring Mielec. Wydatki w wysokości 1,91 mld zł dały temu sektorowi gospodarki udział w łącznej wartości inwestycji wynoszący 15,95%. Większy udział, bo na poziomie 17,33%, producenci wyrobów z gumy i tworzyw sztucznych osiągnęli w strefie pomorskiej (głównie za sprawą Bridgestone Stargard), ale inwestycje rzędu 2,3 mld zł pozwoliły na zajęcie dopiero 3. miejsca w grupie wiodących branż w tej strefie. Drugą pozycję w strukturze branżowej inwestycje z tego sektora osiągnęły w strefie łódzkiej, z udziałem wynoszącym 14,4% i wydatkami rzędu 2,2 mld zł. Największą wartość miały jednak inwestycje w strefie wałbrzyskiej (prawie 2,51 mld zł, m.in. dzięki 3M Wrocław i Flex Films Europa), ale nie zapewniło im to pozycji w gronie trzech wiodących branż. Znaczny udział inwestycji w sektorze produkcji wyrobów z gumy i tworzyw sztucznych, pozwalający na zajęcie trzeciego miejsca wśród dominujących branż, charakteryzował strefę suwalską (12,72%) i legnicką (9,75%).

Producenci wyrobów metalowych (dział 25), zajmujący trzecie miejsce w strukturze branżowej skumulowanej wartości inwestycji, mieli znaczące udziały w nakładach poniesionych w strefach: krakowskiej (20,06%), suwalskiej (15,18%), mieleckiej (13,81%) i tarnobrzeskiej (11,44%). W przypadku strefy krakowskiej pozwoliło to na zajęcie pierwszego miejsca w gronie trzech wiodących branż. W pozostałych trzech strefach producenci wyrobów metalowych uplasowali się na 2. pozycji. Wśród największych inwestorów z tej branży w strefie krakowskiej znaleźli się przedsiębiorcy: Wiśniowski, Mabuchi Motor Poland, Brembo Poland i Zasław TSS, w strefie suwalskiej – Bison, a w mieleckiej – Ball Packaging Europe Lublin i ST3 Offshore w upadłości. Mimo że, podobnie jak w latach ubiegłych, nie znalazło to odzwierciedlenia w strukturze trzech wiodących branż w strefie łódzkiej, to właśnie ta strefa przyciągnęła inwestycje z branży metalowej o najwyższej wartości (ponad 1,69 mld zł). Było to głównie zasługą przedsiębiorcy Gillette Poland International, na którego przypadło prawie 68,7% ogółu inwestycji z tej branży w strefie łódzkiej i ponad 10,4% łącznej wartości inwestycji producentów wyrobów metalowych we wszystkich strefach.

Tak jak w poprzednich latach, sektor spożywczy (dział 10) w żadnej strefie nie był dominujący, ale w strukturze branżowej inwestycji w strefach zajął wysokie 4. miejsce. Producenci

artykułów spożywczych byli silnie reprezentowani w strefie warmińsko-mazurskiej, m.in. dzięki inwestycjom: Cedrob, Spółdzielni Mleczarskiej Mlekoop, Tymbark MWS i Polmlek. Nakłady inwestycyjne o wartości przekraczającej 1,48 mld zł stanowiły 24,2% kosztów inwestycji w tej strefie, co dało 2. pozycję w gronie wiodących branż. Dużo większą wartość, ale znacznie mniejszy udział w strukturze branżowej miały nakłady inwestycyjne tego sektora w strefie wałbrzyskiej. Wyniosły one prawie 2,46 mld zł, co dało udział na poziomie 7,35%. Zaangażowanie kapitału przez takich inwestorów jak: Mondelez Polska Production, Aryzta Polska i Bama Europa, nie zapewniło jednak pozycji w gronie trzech wiodących branż. Trzecie miejsce w strukturze inwestycji sektor spożywczy zajął natomiast w strefach: łódzkiej, krakowskiej i kostrzyńsko-słubickiej, z udziałami wynoszącymi odpowiednio: 14,24%, 12,67% i 9,88%. W strefie łódzkiej zainwestowali m.in.: UMA Investments, Animex Kutno, Chipita Poland, Vandemoortele Polska i ZPOW Agros Nova. Wydatki inwestycyjne przedstawicieli tego sektora zamknęły się kwotą 2,18 mld zł, a więc były niewiele mniejsze niż w strefie wałbrzyskiej. W przypadku stref krakowskiej i kostrzyńsko-słubickiej wartość zaangażowanego kapitału była już znacznie mniejsza i wyniosła odpowiednio: 635,4 mln zł i 888,8 mln zł. W strefie krakowskiej największe inwestycje zrealizowali: Dan Cake Polonia i Wawel, a w strefie kostrzyńsko-słubickiej – R.Twining and Company i Lantmannen Unibake Poland.

Działalność związana z produkcją wyrobów z pozostałych mineralnych surowców niemetalicznych (dział 23) znalazła się w gronie wiodących branż w czterech strefach, przy czym w strefie łódzkiej – na pierwszym miejscu, z udziałem wynoszącym 16,55%, a w strefach: starachowickiej (z udziałem 25,32%), słupskiej (10,74%) i katowickiej (9,75%) – na drugim miejscu. Mimo najmniejszego udziału w strefie katowickiej, to właśnie w niej nakłady z tej branży były największe i wyniosły ponad 2,77 mld zł, m.in. dzięki: Guardian Częstochowa, Saint-Gobain Innovative Materials, CP Glass, Roca Polska i Stolze Częstochowa. Do największych inwestorów z tego sektora w strefie łódzkiej należą: Euroglas Polska, Ceramika Paradyż (z zakładami w Opocznie, Paradyżu, w mieście i w gminie Tomaszów Mazowiecki) oraz Press Glass, w strefie starachowickiej – Cerrad, a w słupskiej – Nordglass, posiadający fabryki w Koszalinie i Słupsku.

Przedsiębiorcy z branży papierniczej (dział 17) zajęli 1. miejsce w strukturze branżowej inwestycji w strefie pomorskiej. Zaangażowanie kapitału o wartości ponad 3,54 mld zł, m.in. przez: Mondi Świecie, International Paper Cellulose Fibres (Poland), MM Kwidzyn (wcześniej jako International Paper-Kwidzyn) i Plastica, dało branży papierniczej udział na poziomie 26,83%. Producenci papieru i wyrobów z papieru (w szczególności Essity Operations Poland) zainwestowali prawie 2,57 mld zł w strefie wałbrzyskiej, co dało temu sektorowi 3. pozycję w strukturze branżowej inwestycji, z udziałem wynoszącym 7,68%. Znaczący udział branży papierniczej w strukturze inwestycji charakteryzował też strefę kamiennogórską (11,27%), przy czym była to zasługa jednego przedsiębiorcy – Wepa Professional Piechowice. W tej strefie, podobnie jak w wałbrzyskiej sse, branża papiernicza zajęła 3 miejsce w strukturze inwestycji, choć wydatki w strefie wałbrzyskiej były ponad 7-krotnie większe niż w kamiennogórskiej.

Od wielu już lat działalność związana z produkcją chemikaliów i wyrobów chemicznych (dział 20) jest wiodącą w strefie starachowickiej. Inwestorzy z tej branży zaangażowali kapitał o

wartości prawie 940 mln zł, co dało jej udział na poziomie 37,91% łącznej wartości inwestycji w tej strefie. Na tę kwotę złożyły się głównie inwestycje realizowane przez Grupę Azoty Zakłady Azotowe Puławy oraz Air Liquide Polska. Prawie 3-krotnie większą kwotę (2,8 mld zł) przedstawiciele sektora chemicznego zainwestowali w strefie wałbrzyskiej, co pozwoliło mu awansować na 2. pozycję w strukturze branżowej inwestycji tej strefy. Do grona największych inwestorów z tej gałęzi przemysłu w strefie wałbrzyskiej należą: Umicore Poland, Colgate-Palmolive Manufacturing (Poland), PCC Rokita, 3M Wrocław i PCC MCAA. Ponad 2,3 mld zł producenci chemikaliów i wyrobów chemicznych zainwestowali w strefie pomorskiej, zajmując 2. pozycję w grupie dominujących branż, z udziałem wynoszącym 17,48%. Do takiego rezultatu przyczynił się głównie przedsiębiorca Grupa Azoty Polyolefins – największy inwestor z tej branży w strefach, działający w Policach.

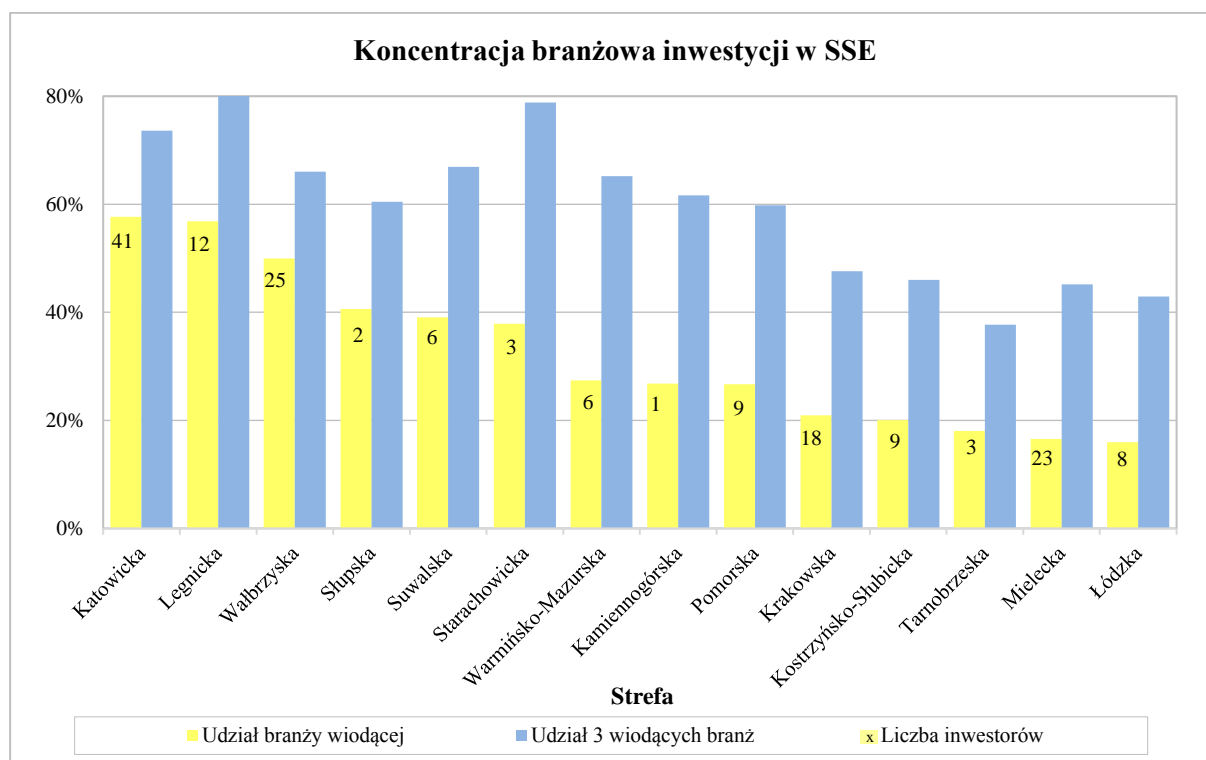
Branża drzewna (dział 16) dominowała w pięciu strefach: słupskiej, suwalskiej, warmińsko-mazurskiej, kostrzyńsko-słubickiej i katowickiej. W trzech pierwszych strefach udział tej branży w łącznej wartości zainwestowanego kapitału był na tyle wysoki, że dało to 1. miejsce w strukturze branżowej inwestycji. W strefie kostrzyńsko-słubickiej branża drzewna zajęła 2. miejsce, a w strefie katowickiej – 3. pozycję. Udział na poziomie 40,6% w strefie słupskiej był przede wszystkim wynikiem inwestycji realizowanych przez Kronospan Polska w Szczecinku. Niewiele mniejszy udział w strefie suwalskiej (39,06%) był zasługą działalności: Tanne, Pfleiderer MDF Grajewo i Padma. Na wynik strefy warmińsko-mazurskiej, w której udział przetwórstwa drewna wynosił 27,43%, złożyła się przede wszystkim inwestycja Egger Biskupiec – największego inwestora z branży drzewnej we wszystkich strefach. Udział przetwórstwa drewna w strefie kostrzyńsko-słubickiej był znacznie niższy i wyniósł 16,79%. Zainwestowali tam m.in.: Homanit Polska, Barlinek Inwestycje, Homanit Krosno Odrzańskie, oraz Swiss Krono. Największe były jednak nakłady tej branży w strefie katowickiej, w której działają m.in.: Kronospan OSB i DSO. Inwestycje z tego sektora wyniosły prawie 1,77 mld zł.

Producenci urządzeń elektrycznych i nonelektrycznego sprzętu gospodarstwa domowego (dział 27) najwięcej zainwestowali w strefie tarnobrzeskiej i zajęli 1. miejsce w strukturze branżowej inwestycji. Nakłady poniesione przez przedstawicieli tego sektora wyniosły prawie 1,92 mld zł, co stanowiło 18,02% kapitału zaangażowanego w tej strefie. Prawie 75% tej kwoty przypada na przedsiębiorcę LG Energy Solution Wrocław (wcześniej jako LG Chem Wrocław Energy), inwestującego w produkcję ogniw do pojazdów elektrycznych. Drugim, znaczącym inwestorem z tej branży jest LG Electronics Wrocław. Obaj przedsiębiorcy działają w gminie Kobierzyce. W strefie wałbrzyskiej przedstawiciele sektora urządzeń elektrycznych i nonelektrycznego agd (w szczególności Electrolux, BSH Sprzęt Gospodarstwa Domowego) zainwestowali niespełna 1,89 mld zł, a więc tylko 30 mln zł mniej niż w strefie tarnobrzeskiej. Nie wystarczyło to jednak na uplasowanie się w gronie trzech wiodących branż w tej strefie.

Inwestycje firm świadczących usługi związane z działalnością wydawniczą (dział 58), obejmujące swym zakresem także wydawanie oprogramowania komputerowego, dominowały w strefie kamiennogórskiej. Na tę strefę przypada aż 65,4% inwestycji z tego sektora usług zrealizowanych we wszystkich czternastu strefach. W strefie kamiennogórskiej inwestycje w usługi objęte działem 58 PKWiU stanowią 26,71% całkowitych nakładów inwestycyjnych. Jest to konsekwencją inwestycji przedsiębiorcy Bauer Print Wykroty, który zajmuje się

drukiem gazet i czasopism. W wąskiej grupie przedstawicielej tej gałęzi gospodarki w strefach znajdują się tacy inwestorzy jak: Polska Press (strefa katowicka) i ComArch (krakowska).

Dominacja określonych sektorów w strukturze inwestycji stanowi bazę do tworzenia i rozwijania się klastrów. Poniższy wykres prezentuje stopień koncentracji branżowej poszczególnych stref poprzez określenie udziału branży wiodącej i trzech wiodących branż w całkowitej wartości inwestycji zrealizowanych na ich terenie. Dodatkowo dla branży wiodącej w danej strefie wskazana została liczba inwestorów z danego sektora (przedsiębiorców, którzy na koniec 2021 r. ponieśli nakłady inwestycyjne).

W 2021 r. największa koncentracja branżowa charakteryzowała strefy katowicką i legnicką, w których na branżę wiodącą przypadło odpowiednio: 57,69% i 56,85 % wartości inwestycji. Na kolejnej pozycji była strefa wałbrzyska, w której branża dominująca skupiła połowę zainwestowanych środków. W strefach: słupskiej, suwalskiej i starachowickiej udział branży wiodącej kształtował się na zbliżonym poziomie i wyniósł odpowiednio: 40,6%, 39,06% i 37,91%. W strefach: katowickiej, legnickiej i wałbrzyskiej branżą dominującą była motoryzacja, w strefie słupskiej i suwalskiej – przetwórstwo drewna, a w starachowickiej – branża chemiczna.

Istnieją duże różnice między strefami, jeśli chodzi o liczbę inwestorów z wiodącej branży. Brak jest przy tym korelacji tego parametru z udziałem branży dominującej w wartości inwestycji. W dwóch strefach, gdzie ponad połowa inwestycji przypada na wiodącą motoryzację, liczba inwestorów reprezentujących tę branżę wynosi 41 i 12, a więc ponad trzy razy mniej. W strefie wałbrzyskiej branża motoryzacyjna, której udział w całkowitych kosztach inwestycji wynosi 50%, ma 25 przedstawicieli. Udział na poziomie 26,71% w strefie kamiennogórskiej został natomiast wypracowany przez jednego inwestora.

Strefy legnicka i katowicka wyróżniały się także pod względem udziału trzech wiodących branż, ale do tego grona dołączyła strefa starachowicka, zajmując drugą pozycję w rankingu. W strefie legnickiej na 3 dominujące sektory przypadło 80,3% inwestycji, w strefie starachowickiej – 78,86%, a w strefie katowickiej – 73,65%. W każdej z tych stref udział trzech wiodących branż był wyższy niż w roku 2020, co oznacza pogłębienie – i tak już silnej – koncentracji branżowej inwestycji. Kolejne miejsca w tej klasyfikacji przypadły strefom: suwalskiej, wałbrzyskiej i warmińsko-mazurskiej, z udziałami wynoszącymi odpowiednio: 66,96%, 66,05% i 65,19%.

Z kolei relatywnie duże zróżnicowanie branżowe – podobnie jak w poprzednich latach – charakteryzowało strefy: mielecką, łódzką, tarnobrzeską, krakowską i kostrzyńsko-słubicką. Na branżę wiodącą w tych strefach przypadło od 15,95% do 20,93% łącznej wartości inwestycji, zaś udział trzech wiodących branż mieścił się w przedziale 37,7%–47,61%.

Zwolnienia podatkowe w specjalnych strefach ekonomicznych

Dochody podatników prowadzących działalność gospodarczą na terenie specjalnych stref ekonomicznych i spółek zarządzających strefami zwolnione od podatku dochodowego w latach 1998–2020 przedstawiono w poniższej tabeli, na podstawie danych otrzymanych z Ministerstwa Finansów¹⁾.

Tabela 10. Zwolnienia podatkowe przedsiębiorców i spółek zarządzających strefami

Rok	Podatek dochodowy od osób fizycznych			Podatek dochodowy od osób prawnych			Łączna wartość zwolnienia podatkowego (w tys. zł)
	Liczba podatników	Dochód zwolniony (w tys. zł)	Zwolnienie podatkowe (w tys. zł)	Liczba podatników	Dochód zwolniony (w tys. zł)	Zwolnienie podatkowe (w tys. zł)	
1998	17	8 930	3 433	24	75 165	27 127	30 560
1999	18	31 203	12 309	59	326 174	111 160	123 469
2000	18	66 485	26 403	91	715 168	215 123	241 526
2001	60	55 676	21 552	224	1 373 482	386 360	407 912
2002	77	70 770	27 384	191	1 677 036	469 570	496 954
2003	90	95 653	37 181	654	2 126 827	574 243	611 424
2004	95	136 483	53 452	272	2 810 969	546 733	600 185
2005	74	129 615	50 957	289	2 822 603	536 859	587 816
2006	71	129 739	51 043	346	4 300 638	817 121	868 164
2007	78	206 987	81 711	618	5 276 960	1 002 622	1 084 333
2008	94	226 750	89 381	442	5 263 462	1 000 058	1 089 439
2009	90	158 702	49 657	431	6 167 905	1 171 902	1 221 559
2010	115	223 861	70 195	511	7 619 874	1 447 776	1 517 971
2011	105	150 181	46 942	535	9 383 215	1 782 811	1 829 753
2012	107	119 548	36 915	538	8 402 465	1 596 468	1 633 383
2013	164	212 504	38 846	603	11 843 653	2 250 294	2 289 140
2014	182	134 551	39 678	687	13 220 306	2 511 858	2 551 536
2015	173	151 574	46 357	763	13 237 183	2 515 065	2 561 422
2016	136	160 521	49 416	775	14 102 223	2 679 422	2 728 838
2017	147	185 515	57 701	785	13 707 132	2 603 539	2 661 240
2018	145	184 730	57 397	823	14 312 698	2 718 585	2 775 982
2019	717	403 602	108 884	978	15 501 553	2 945 295	3 054 179
2020	983	590 750	152 465	855	14 301 677	2 717 318	2 869 783
Razem	-	3 834 330	1 209 259	-	168 568 368	32 627 309	33 836 568

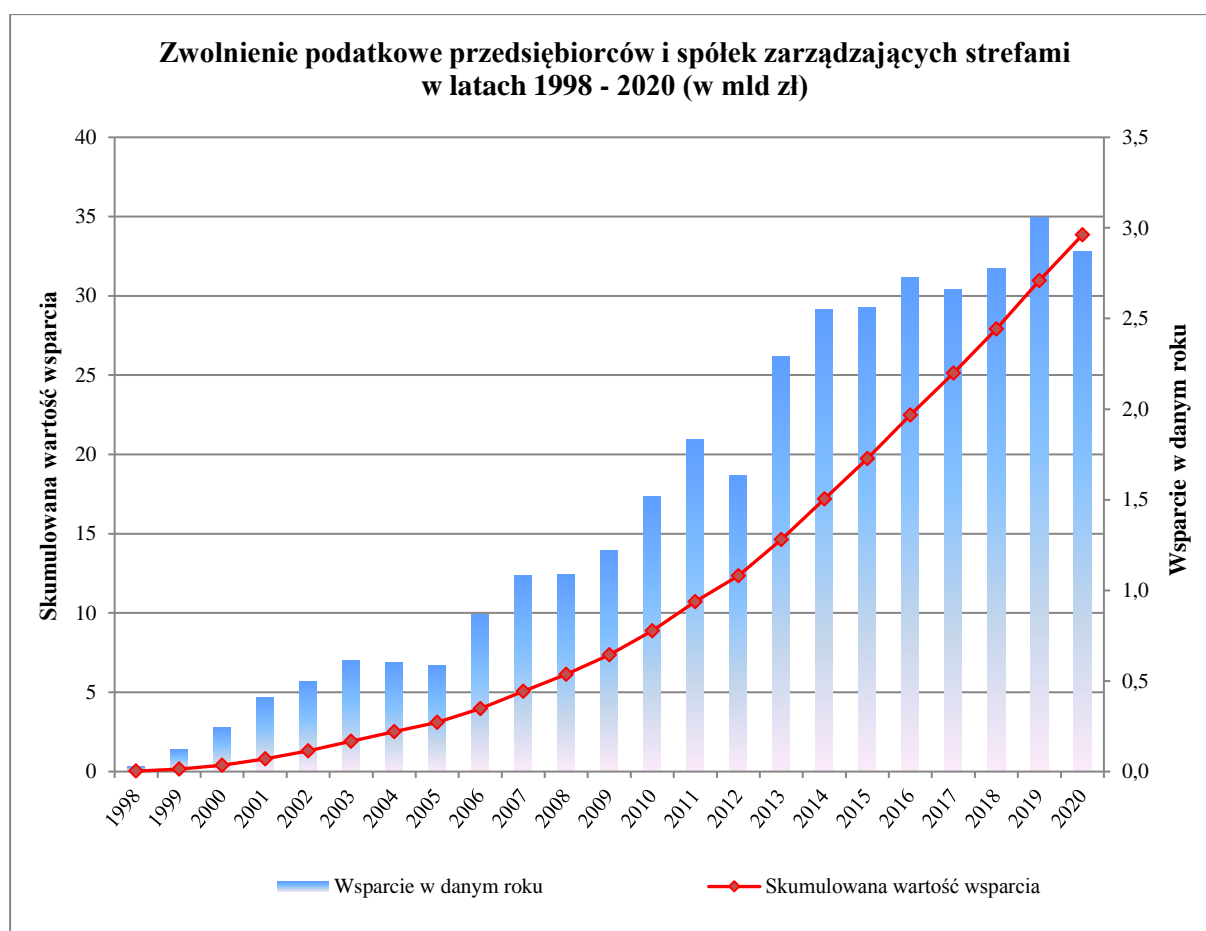
Zgodnie z wyjaśnieniami Ministerstwa Finansów dane za 2019 i 2020 r. dotyczą zwolnień podatkowych na podstawie *ustawy o sse* i zwolnień dochodów z działalności objętej decyzjami o wsparciu na podstawie *ustawy o wni*. W przypadku podatku dochodowego od osób fizycznych dane MF obejmują dochody zwolnione na podstawie *ustawy o wni* w 2019 r. przez 150 podatników w kwocie 102 752 tys. zł, a w 2020 r. – przez 449 podatników w kwocie 230 224 tys. zł. W odniesieniu do podatku dochodowego od osób prawnych brak jest

¹⁾ W czasie prac nad niniejszym dokumentem najnowsze dostępne dane obejmowały 2020 r.

danych w tym zakresie. Uniemożliwia to ustalenie wielkości odnoszących się wyłącznie do instrumentu specjalnych stref ekonomicznych.

Łączna wartość zwolnień podatkowych przedsiębiorców (na podstawie ww. ustaw) i spółek zarządzających strefami do końca 2020 r. wyniosła prawie 33,84 mld zł. W związku z tym, że wartość zwolnienia dla samych spółek zarządzających od początku funkcjonowania stref do końca 2020 r. była równa 299,65 mln zł, łączna wielkość pomocy publicznej udzielonej przedsiębiorcom działającym w strefach i przedsiębiorcom zwalniającym dochód z podatku na podstawie *ustawy o wni* wyniosła ponad 33,53 mld zł.

Nie posiadając danych odnoszących się wyłącznie do specjalnych stref ekonomicznych, nie można – tak jak w latach ubiegłych – określić, jaki odsetek nakładów inwestycyjnych w strefach stanowi pomoc udzielona przedsiębiorcom korzystającym z tego instrumentu wsparcia.

Szczegółowe informacje dotyczące zwolnień podatkowych spółek zarządzających strefami przedstawiono na str. 48–50.

III. Spółki zarządzające specjalnymi strefami ekonomicznymi

Struktura właścicielska i zadania spółek zarządzających strefami

Ustawa o sse stanowi, że zarządzającym strefą może być spółka kapitałowa, w której większość głosów na walnym zgromadzeniu lub zgromadzeniu wspólników posiada Skarb Państwa lub samorząd województwa. Tylko w Pomorskiej Agencji Rozwoju Regionalnego S.A., która zarządza słupską specjalną strefą ekonomiczną, większością głosów dysponuje samorząd województwa. W pozostałych spółkach zarządzających strefami większość głosów posiada Skarb Państwa.

Poniższa tabela przedstawia strukturę kapitałową wszystkich spółek zarządzających.

Tabela 11. Struktura kapitałowa spółek zarządzających strefami wg stanu na dzień 31 grudnia 2021 r.

Spółka zarządzająca	Nazwa akcjonariusza	Wartość kapitału (w zł)	Udział wg kapitału (w %)	Udział wg głosów (w %)
Specjalna Strefa Ekonomiczna Małej Przedsiębiorczości S.A. (strefa kamiennogórska)	Skarb Państwa	4 498 200	39,55	63,62
	Miasto Kamienna Góra	3 045 100	26,78	16,12
	Miasto Lubań	1 818 200	15,99	9,62
	Gmina Nowogrodzic	1 417 600	12,47	7,50
	Miasto Jawor	593 100	5,21	3,14
	Razem	11 372 200	100,00	100,00
Katowicka Specjalna Strefa Ekonomiczna S.A.	Skarb Państwa	4 570 000	49,81	53,27
	Miasto Gliwice	915 000	9,97	9,28
	Miasto Tychy	915 000	9,97	9,28
	Miasto Katowice	891 000	9,71	9,04
	Miasto Dąbrowa Górnicza	458 000	4,99	4,65
	Miasto Sosnowiec	458 000	4,99	4,65
	Miasto Jastrzębie-Zdrój	457 000	4,98	4,64
	Miasto Żory	320 000	3,49	3,24
	Gmina Pawłowice	82 000	0,89	0,83
	Miasto Bieruń	55 000	0,60	0,56
	Gmina Godów	55 000	0,60	0,56
	Razem	9 176 000	100,00	100,00
Kostrzyńsko-Słubicka Specjalna Strefa Ekonomiczna S.A.	Miasto Kostrzyn nad Odrą	7 742 800	28,48	15,38
	Gmina Słubice	7 295 700	26,84	14,49
	Skarb Państwa	5 864 900	21,57	57,65
	Miasto Nowa Sól	2 610 000	9,60	5,18
	Miasto Gorzów Wielkopolski	1 538 300	5,66	3,06
	Prochem-Zachód sp. z o.o.	825 000	3,04	1,64
	Miasto Gubin	912 600	3,36	1,81
	Gmina Bytom Odrzański	395 000	1,45	0,79
	Razem	27 184 300	100,00	100,00
Krakowski Park Technologiczny sp. z o.o. (strefa krakowska)	Skarb Państwa	20 332 000	80,14	80,14
	Akademia Górniczo-Hutnicza	2 233 000	8,80	8,80
	Województwo Małopolskie	2 233 000	8,80	8,80
	Politechnika Krakowska	233 000	0,92	0,92
	Uniwersytet Jagielloński	233 000	0,92	0,92
	Miasto Kraków	78 000	0,30	0,30

Spółka zarządzająca	Nazwa akcjonariusza	Wartość kapitału (w zł)	Udział wg kapitału (w %)	Udział wg głosów (w %)
	ArcelorMittal Poland S.A.	30 000	0,12	0,12
	Razem	25 372 000	100,00	100,00
Legnicka Specjalna Strefa Ekonomiczna S.A.	Skarb Państwa	14 317 000	39,77	50,98
	Gmina Polkowice	8 785 000	24,40	17,85
	KGHM Polska Miedź S.A.	4 408 000	12,24	7,85
	Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska	4 000 000	11,11	14,24
	Miasto Złotoryja	2 400 000	6,67	4,27
	Gmina Gromadka	1 300 000	3,61	2,49
	Miasto Legnica	394 000	1,09	1,06
	Gmina Warta Bolesławiecka	300 000	0,83	1,07
	ING Bank Śląski S.A.	100 000	0,28	0,18
	Razem	36 004 000	100,00	100,00
Łódzka Specjalna Strefa Ekonomiczna S.A.	Skarb Państwa	17 812 000	71,46	87,94
	Miasto Łódź	6 369 000	25,55	10,79
	Miasto Ozorków	746 000	2,99	1,27
	Razem	24 927 000	100,00	100,00
Pomorska Specjalna Strefa Ekonomiczna sp. z o.o.	Skarb Państwa	225 225 000	59,80	59,90
	Agencja Rozwoju Przemysłu S.A.	90 000 000	23,90	23,94
	Województwo Pomorskie	16 000 000	4,25	4,26
	Miasto Gdańsk	12 714 000	3,38	3,38
	Województwo Kujawsko-Pomorskie	11 000 000	2,92	2,93
	Miasto Tczew	7 378 000	1,96	1,96
	Miasto Stargard	7 000 000	1,86	1,86
	Miasto Kwidzyn	3 532 000	0,94	0,94
	Miasto Malbork	1 320 000	0,35	0,35
	Gmina Chojnice	857 000	0,23	0,23
	Gmina Człuchów	517 000	0,14	0,14
	Gmina Sztum	413 000	0,11	0,11
	Razem	375 956 000^{*)}	99,84^{*)}	100,00
Pomorska Agencja Rozwoju Regionalnego S.A. (strefa słupska)	Województwo Pomorskie	11 114 500	35,98	57,67
	Miasto Słupsk	10 407 900	33,69	22,13
	Skarb Państwa	6 039 300	19,55	12,84
	Miasto Koszalin	2 325 000	7,53	4,94
	Gmina Słupsk	970 300	3,14	2,06
	Pozostali	34 400	0,11	0,36
	Razem	30 891 400	100,00	100,00
Specjalna Strefa Ekonomiczna „Starachowice” S.A.	Agencja Rozwoju Przemysłu S.A.	13 270 100	79,52	45,71
	Skarb Państwa	3 383 100	20,27	54,18
	Świętokrzyska Agencja Rozwoju Regionu S.A.	35 500	0,21	0,11
	Razem	16 688 700	100,00	100,00
Suwalska Specjalna Strefa Ekonomiczna S.A.	Skarb Państwa	8 076 900	40,46	66,64
	Miasto Elk	6 500 000	32,55	18,23
	Gmina Gołdap	2 920 000	14,62	8,19
	Miasto Suwałki	2 471 000	12,37	6,94
	Razem	19 967 900	100,00	100,00

Spółka zarządzająca	Nazwa akcjonariusza	Wartość kapitału (w zł)	Udział wg kapitału (w %)	Udział wg głosów (w %)
Wałbrzyska Specjalna Strefa Ekonomiczna INVEST-PARK sp. z o.o.	Skarb Państwa	304 030 000	69,75	84,14
	Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa	82 710 000	18,97	9,90
	Województwo Opolskie	10 710 000	2,46	1,28
	Agencja Rozwoju Przemysłu S.A.	10 200 000	2,34	1,22
	Gmina Dzierżoniów	6 570 000	1,51	0,79
	Gmina Jelcz-Laskowice	4 830 000	1,11	0,58
	Gmina Wałbrzych	3 920 000	0,90	0,59
	Województwo Wielkopolskie	2 860 000	0,66	0,34
	Miasto Olawa	1 710 000	0,39	0,20
	Miasto Świdnica	1 650 000	0,38	0,20
	Gmina Żarów	1 640 000	0,38	0,20
	Gmina Nowa Ruda	1 510 000	0,35	0,18
	Miasto Kłodzko	1 000 000	0,23	0,12
	Santander Bank Polska S.A.	1 000 000	0,23	0,12
	NEPTUN Fundusz Inwestycyjny	1 000 000	0,23	0,12
	Gmina Strzelin	100 000	0,02	0,01
	Gmina Nysa	30 000	0,00	0,00
Razem	435 890 000**)	99,91**)	99,99	
Warmińsko-Mazurska Specjalna Strefa Ekonomiczna S.A.	Skarb Państwa	16 924 000	49,21	61,39
	Gmina Bartoszyce	8 066 100	23,45	17,83
	Miasto Bartoszyce	4 930 900	14,34	10,90
	Gmina Dobrze Miasto	2 797 800	8,13	6,18
	Gmina Szczytno	903 800	2,63	2,00
	Miasto Mrągowo	304 000	0,88	0,67
	Miasto Nowe Miasto Lubawskie	267 200	0,78	0,59
	Gmina Olecko	198 400	0,58	0,44
	Razem	34 392 200	100,00	100,00
Agencja Rozwoju Przemysłu S.A. (strefy: mielecka i tarnobrzeska)	Skarb Państwa	6 216 520 000	100,00	100,00
	Razem	6 216 520 000	100,00	100,00

*) PSSE sp. z o.o. – wartość kapitału zakładowego wynosi 376 603 000 zł i jest wyższa od łącznej nominalnej wartości udziałów, ponieważ uchwałą Zgromadzenia Wspólników z 16 czerwca 2009 r. umorzono z czystego zysku 647 udziałów Miasta Tczew. Z tego powodu udziały poszczególnych wspólników według kapitału nie sumują się do 100 (łączna wartość nominalna udziałów pozostaje mniejsza od wartości kapitału zakładowego).

**) WSSE sp. z o.o. – wartość kapitału zakładowego wynosi 435 890 000 zł i jest wyższa od łącznej nominalnej wartości udziałów, ponieważ uchwałą Zgromadzenia Wspólników z 20 listopada 2012 r. umorzono z czystego zysku 42 udziały Spółki Restrukturyzacji Kopalń S.A. z siedzibą w Bytomiu. Z tego powodu udziały poszczególnych wspólników według kapitału nie sumują się do 100 (łączna wartość nominalna udziałów pozostaje mniejsza od wartości kapitału zakładowego).

Do 27 stycznia 2021 r. nadzór właścicielski nad spółkami zarządzającymi strefami, z wyjątkiem Agencji Rozwoju Przemysłu S.A., sprawował Minister Aktywów Państwowych. W dniu 28 stycznia 2021 r. nadzór nad tymi spółkami przejął minister właściwy do spraw gospodarki. W przypadku Agencji Rozwoju Przemysłu S.A. prawa z akcji Skarbu Państwa w 2021 r. wykonywał Prezes Rady Ministrów.

Zgodnie z *ustawą o sse* w radach nadzorczych spółek zarządzających strefami, w stosunku do których Skarb Państwa posiada większość głosów, zasiadali, w liczbie nie większej niż 6 osób, przedstawiciele:

- ministra właściwego do spraw gospodarki,
- ministra właściwego do spraw finansów publicznych,
- ministra właściwego do spraw aktywów państwowych,
- Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów,
- jednostek samorządu terytorialnego, których udział w kapitale zakładowym spółki jest największy (nie więcej niż 2 osoby).

Do składu rady nadzorczej spółek zarządzających, w stosunku do których samorząd województwa posiada większość głosów, powołani byli natomiast przedstawiciele:

- samorządu województwa (2 osoby),
- ministra właściwego do spraw gospodarki,
- jednostek samorządu terytorialnego, z wyłączeniem samorządu województwa, których udział w kapitale zakładowym spółki jest największy (nie więcej niż 2 osoby).

Główne zadania spółek zarządzających strefami związane z funkcjonowaniem instrumentu specjalnych stref ekonomicznych obejmowały:

- kontrolę działalności przedsiębiorców w zakresie jej zgodności z zezwoleniami,
- budowę infrastruktury na terenie strefy,
- zbywanie lub pośredniczenie w zbywaniu prawa własności i prawa użytkowania wieczystego gruntów objętych strefą,
- opiekę nad inwestorami, pośredniczenie w kontaktach z władzami samorządowymi, właścicielami mediów i infrastruktury, itp.,
- opiniowanie wniosków przedsiębiorców o zmianę zezwolenia i wydawanie opinii w sprawach postępowań dotyczących cofnięcia zezwolenia.

Zarządzający strefą realizowali również zadania wynikające z *ustawy o wni* związane z zarządzaniem przypisanym im obszarem (poszczególnymi powiatami), w szczególności z prowadzeniem działań promujących działalność gospodarczą i nowe inwestycje, rozpatrywaniem wniosków przedsiębiorców i wydawaniem w imieniu ministra właściwego do spraw gospodarki decyzji o wsparciu planowanych przez nich nowych inwestycji oraz z przeprowadzaniem kontroli realizacji warunków zawartych w decyzjach o wsparciu.

Wynik finansowy spółek zarządzających strefami

Spółki zarządzające utrzymują się głównie z dochodów uzyskanych ze sprzedaży gruntów oraz z opłat za administrowanie i zarządzanie strefą uiszczanych przez przedsiębiorców działających na terenie strefy. W związku z nowym instrumentem wsparcia wynikającym z *ustawy o wni* spółki zarządzające osiągają też przychody z tytułu opłat za świadczenie usług,

o których mowa w art. 10 ust. 2 tej ustawy. Wynik finansowy zależy zatem w dużej mierze od liczby inwestorów ulokowanych w danej strefie i na obszarze zarządzanym przez daną spółkę zarządzającą. Istotne znaczenie ma też wielkość zarządzanego obszaru.

Tabela 12. Wynik finansowy netto spółek zarządzających w latach 2016–2021 w tys. zł

Spółka zarządzająca	2016 r.	2017 r.	2018 r.	2019 r.	2020 r.	2021 r.
Specjalna Strefa Ekonomiczna Małej Przedsiębiorczości S.A.	365,0	555,1	71,5	53,6	324,3	2 616,3
Katowicka Specjalna Strefa Ekonomiczna S.A.	21 166,2	16 556,4	5 359,7	19 895,8	11 861,7	23 133,2
Kostrzyńsko-Słubicka Specjalna Strefa Ekonomiczna S.A.	3 028,3	22 984,9	6 560,7	1 725,6	24 913,0	13 296,8
Krakowski Park Technologiczny sp. z o.o.	2 678,0	1 373,0	707,0	1 399,9	1 371,6	3 006,1
Legnicka Specjalna Strefa Ekonomiczna S.A.	1 459,4	7 614,5	- 4 016,3	1 774,7	4 252,8	10 751,0
Łódzka Specjalna Strefa Ekonomiczna S.A.	5 905,3	7 402,8	7 435,8	7 509,8	7 595,0	7 902,4
Agencja Rozwoju Przemysłu S.A. Oddział w Mielcu	4 151,3	4 956,0	10 740,0	7 853,0	6 798,7	10 333,5
Pomorska Specjalna Strefa Ekonomiczna sp. z o.o.	1 173,3	1 479,1	1 807,3	2 144,4	7 995,6	13 531,2
Pomorska Agencja Rozwoju Regionalnego S.A.	1 972,3	761,5	1 519,2	22,8	715,1 ^{*)}	5 099,9
Specjalna Strefa Ekonomiczna „Starachowice” S.A.	181,6	613,0 ^{o)}	1 509,9	967,3	1 461,0	1 441,3
Suwalska Specjalna Strefa Ekonomiczna S.A.	7 378,3	2 734,4	5 760,2	702,0	581,5	1 503,5
Agencja Rozwoju Przemysłu S.A. Oddział w Tarnobrzegu	8 742,8	18 220,4	14 621,4	12 879,1	1 133,8	13 733,4
Wałbrzyska Specjalna Strefa Ekonomiczna INVEST-PARK sp. z o.o.	3 276,2	11 852,8	17 417,2	16 778,5	10 977,7	18 727,9
Warmińsko-Mazurska Specjalna Strefa Ekonomiczna S.A.	70,1	1 647,4	1 251,1	1 520,1	1 708,2	1 234,6

^{*)} wprowadzono korektę wielkości przedstawionej w Informacji (...) za 2020 r.

W 2021 r. najwyższy zysk wypracowała Katowicka Specjalna Strefa Ekonomiczna S.A. i wyniósł on ponad 23,13 mln zł. Na kolejnej pozycji uplasowała się Wałbrzyska Specjalna Strefa Ekonomiczna INVEST-PARK sp. z o.o. z wynikiem na poziomie ok. 18,73 mln zł. Zysk powyżej 13 mln zł wypracowały natomiast: Agencja Rozwoju Przemysłu S.A. Oddział w Tarnobrzegu, Pomorska Specjalna Strefa Ekonomiczna sp. z o.o. i Kostrzyńsko-Słubicka Specjalna Strefa Ekonomiczna S.A.

Żadna spółka zarządzająca nie odnotowała w 2021 r. ujemnego wyniku finansowego.

Nakłady na rozwój strefy

Zgodnie z art. 8 ustawy o sse do zadań zarządzającego należy prowadzenie działań zmierzających do rozwoju działalności gospodarczej na terenie strefy.

Główne działania zarządzających mające na celu rozwój stref związanych są z nabywaniem przez zarządzającego nieruchomości lub innych rzeczy służących do prowadzenia działalności gospodarczej na terenie strefy oraz z modernizacją i rozbudową infrastruktury gospodarczej i

technicznej na jej obszarze. Znaczące przedsięwzięcia w zakresie infrastruktury z reguły podejmowane były wspólnie z samorządami lokalnymi i gestorami mediów.

Poniższa tabela prezentuje skumulowane wydatki poniesione na infrastrukturę oraz najważniejsze inwestycje w tym zakresie zrealizowane w 2021 r.

Tabela 13. Nakłady na budowę infrastruktury narastająco w mln zł

Lp.	Strefa	31.12.2020 r.		31.12.2021 r.		Najważniejsze działania podjęte w 2021 r.
		SSE	Inni ^{*)}	SSE	Inni ^{*)}	
1	Kamiennogórska	22,5	4,4	22,7	4,4	1) wykonanie projektu i budowa systemu fotowoltaicznego dla budynku siedziby zarządzającego strefą, 2) modernizacja stacji transformatorowej w podstrefie Lubań
2	Katowicka	63,9	918,1	65,9	960,5	1) budowa stacji GPZ i linii zasilającej w Olszowej, 2) przebudowa drogi powiatowej na terenie strefy w Woźnikach, 3) realizacja 2. odcinka ul. Technologicznej na terenie strefy w Zawierciu, 4) budowa drogi gminnej w sse w Radziechowach-Wieprzu
3	Kostrzyńsko-Słubicka	122,7	321,4	126,5	322,1	1) budowa kanalizacji deszczowej, otwartego zbiornika retencyjnego, przepompowni wód deszczowych oraz zjazdu w Słubicach, 2) modernizacja nawierzchni drogi w Świecku w podstrefie Słubice, 3) przebudowa układu zbiorników retencyjnych, budowa przepompowni wód deszczowych i linii zasilającej, usunięcie kolizji linii oświetleniowej z budowaną przepompownią, rozbiórka sieci kanalizacji deszczowej i części drogi wewnętrznej w podstrefie Nowa Sól, 4) budowa instalacji fotowoltaicznej w podstrefie Nowa Sól
4	Krakowska	150,3	115,8	151,4	118,8	1) zakup nieruchomości w Niepołomicach, 2) budowa infrastruktury w podstrefie Babice
5	Legnicka	62,2	33,4	63,4	34,4	1) budowa drogi w podstrefie Środa Śląska, 2) modernizacja stacji uzdatniania wody w Szczepanowie w podstrefie Środa Śląska, 3) budowa studni głębinowej i sieci wodociągowej w podstrefie Środa Śląska, 4) budowa chodnika i oświetlenia ulicznego w podstrefie Legnica
6	Łódzka	78,3	316,8	79,2	317,4	kontynuacja rozbudowy ul. Towarowej wraz z infrastrukturą techniczną w podstrefie Ksawerów
7	Mielecka	161,6	509,2	165,1	547,8	1) budowa Chełmskiego Centrum Aktywności Gospodarczej w podstrefie Chełm, 2) budowa drogi, chodników, kanalizacji i oświetlenia w podstrefie Mielec

Lp.	Strefa	31.12.2020 r.		31.12.2021 r.		Najważniejsze działania podjęte w 2021 r.
		SSE	Inni ^{*)}	SSE	Inni ^{*)}	
8	Pomorska	526,3	103,8	529,3	139,6	1) zakup nieruchomości w Szubinie, 2) rozbiórka budynku biurowego i modernizacja przepompowni w Kartoszynie w podstrefie Żarnowiec, 3) przebudowa budynku A i B, modernizacja i wymiana pokrycia dachowego w budynku C Gdańskiego Parku Naukowo-Technologicznego, 4) modernizacja budynku w Sopocie, 5) budowa wodociągu do terenów inwestycyjnych w Człuchowie, 6) rewitalizacja terenów Wyspy Ostrów, 7) budowa wiat przystankowych w Ostaszewie w podstrefie Łysomice, 8) budowa farm fotowoltaicznych w podstrefach Człuchów i Barcin
9	Słupska	25,9	196,2	32,4	196,2	budowa hali przemysłowej pod wynajem w podstrefie Słupsk Włynkówko
10	Starachowicka	10,1	5,3	11,0	5,7	wykonanie przyłącza kablowego do sieci energetycznej i modernizacja systemu zbierania danych pomiarowych energii elektrycznej w podstrefie Starachowice
11	Suwalska	42,4	0,2	42,6	0,2	1) wykonanie miejsc postojowych na ul. Szafirowej w podstrefie Suwałki, 2) budowa odcinka chodnika przy ul. Przytorowej w podstrefie Ełk
12	Tarnobrzaska	279,0	287,2	289,1	288,2	1) przebudowa hali nr 9 w Radomiu, 2) przebudowa ul. Strefowej w Tarnobrzegu, 3) renowacja kanalizacji, budowa drogi dojazdowej, rozbudowa dróg wewnętrznych w Nowej Dębie, 4) oświetlenie terenów strefy w Białobrzegach, 5) remont nawierzchni terenów strefowych w Radomiu
13	Wałbrzyska	286,0	698,1	312,5	732,1	1) budowa kanalizacji deszczowej w podstrefie Jawor, 2) budowa wodociągu i kanalizacji sanitarnej w podstrefie Wałbrzych, 3) budowa i przygotowanie do odbioru hali przemysłowo-magazynowej pod wynajem w Wałbrzychu, 4) ogłoszenie przetargu na wybór wykonawcy hali pod wynajem w Chociczy Małej, Jaworzynie Śląskiej i w Ząbkowicach Śląskich, 5) wybór inwestora zastępczego budowy hal pod wynajem w Brzegu i Nysie
14	Warmińsko-Mazurska	5,9	205,4	5,9	205,4	-
Razem		1 837,1	3 715,3	1 897,0	3 872,8	
Ogółem		5 552,4		5 769,8		

^{*)} gminy, gestorzy mediów, Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad

Łączne nakłady na budowę infrastruktury na terenie specjalnych stref ekonomicznych, poniesione od początku ich funkcjonowania do końca 2021 r., wyniosły prawie 5,77 mld zł.

Udział finansowy spółek zarządzających w inwestycjach w zakresie infrastruktury stanowił niespełna 32,9%. Pozostała część wydatków finansowana była przez gminy, gestorów mediów oraz Generalną Dyрекcję Dróg Krajowych i Autostrad.

Spółród wszystkich spółek zarządzających strefami największe nakłady na rozwój infrastruktury do końca 2021 r. poniosła Pomorska Specjalna Strefa Ekonomiczna sp. z o.o. Jej nakłady wyniosły 529,3 mln zł, co stanowi 27,9% wydatków wszystkich stref. Na kolejnych pozycjach znalazły się: Wałbrzyska Specjalna Strefa Ekonomiczna INVEST-PARK sp. z o.o., która wydała na ten cel 312,5 mln zł oraz Agencja Rozwoju Przemysłu S.A. Oddział w Tarnobrzegu z wydatkami rządu 289,1 mln zł. Wydatki dwóch ostatnich spółek stanowią odpowiednio 16,5% i 15,2% łącznych wydatków zarządzających strefami na infrastrukturę.

W przypadku skumulowanej wartości środków przeznaczonych na infrastrukturę w strefach do końca 2021 r. przez inne podmioty, w tym m.in. samorzady lokalne i gestorów mediów, wyróżniały się strefy: katowicka (960,5 mln zł), wałbrzyska (732,1 mln zł) i mielecka (547,8 mln zł). Na te trzy strefy przypadło 57,8% wszystkich wydatków podmiotów innych niż zarządzający strefami poniesionych na ten cel.

W 2021 r. na infrastrukturę wydatkowano 217,4 mln zł, tj. o 68,8 mln zł mniej niż w 2020 r. Inwestycje spółek zarządzających strefami wyniosły 59,9 mln zł, co stanowiło prawie 27,6% całych nakładów na infrastrukturę poniesionych w 2021 r. W stosunku do 2020 r. spółki zarządzające nieznacznie zwiększyły nakłady na infrastrukturę. W 2020 r. wynosiły one bowiem 52,6 mln zł. Wydatki innych podmiotów w 2021 r. były natomiast mniejsze o ok. 76,1 mln zł i wyniosły 157,5 mln zł.

W 2021 r. największe wydatki na rozwój infrastruktury poniosła spółka zarządzająca strefą wałbrzyską. Wyniosły one 26,5 mln zł, czyli ok. 44,2% ogółu środków przeznaczonych przez spółki zarządzające strefami na infrastrukturę w 2021 r. Na kolejnych pozycjach uplasowali się zarządzający strefami: tarnobrzeską, z wydatkami na poziomie 10,1 mln zł i słupeką, w której nakłady na ten cel wyniosły 6,5 mln zł. Łączne wydatki tylko w tych trzech strefach stanowiły prawie 72% wszystkich środków przeznaczonych przez zarządzających strefami na rozwój stref w 2021 r. Wydatki spółek zarządzających pozostałymi strefami kształtowały się w przedziale od 0 do 3,8 mln zł.

Z kolei pod względem inwestycji infrastrukturalnych zrealizowanych przez samorzady lokalne, gestorów mediów i Generalną Dyрекcję Dróg Krajowych i Autostrad wyróżniały się strefy: katowicka (42,4 mln zł), mielecka (38,6 mln zł), pomorska (35,8 mln zł) i wałbrzyska (34 mln zł). Na te cztery strefy przypadło ponad 95,7% środków wydatkowanych przez podmioty inne niż spółki zarządzające. Wydatki w pozostałych strefach wyniosły od 0 do 3 mln zł.

Wydatki na promocję stref

W związku z zastąpieniem instrumentu specjalnych stref ekonomicznych wsparciem w formie zwolnienia podatkowego na podstawie *ustawy o wni* wydatki na promocję ponoszone przez spółki zarządzające strefami dotyczą nowego instrumentu. Nie oznacza to jednak, że strefy nie promują terenów objętych granicami stref, jako atrakcyjnych lokalizacji pod nowe inwestycje. Lokalizacji, których wybór wiąże się z uzyskaniem decyzji o wsparciu nie na 10 czy 12, ale na 15 lat.

W 2021 r. zarządzający przeznaczyci na promocję prawie 6,78 mln zł, czyli o ponad 1,7 mln zł więcej niż w 2020 r. Podobnie jak w latach ubiegłych największe wydatki ponieśli zarządzający strefami: katowicką, kostrzyńsko-słubicką i łódzką. Stanowiły one ponad 60,5% nakładów wszystkich stref na ten cel.

W dalszym ciągu te same spółki zarządzające znajdują się w czołówce pod względem wartości środków przeznaczonych na promocję stref od początku ich funkcjonowania. Zarządzający strefą kostrzyńsko-słubicką przeznaczył na promocję łącznie 20,91 mln zł. Nakłady katowickiej i łódzkiej strefy wyniosły odpowiednio: 20,39 mln zł i 17,92 mln zł. Na te trzy strefy przypadło 49,8% wydatków wszystkich spółek zarządzających poniesionych na promocję.

Poniższa tabela przedstawia wielkość wydatków na promocję w poszczególnych strefach w latach 2018–2021 oraz narastająco od początku funkcjonowania stref do końca 2021 r.

Tabela 14. Wydatki zarządzających na promocję stref w mln zł

Lp.	Strefa	Nakłady na promocję				
		w 2018 r.	w 2019 r.	w 2020 r.	w 2021 r.	narastająco do końca 2021 r.
1	Kamiennogórska	0,092	0,160	0,084	0,090	2,059
2	Katowicka	1,215	1,858	0,980	1,679	20,392
3	Kostrzyńsko-Słubicka	1,500	1,551	1,240	1,343	20,914
4	Krakowska	0,260	0,350	0,360	0,338	7,498
5	Legnicka	0,300	0,499	0,110	0,339	5,488
6	Łódzka	1,716	1,474	0,796	1,079	17,915
7	Mielecka	0,138	0,129	0,095	0,184	3,926
8	Pomorska	0,200	0,530	0,285	0,297	10,852
9	Słupska	0,333	0,347	0,242	0,351	4,543
10	Starachowicka	0,152	0,251	0,156	0,160	2,559
11	Suwalska	0,272	0,300	0,092	0,113	5,307
12	Tarnobrzaska	0,160	0,098	0,140	0,212	3,850
13	Wałbrzyska	0,870	1,151	0,437	0,548	12,686
14	Warmińsko-Mazurska	0,002	0,084	0,045	0,043	0,938
Razem		7,210	8,782	5,062	6,776	118,927

Zwolnienia podatkowe spółek zarządzających

Od początku funkcjonowania stref spółki zarządzające miały prawo do zwolnienia z podatku dochodowego od osób prawnych dochodów w części wydatkowanej na cele rozwoju strefy, w tym na nabycie nieruchomości lub innych rzeczy służących do prowadzenia działalności gospodarczej na terenie strefy oraz na modernizację i rozbudowę infrastruktury gospodarczej i technicznej na jej obszarze.

Do końca 2021 r. łączna kwota zwolnień podatkowych z tego tytułu wyniosła 313,7 mln zł. Z największego zwolnienia skorzystała spółka zarządzająca strefą wałbrzyską. Zwolnienie to wyniosło 70,4 mln zł i stanowiło ponad 22,4% całkowitej wartości zwolnień podatkowych

zarządzających strefami. Ze zwolnień wynoszących prawie 40 mln zł, a więc stanowiących niewiele ponad połowę kwoty podatku niezapłaconego przez Wałbrzyską Specjalną Strefę Ekonomiczną INVEST-PARK sp. z o.o., skorzystały spółki zarządzające strefami kostrzyńsko-słubicką i łódzką. Próg 30 mln zł przekroczyły jeszcze zwolnienia podatkowe zarządzających strefami mielecką i katowicką. Zwolnienia tych czterech stref mieściły się w przedziale od 31,55 do 39,42 mln zł i wyniosły łącznie 141,53 mln zł. Z najmniejszego zwolnienia podatkowego skorzystały strefy: starachowicka, warmińsko-mazurska, krakowska i kamiennogórska. Na te strefy przypadło 12,17 mln zł niezapłaconego podatku, a więc 3,88% łącznej kwoty zwolnień w spółkach zarządzających.

W samym 2021 r. zwolnienia podatkowe wyniosły łącznie 14,05 mln zł i w porównaniu z rokiem 2020 były niższe o 0,44 mln zł. Z największych zwolnień skorzystali zarządzający strefami łódzką i kostrzyńsko-słubicką. Wyniosły one odpowiednio: 4,49 mln zł i 4,4 mln zł. Na kolejnej pozycji znalazła się strefa wałbrzyska ze zwolnieniem równym 3,03 mln zł. W sumie na te trzy strefy przypadło prawie 85,0% kwoty zwolnień wszystkich spółek zarządzających.

Informację o wielkości zwolnień podatkowych spółek zarządzających przedstawia poniższa tabela.

Tabela 15. Zwolnienia podatkowe spółek zarządzających strefami w mln zł

Lp.	Strefa	Zwolnienie do końca 2017 r. (narastająco)	Kwota zwolnienia w latach 2018–2021				Zwolnienie do końca 2021 r. (narastająco)
			2018 r.	2019 r.	2020 r.	2021 r.	
1	Kamiennogórska	2,91	0,06	0,04	0,00 ^{*)}	0,50	3,51
2	Katowicka	29,17	0,21	2,17	0,00 ^{*)}	0,00	31,55
3	Kostrzyńsko-Słubicka	25,04	2,46	1,13	6,39	4,40	39,42
4	Krakowska	2,26	0,00	0,00	0,00	0,91	3,17
5	Legnicka	16,30	0,00	0,00	0,08	0,00	16,38
6	Łódzka	25,91	2,48	2,84	2,82	4,49	38,54
7	Mielecka	32,02	0,00	0,00	0,00	0,00	32,02
8	Pomorska	16,18	0,47	0,72	0,06	0,10	17,53
9	Słupska	19,33	1,72	0,00	2,70	0,30	24,05
10	Starachowicka	2,72	0,00	0,00	0,00	0,00	2,72
11	Suwalska	6,22	0,82	0,14	0,20	0,02	7,40
12	Tarnobrzaska	24,24	0,00	0,00	0,00	0,00	24,24
13	Wałbrzyska	55,66	5,83	3,64	2,24	3,03	70,40
14	Warmińsko-Mazurska	2,11	0,27	0,09	0,00	0,30	2,77
Razem		260,07	14,32	10,77	14,49^{*)}	14,05	313,70

^{*)} wprowadzono korektę wielkości przedstawionych w Informacji (...) za 2020 r.

W związku z realizacją zadań wynikających z ustawy o wni spółki zarządzające strefami mają też prawo do zwolnienia podatkowego dochodów wydatkowanych w roku podatkowym lub

w roku po nim następującym na cele wymienione w art. 7 ust. 1 tej ustawy, a więc na szeroko rozumiane wsparcie rozwoju nowych inwestycji na przypisanym im obszarze.

W 2021 r. ze zwolnienia podatkowego z tego tytułu skorzystała tylko jedna spółka zarządzająca – Pomorska Specjalna Strefa Ekonomiczna sp. z o.o. Zwolnienie to wyniosło 1,3 mln zł i było mniejsze od łącznej kwoty niezapłaconego podatku z roku 2020 o 0,93 mln zł. W 2020 r. ze zwolnienia skorzystały spółki zarządzające strefą pomorską i wałbrzyską. Łączna wartość zwolnienia podatkowego z tego tytułu w latach 2020–2021 wyniosła 3,53 mln zł.

Działania zarządzających strefami w zakresie kadr dla przemysłu i rozwoju klastrów

Kamiennogórska SSE

Działania na rzecz szkolnictwa branżowego

W 2021 r. odbyło się posiedzenie Rady Programowej Strefowego Klastra Edukacyjnego (SKE), którego liderem jest zarządzający strefą kamiennogórską. W grudniu 2021 r. SKE zorganizował konferencję „Integracja edukacji z biznesem” z udziałem przedstawiciela kierownictwa Ministerstwa Edukacji i Nauki. Klaster uczestniczył w konsultacjach na temat społeczno-gospodarczej potrzeby włączenia zawodowej kwalifikacji rynkowej *Obsługa i utrzymanie ruchu stanowisk zrobotyzowanych* do Zintegrowanego Systemu Kwalifikacji. Na prośbę pracodawców przedstawiciel SKE opracował ofertę kształcenia uczelni wyższych należących do SKE na rok szkolny 2021/2022 i dokonał analizy porównawczej pod względem prognozy zapotrzebowania na rynku pracy. W ramach współpracy z Powiatowym Urzędem Pracy w Kamiennej Górze SKE wziął udział w badaniu „Diagnoza potrzeb lokalnego rynku pracy”. Przedstawiciel klastra uczestniczył w badaniu pogłębionym na temat funkcjonowania klastrów edukacyjnych na Dolnym Śląsku, przeprowadzonym na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Dolnego Śląska. Przedstawiciel SKE wziął udział w posiedzeniu Zespołu Samokształceniowego dyrektorów jeleniogórskich szkół średnich z udziałem władz samorządowych w Jeleniej Górze. SKE wspierał szkoły i uczelnie przy opracowywaniu i promowaniu oferty edukacyjnej na rok szkolny 2022/2023, wprowadzaniu nowych zawodów, organizacji kształcenia zawodowego, organizacji praktyk zawodowych oraz staży u pracodawców i poszukiwaniu nauczycieli/specjalistów do kształcenia zawodowego.

Pod patronatem zarządzającego strefą kamiennogórską funkcjonują następujące klasy: technik elektryk, ślusarz i operator obrabiarek skrawających, technik logistyk, technik urządzeń i systemów energetyki odnawialnej. W ramach Programu Partnerstwa realizowanego przez SKE klasa technikum logistycznego Dolnośląskiego Zespołu Szkół w Biedrzychowicach została objęta patronatem przez przedsiębiorcę strefowego Toyota Boshoku, podpisano umowę o powołaniu klasy patronackiej w Zespole Szkół Ogólnokształcących i Zawodowych w Bolesławcu przez Hotel Ibis Styles, a Zespół Szkół Technicznych „Mechanik” w Jeleniej Górze podpisał Porozumienie o współpracy z Zakładem Produkcyjnym Urządzeń Rozdzielczych i Sterowniczych „PURIS” w Jeżowie Sudeckim. Uczniowie szkół należących do SKE uczestniczyli w wycieczkach zawodoznawczych u przedsiębiorców strefowych.

Strefowy Klaster Edukacyjny jest stałym członkiem Rady Biznesu w Wyższej Szkole Bankowej (WSB), Społecznej Rady Biznesu przy Karkonoskiej Państwowej Szkole Wyższej w Jeleniej Górze, Rady Naukowej Uniwersytetu Ekonomicznego oraz Rady Konsultacyjnej do Spraw Szkolnictwa Zawodowego przy Dolnośląskim Kuratorze Oświaty. W październiku 2021 r. przedstawiciele SKE wzięli udział w uroczystości otwarcia Centrum Lean Management w WSB. W ramach tworzenia nowych kierunków kształcenia w zawodzie elektryk prowadzone były rozmowy wspólnie z dyrekcją Zespołu Szkół Technicznych „Mechanik” w Jeleniej Górze oraz pracodawcami.

Przedstawiciel SKE uczestniczył w następujących konferencjach: „Jak kupować, sprzedawać i bezpiecznie przechowywać bitcoiny” organizowanej przez Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu, Konferencji Tworzyw Sztucznych i Lekkich Konstrukcji Zittau, III Forum Turystycznym, konferencji Polsko-Niemiecko-Czeskiego Forum Kooperacji Firm w ramach współpracy z Karkonoską Agencją Rozwoju Rynku Regionalnego S.A., IV Kongresie Edukacji pn. Nowe perspektywy. Szersze horyzonty. Współpracując ze Związkiem Pracodawców Polska Miedź w Lubiniu, przedstawiciel SKE wziął udział w cyklu konferencji organizowanych w ramach Akademii Rozwoju Przemysłu 4.0.

Działania na rzecz rozwoju klastrów

SKE współpracuje z Polskim Klastrem IoT i AI SINOTAIC, z Dolnośląskim Klastrem Lotniczym, Dolnośląskim Klastrem Motoryzacyjnym, z Dolnośląskim Klastrem Edukacyjnym oraz z Klastrem Innowacyjnych Technologii. Przedstawiciele SKE uczestniczyli w międzynarodowej konferencji „Cyfryzacja” w ramach współpracy z SINOTAIC oraz w konferencji „Od Edukacji do Biznesu” i w Legnickim Spotkaniu Biznesu „Wyzwania dla firm w XXI wieku” w ramach współpracy z Dolnośląskim Klastrem Motoryzacyjnym.

2. Katowicka SSE

Działania w zakresie szkolnictwa branżowego

W 2021 r. zarządzający strefą rozwijał działania służące podniesieniu jakości kształcenia zawodowego i dostosowania go do potrzeb rynku pracy w województwie śląskim. Realizowano te zadania m.in. w ramach projektów: *Śląskie.Zawodowcy*, *Klub Innowatora*, *Rozwój programu edukacji zawodowej z wykorzystaniem narzędzi VR*, a także poprzez współpracę z organizacjami otoczenia biznesu, jednostkami samorządu terytorialnego, instytucjami rynku pracy, uczelniami wyższymi itp. oraz udział w gremiach pracujących na rzecz szkolnictwa branżowego i wyższego, m.in. w Śląskiej Radzie Edukacji Zawodowej i Forum Współpracy Samorządu Województwa Śląskiego z uczelniami województwami śląskiego.

W 2021 r. zarządzający zorganizował staże dla 180 uczniów z 18 szkół. Staże odbywały się u 111 pracodawców, umożliwiając uczniom nabycie kompetencji zawodowych w realnych warunkach pracy. Najwięcej staży zorganizowano w zawodach: technik mechanik pojazdów samochodowych, informatyk, technik mechanik, mechatronik, technik logistyk, technik elektryk, technik eksploatacji portów i terminali, operator obrabiarek skrawających.

Odpowiedzią na potrzeby pracodawców w zakresie uzupełniania i podnoszenia kompetencji zawodowych uczniów była organizacja szkoleń. W 2021 r. zarządzający strefą zorganizował szkolenia dla 376 osób w 12 kursach w 55 grupach szkoleniowych, w tym dla 120 uczniów przygotowano szkolenia rozwijające kompetencje kluczowe. Największym powodzeniem cieszyły się kursy: Spawanie MIG, MAG, TIG (103 uczestników), Programowanie sterowników PLC Siemens S7-1200/1500 w środowisku TIA PORTAL (76 uczestników), Programowanie C++, JAVA i PYTHON (75 kursantów), Autoprezentacja i wystąpienia publiczne w praktyce (44 uczestników).

W ramach *Regionalnych sieci współpracy edukacji z biznesem* zorganizowano 7 seminariów zdalnie i 5 seminariów stacjonarnych. Stacjonarne seminaria odbyły się w Zawierciu,

Gliwicach, Częstochowie, Łodygowicach i Jaworznie. Efektem tej działalności było m.in. podpisane umów o współpracy pomiędzy przedsiębiorcami a szkołami: AT-Plast Andrzej Talik z Zespołem Szkół Zawodowych im. prof. J. Buzka w Węgierskiej Górze, ZF Automotive Systems Poland z Centrum Kształcenia Praktycznego i Ustawicznego w Częstochowie oraz SK hi-tech battery materials Poland z Zespołem Szkół Technicznych w Dąbrowie Górniczej. Umowy mają służyć budowaniu trwałej współpracy pomiędzy przedsiębiorstwem a szkołą, zapewniać merytoryczną pomoc zakładu w organizacji praktycznego nauczania i jednocześnie kształcić uczniów z uwzględnieniem potrzeb pracodawców.

W ramach promocji szkolnictwa zawodowego oraz możliwości wykorzystania nowoczesnych technologii w edukacji, zarządzający zorganizował I Wojewódzki Turniej Młodych Mechaników VR, podczas którego uczniowie z 20 szkół województwa śląskiego prezentowali swoje umiejętności w serwisowaniu samochodów na platformie VR. Dodatkowo prowadzone były warsztaty przez ekspertów marek: Brembo, Mann-Filter, ATH-Heinl, Osram, Varta i Monroe. Wydarzenie umożliwiło szkołom nawiązanie współpracy z wieloma firmami z sektora automotiv i zbudowanie trwałych relacji, co zaowocowało m.in. przekazaniem szkołom sprzętu potrzebnego do kształcenia praktycznego oraz udostępnieniem uczniom platform szkoleniowych przeznaczonych dla pracowników serwisów samochodowych.

W 2021 r. zarządzający zorganizował uczniom i nauczycielom kilka wizyt studyjnych w przedsiębiorstwach, m.in. ZF w Częstochowie, CMC w Zawierciu, Arcesse w Dąbrowie Górniczej, VR Technology, Poltest w Mysłowicach. Wizyty studyjne pozwoliły uczniom na poznanie nowoczesnych technologii, specyfiki pracy w danym zakładzie lub zawodzie.

Działania na rzecz rozwoju klastrów

Katowicka SSE od roku 2011 rozwija Klaster Silesia Automotive & Advanced Manufacturing (SA&AM), który na koniec 2021 r. zrzeszał 170 podmiotów i instytucji. W roku 2021 klaster kontynuował swoją działalność podstawową, organizując 55 warsztatów i spotkań projektowych (bezpośrednich i online) w różnych grupach tematycznych, w tym kilka spotkań Business2Business i Science2Business, m.in. spotkania B2B dla Stellantis, Electromobility Poland, Evatronix, spotkanie S2B zorganizowane z Siecią Badawczą Łukasiewicz, dwa spotkania Rady Programowej klastra i coroczne spotkanie B2B podczas Zgromadzenia Członków klastra SA&AM, zorganizowane w ramach obchodów 25-lecia Katowickiej SSE. Klaster był również współorganizatorem 20 wydarzeń branżowych i uczestniczył z członkami klastra w branżowych targach. W 2021 r. kontynuowano publikację magazynu klastra SA&AM „Newsletter SA&AM” (6 wydań) i zrealizowano cykliczne badanie klastra „Kompas Automotive”. W roku 2021 kontynuowano szkolenie dla członków klastra SA&AM – *Efektywny Lider* w zakresie podnoszenia kompetencji przywódczych, zarządzania zespołem, leadership dla managerów średniego szczebla przedsiębiorców zrzeszonych w klastrze, a także przygotowano program i ofertę nowych szkoleń *Efektywna Liderka* i *HR VUCA* na rok 2022.

W 2021 r. klaster wdrożył projekt o nazwie *My Cyfrowi* – otwarte warsztaty promujące transformację cyfrową MŚP, realizowane wspólnie z dostawcami nowych technologii, zrzeszonymi w klastrze SA&AM oraz rozwijał, realizowaną wspólnie z 8 partnerami, inicjatywę śląskiego *Digital Innovation HUB – Silesia Smart Systems*, uzyskując w preselekcji krajowej miejsce na liście 25 polskich kandydatów do konkursu na Europejski Hub Innowacji

Cyfrowej (EDIH). Klaster kontynuował też realizację projektu Boost4BSO – *Boosting CE Business Support Organizations (BSOs) capacities for I4.0 scale up support* finansowanego z europejskiego programu Interreg Central Europe, którego celem jest wypracowanie narzędzi wspierających MŚP w transformacji cyfrowej. Klaster SA&AM rozpoczął również realizację nowej usługi *MŚP go Digital*, wdrażanej w ramach projektu „Rozwój potencjału koordynatora SA&AM wraz z rozwojem nowych usług”. Celem usługi jest wsparcie procesów transformacji cyfrowej przedsiębiorców z grupy MŚP z wykorzystaniem nowych narzędzi: Mobilny Demonstrator i Wirtualna Fabryka.

Ponadto Klaster SA&AM kontynuował współpracę w ramach europejskiej sieci klastrów motoryzacyjnych EACN – European Automotive Cluster Network for Joint Industrial Modernisation Investment, w której działa ponad 25 europejskich klastrów motoryzacyjnych. Efektem działań klastra w sieci EACN jest uzyskanie wsparcia z Komisji Europejskiej na kolejny wspólny projekt europejski GreenSME w ramach programu HORYZONT. Celem projektu jest wspieranie przedsiębiorstw w procesach zielonej transformacji.

Klaster kontynuował również projekt *Rada ds. kompetencji w sektorze motoryzacyjnym (z uwzględnieniem elektromobilności)* realizowany w konsorcjum z Polską Izbą Motoryzacji i Związkiem Pracodawców Motoryzacji i Artykułów Przemysłowych. W ramach tego projektu analizowano aktualne i przyszłe potrzeby kompetencyjne zmieniającego się sektora motoryzacyjnego, wspierano współpracę szkół i przedsiębiorców w zakresie praktycznego kształcenia zawodowego oraz promowano Zintegrowany System Kwalifikacji (ZSK) jako narzędzie do wdrażania nowych zawodów dla motoryzacji. Zrealizowano drugą edycję ogólnopolskiego badania „*Bieżący monitoring sektora*” *obszar edukacji (szkolnictwo ponadpodstawowe)*, w kontekście zakresu i sposobu kształcenia dla sektora motoryzacyjnego, opracowano i wdrożono narzędzie do monitorowania potrzeb pracodawców sektora motoryzacyjnego, doprowadzono do podpisania 5 umów edukacyjnych pomiędzy szkołami i przedsiębiorcami. Przygotowano również „Rekomendacje w zakresie rozwiązań/zmian mogących wpłynąć na poprawę sytuacji pracowników w najtrudniejszej sytuacji na rynku pracy – 2. edycja” i „Opracowanie w zakresie ZSK - Jak szkolić, jak egzaminować – 2. edycja”.

3. Kostrzyńsko-Słubicka SSE

Działania w zakresie szkolnictwa branżowego i na rzecz rozwoju klastrów

W 2021 roku zarządzający strefą kontynuował działania mające na celu pogłębienie współpracy pomiędzy przedsiębiorcami zrzeszonymi w klastrach, szkołami branżowymi i uczelniami wyższymi.

Zarządzający objął patronat nad Firmą Symulacyjną „Heban” sp.j. funkcjonującą w Zespole Szkół im. Marii Skłodowskiej-Curie w Kostrzynie nad Odrą. Firma symulacyjna jest miejscem kształcenia uczniów w zawodzie technik ekonomista w warunkach maksymalnie zbliżonych do rzeczywistości gospodarczej. Jej istotą jest symulacja, czyli wzorowanie się na pracy autentycznego przedsiębiorstwa, w którym wszystkie operacje finansowo-gospodarcze są identyczne z działaniami prawdziwej firmy, jedynie towary i pieniądze są fikcyjne. Dzięki temu uczniowie mogą nauczyć się wszystkiego, co powinien wiedzieć młody ekonomista, łącznie z obsługą komputera, podstawowych programów biurowych, kadrowych, księgowych,

magazynowych, sprzedażowych. Firma działa w otoczeniu makroekonomicznym maksymalnie zbliżonym do rzeczywistych wymagań rynkowych.

Zarządzający strefą wziął udział w VII Kongresie Klastrow Polskich w Szczecinie. Zorganizował wizyty studyjne u przedsiębiorców dla studentów Wydziału Technicznego Akademii Jakuba z Paradyża w Gorzowie Wielkopolskim na kierunkach: Informatyka, Mechanika i Budowa Maszyn, Automatyka i Robotyka, Inżynieria Bezpieczeństwa oraz Energetyka.

Ponadto zarządzający uczestniczył w pracach zespołu roboczego przy Lubuskim Wojewódzkim Urzędzie Pracy dotyczącego polityki edukacyjnej województwa. Jego celem jest wypracowanie rozwiązań umożliwiających współpracę przedsiębiorców z placówkami edukacyjnymi. W ramach pracy w zespole Rady Pracodawców przy Wydziale Ekonomii, Finansów i Zarządzania na Uniwersytecie Szczecińskim zarządzający opiniował programy studiów oraz współtworzył zasady ściślejszej współpracy tej uczelni z pracodawcami.

4. Krakowski Park Technologiczny (Krakowska SSE)

Działania w zakresie szkolnictwa branżowego

Spowodowane pandemią COVID-19 ograniczenia w funkcjonowaniu szkół oraz wynikające z nich problemy ze współpracą z przedsiębiorcami wymusiły na zarządzającym Krakowskim Parkiem Technologicznym (KPT) zmianę niektórych form działania i stworzenie nowych formuł umożliwiających funkcjonowanie w zmienionych warunkach. Spółka zarządzająca podjęła działania polegające na prowadzeniu zajęć online dla uczniów szkół zawodowych z zakresu zawodoznastwa, nowoczesnej gospodarki, a także kierunków rozwoju przemysłu ze szczególnym uwzględnieniem przemysłu 4.0. Przeprowadzono ponad 20 godzin zegarowych tego typu lekcji zarówno dla uczniów szkół branżowych, jak i technikum.

Przeprowadzono kolejną edycję Festiwalu Informatycznego „Projekt na Szóstkę”, w ramach którego uczniowie technikum przygotowują projekty z szeroko rozumianego obszaru informatyki – aplikacje, programy, rozwiązania hardwarowe i prezentują je jury składającemu się z przedstawicieli przemysłu oraz instytucji otoczenia biznesu. W tej edycji na szerszą skalę wprowadzono elementy edukacyjne i crowdfundingowe, poszerzając zakres oddziaływania festiwalu. Od dwóch lat ma on charakter ogólnokrajowy.

Opracowano i złożono projekt edukacyjny „Ja w Przemysle”, którego zadaniem jest przygotowanie kadr dla przemysłu. W ramach projektowanych zajęć uczestnicy będą uzyskiwali podstawowe informacje pomagające im odnaleźć się w środowisku zakładu przemysłowego, które zazwyczaj stanowi dla nich zupełnie nieznanne otoczenie. Jednocześnie projekt ma na celu poprawę wizerunku pracy w zakładach przemysłowych i szerokie uświadamianie, jak wygląda współczesna fabryka.

W ramach współpracy z Wyższą Szkołą Europejską wraz z grupą studentów zaktualizowano dane na temat współpracy przedsiębiorców ze szkolnictwem zawodowym, a także opisy podstawowych narzędzi takiej współpracy, które zarządzający udostępnia przedsiębiorcom w ramach wsparcia ich współpracy ze szkołami.

Działania na rzecz rozwoju klastrow

KPT jest członkiem Klastra LifeScience Kraków oraz Silesia Automotive & Advanced Manufacturing. Przynależność do tych klastrów i działalność w ich ramach wynika z przyjętej przez zarządzającego strategii przyciągania inwestycji, w szczególności z branż lifescience oraz automotive. Aktywność zarządzającego wiąże się z promocją potencjału gospodarczego Małopolski w sektorach reprezentowanych przez te klastry.

W 2021 r. zarządzający strefą krakowską nie prowadził działań wspierających klastry.

5. Legnicka SSE

Działania w zakresie szkolnictwa branżowego

Działania zarządzającego strefą koncentrowały się na wspieraniu rozwoju Dolnośląskiego Klastra Edukacyjnego (DKE), którego jest liderem. Polegały one na:

- podpisaniu dwóch trójstronnych porozumień pomiędzy zarządzającym strefą, przedsiębiorcą oraz szkołą o utworzeniu klas patronackich. Utworzono klasę patronacką w zawodzie technik mechatronik w Powiatowym Zespole Szkół nr 2 im. Wincentego Witosa w Środzie Śląskiej z HMT Heldener Metalltechnik Polska oraz klasę patronacką w zawodzie technik logistyk w Zespole Szkół Zawodowych im. mjr. Henryka Sucharskiego w Złotorzy razem z Przedsiębiorstwem Produkcyjno-Handlowym „VITBIS”,
- podpisaniu trójstronnego porozumienia o współpracy z przedsiębiorcą Viessmann Technika Grzewcza oraz Filią Politechniki Wrocławskiej w Legnicy, którego celem jest zapewnienie wysokiego poziomu kształcenia studentów i efektywnego wykorzystania nabytej przez nich wiedzy i umiejętności,
- zorganizowaniu lekcji przedsiębiorczości dla uczniów szkół partnerskich, w tym jednej w formie zdalnej,
- zorganizowaniu warsztatów edukacyjno-integracyjnych dla uczniów Katolickiego Liceum Ogólnokształcącego im. św. Franciszka z Asyżu oraz Akademickiego Liceum Ogólnokształcącego, których celem było wsparcie młodych ludzi w integracji i odtworzeniu relacji po okresie nauki zdalnej i całkowitej izolacji,
- organizacji spotkań z przedstawicielami: Sitech, Basf, Schorholz, Viessmann Technika Grzewcza, HMT, PepsiCo w celu omówienia potrzeb i dalszej współpracy,
- zorganizowaniu konferencji „Od Edukacji do Biznesu” z udziałem przedstawicieli kierownictwa Ministerstwa Edukacji i Nauki, dyrektorów szkół i uczelni wyższych, przedstawicieli jednostek samorządowych, przedsiębiorców i doradców zawodowych. Celem konferencji było nawiązanie współpracy oraz wymiana doświadczeń pomiędzy przedstawicielami edukacji i biznesu,
- zorganizowaniu konkursów:
  - plastycznego dla szkół podstawowych „Mój wymarzony zawód to...”,
  - dla szkół branżowych i technicznych „Moja najciekawsza praktyka”,
  - na najlepszą pracę dyplomową dla studentów Politechniki Wrocławskiej, Filii Politechniki Wrocławskiej w Legnicy, Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Witelona w Legnicy, Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Głogowie, Uczelni Jana Wyżykowskiego w Polkowicach i filii tej uczelni w Lubinie,
- organizacji kampanii promocyjno-informacyjnej dla partnerów DKE,
- pozyskaniu 17 nowych partnerów klastra,

- udziale w konferencjach i warsztatach organizowanych przez partnerów DKE.

Działania na rzecz rozwoju klastrów

Działania zarządzającego dotyczące klastrów skupiały się na wspieraniu rozwoju dwóch klastrów: Dolnośląskiego Klastra Motoryzacyjnego i Dolnośląskiego Klastra Lotniczego.

Działalność wspierająca Dolnośląski Klaster Motoryzacyjny (DKM), którego zarządzający strefą legnicką jest liderem, w 2021 r. polegała na:

- udziale (jako partner stowarzyszony) w projekcie European Digital Innovation Hub (EDIH),
- ustaleniu nowych zasad współpracy z zarządzającym strefą wałbrzyską – liderem wspierającym DKM,
- organizacji wystawy tematycznej prezentującej partnerów DKM,
- powiększeniu składu oraz wzmocnieniu znaczenia Rady klastra,
- organizacji konferencji Legnickie Spotkanie Biznesu „Wyzwania dla firm w XXI wieku”,
- udziale w benchmarkingu klastrów,
- udziale w projekcie *Rada ds. Kompetencji w sektorze motoryzacyjnym (z uwzględnieniem elektromobilność)*,
- rekrutacji nowych partnerów,
- udziale w XIV Polsko-Saksońskim Forum Gospodarczym,
- organizacji webinarów, spotkań B2B, warsztatów,
- badaniu potrzeb szkoleniowo-doradczych partnerów DKM,
- analizie możliwości pozyskania środków na nowe projekty w ramach nowej perspektywy finansowej na lata 2021-2027.

W przypadku Dolnośląskiego Klastra Lotniczego (DKL) działania zarządzającego dotyczyły:

- organizacji Walnego Zebrania DKL,
- organizacji prac Zarządu klastra,
- obsługi formalno-prawnej działalności klastra lotniczego,
- przygotowania i udziału w XXIX Międzynarodowym Salonie Przemysłu Obronnego w Kielcach,
- organizacji IV Konferencji „Rozwój współpracy między partnerami Dolnośląskiego Klastra Lotniczego – prace badawczo rozwojowe”.

6. Łódzka SSE

Działania w zakresie szkolnictwa branżowego

W ramach działań na rzecz szkolnictwa zawodowego zarządzający strefą łódzką zawarł porozumienie z Urzędem Marszałkowskim w Łodzi w sprawie współpracy na rzecz rozwoju kształcenia zawodowego, a także porozumienie z Łódzką Komendą Ochotniczych Hufców Pracy w Łodzi dotyczące współdziałania w zakresie kształcenia zawodowego, szkolenia, wychowania i zatrudniania młodzieży. Inwestorzy ze strefy łódzkiej przyjęli na wakacyjne praktyki i płatne staże uczniów Technikum Automatyki i Robotyki z Łodzi.

Działania na rzecz rozwoju klastrów

Zarządzający strefą łódzką jest członkiem dwóch klastrów: ICT Polska Centralna Klaster i LODZistics Logistyczna Sieć Biznesowa Polski Centralnej. Przedstawiciele zarządzającego wchodzi w skład Zarządu klastra LODZistics oraz grupy roboczej ds. edukacji.

W 2021 r. współpraca z klastrami polegała głównie na wymianie informacji dotyczących webinarów organizowanych przez zarządzającego. Klastry rozpowszechniały informacje i zapraszały pozostałych członków klastra na wydarzenia organizowane przez zarządzającego strefą i w ramach projektu Strefa Wsparcia.

W 2021 r. Klaster ICT był jednym ze współorganizatorów Łódzkich Dni Informatyki, w ramach których odbyło się 17 spotkań i warsztatów dla młodzieży nt. przedsiębiorczości i innowacji technologicznych wykorzystywanych w biznesie.

7. Mielecka SSE

Działania w zakresie szkolnictwa branżowego

Działania zarządzającego strefą koncentrowały się na promocji i popularyzacji nauki oraz rozwoju umiejętności technicznych wśród młodzieży. Przedstawiciel zarządzającego uczestniczył w Radzie Programowej *Młodzieżowej Akademii Umiejętności Technicznych Leonardo* i spotkaniach podsumowujących sukcesy członków *Leonardo*, biorących udział w Mistrzostwach Świata Modeli Kosmicznych. W ramach XI Mieleckiego Festiwalu Nauki i Techniki zarządzający współorganizował seminarium dla przedsiębiorców „Wspieramy dialog edukacji, nauki i biznesu”, gdzie prezentowano m.in. działania przedsiębiorców strefowych, podejmowane we współpracy ze szkołami, na rzecz rozwoju edukacji i dopasowania kadr do wymogów rynku pracy.

Przedstawiciele zarządzającego uczestniczyli w seminariach i konferencjach związanych z tematyką kształcenia zawodowego, w tym: webinarium *Preferencje zawodowe uczniów*, ogólnopolskich konsultacjach środowiskowych *Rady ds. Kompetencji w sektorze motoryzacyjnym* i seminarium metodologicznym na temat kwalifikacji w branży motoryzacyjnej, konsultacjach na temat społeczno-gospodarczej potrzeby włączenia zawodowej kwalifikacji rynkowej *Obsługa i utrzymanie ruchu stanowisk zrobotyzowanych* do Zintegrowanego Systemu Kwalifikacji, seminarium „Edukacja dla przemysłu – wyzwania dla Polski w perspektywie 2030”, panelu ekspertów w ramach badania „Przegląd regionalny. Województwo podkarpackie 2020”.

W listopadzie 2021 r. zarządzająca strefą Agencja Rozwoju Przemysłu S.A. zorganizowała konferencję „Kadry przyszłości – Kadry dla przemysłu” pod patronatem Prezesa Rady Ministrów i patronatem medialnym dziennika *Rzeczpospolita*. Wydarzenie poświęcone było wyzwaniom związanym z zapewnieniem odpowiednich kadr dla gospodarki Polski. W panelach omawiano potrzeby inwestorów zagranicznych jako pracodawców, rolę samorządu i specjalnej strefy ekonomicznej we współpracy z instytucjami edukacyjnymi w celu przygotowania się na przyjęcie dużej inwestycji. Podjęto także temat pracowników z zagranicy i ich roli w rozwoju gospodarczym Polski i Europy Środkowej.

Zarządzający przeprowadził ankietę z zakresu działań podejmowanych przez przedsiębiorców strefowych we współpracy ze szkołami prowadzącymi kształcenie zawodowe i uczelniami. Przykłady tych działań i dobre praktyki w tej dziedzinie, przynoszące obustronne korzyści,

zarządzający prezentował przedsiębiorcom, którzy uzyskali decyzję o wsparciu dla nowej inwestycji na podstawie *ustawy o wni*.

Działania na rzecz rozwoju klastrów

Zarządzający strefą wspiera inicjatywy i przedsięwzięcia na rzecz rozwoju klastrów, zwłaszcza związanych z inteligentnymi specjalizacjami województwa podkarpackiego, tj. lotnictwem i motoryzacją.

Agencja Rozwoju Przemysłu S.A. od 2015 r. jest członkiem wspierającym klastra lotniczego Stowarzyszenie Grupy Przedsiębiorców Przemysłu Lotniczego „Dolina Lotnicza”, od 2016 r. jest członkiem klastra Wschodni Sojusz Motoryzacyjny, a od 2019 r. współpracuje z Polskim Klastrem Budowlanym.

Działania zarządzającego dotyczące klastrów polegały na prezentowaniu oferty i działalności wybranych Krajowych Klastrów Kluczowych wśród przedsiębiorców realizujących inwestycje na terenie strefy mieleckiej lub na obszarze przypisanym zarządzającemu.

W październiku zarządzający strefą uczestniczył w spotkaniu informacyjnym w sprawie powołania Mieleckiego Klastra Energii – klastra energetycznego, którego zadaniem jest tworzenie bezpieczeństwa energetycznego na poziomie lokalnym.

8. Pomorska SSE

Działania w zakresie szkolnictwa branżowego

Zarządzający strefą pomorską podjął w 2021 r. następujące działania:

- organizacja (wraz z Kujawsko-Pomorskim Centrum Edukacji Nauczycieli w Bydgoszczy oraz Bydgoskim Klastrem Przemysłowym) i patronat nad seminarium branżowym Szkoła-uczelnia-pracodawca – Współpraca w czasach pandemii,
- zorganizowanie wspólnie ze Starostą Grudziądzkim konferencji „Współpraca doradcy zawodowego z instytucjami wspierającymi rynek pracy”,
- współorganizacja (z Wyższą Szkołą Bankową w Gdańsku) Forum Akademicko-Gospodarczego „Współpraca nauki i biznesu siłą napędową Pomorza”,
- udział w konferencji Forum Inteligentnego Rozwoju w Toruniu, w panelu zatytułowanym „Kształcenie a potrzeby inteligentnego rozwoju”,
- organizacja wraz z biurami karier uczelni „Tygodnia Kariery” w województwie pomorskim i kujawsko-pomorskim, w ramach którego odbyło się 20 spotkań z przedstawicielami inwestorów oraz 2 warsztaty z Gi Group „Rekrutacja od podstaw”,
- organizacja i udział w targach edukacyjnych, warsztatach, spotkaniach z uczniami i studentami, doradcami zawodowymi i przedsiębiorcami, w tym zorganizowanie 38 spotkań online oraz wizyt studyjnych pracodawca–szkoła, udział w *Światowym Tygodniu Przedsiębiorczości* (organizacja 22 wizyt dla 600 uczniów u inwestorów strefowych), zorganizowanie – we współpracy z przedsiębiorcą Global Maritime – 18 warsztatów z praktycznego wykorzystania w pracy zawodowej wiedzy teoretycznej z fizyki i matematyki dla uczniów szkół ponadpodstawowych,

- organizacja IX Dnia Strefy na Politechnice Gdańskiej – udział 10 przedsiębiorców strefowych w spotkaniach online ze 112 studentami, w trakcie których zaprezentowana została ich działalność oraz przedstawione zostały oferty pracy, staży i praktyk,
- zorganizowanie i poprowadzenie konferencji „Pracownik przyszłości Pomorza i Kujaw” w ramach 15-lecia Pomorskiej SSE w województwie kujawsko-pomorskim,
- współorganizacja i patronat nad konferencją przedsiębiorcy Grupa Progres „Kurs na HR”,
- zorganizowanie we współpracy z agencją pracy Randstad dwóch webinarów „Kolejna fala obaw. Wyzwania rynku pracy w Q2 2021” dla pracowników HR przedsiębiorców działających w strefie,
- realizacja projektu *Kompetencje Przemysłu Przyszłości* współfinansowanego ze środków Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Pomorskiego na lata 2014–2020, w ramach którego odbyły się szkolenia dla 94 pracowników mikro, małych i średnich przedsiębiorstw z zakresu: CAD 2 D, CAD 3 D, programowania robotów przemysłowych, programowania i obsługi procesu Druku 3D, spawania metodą MAG 135,
- realizacja projektu filmowego „Chcę tu pracować”, w ramach którego nagrano i wypromowano (w mediach społecznościowych, szkołach, jednostkach samorządu terytorialnego, kuratoriach) łącznie 7 filmów (5 w województwie pomorskim i 2 w kujawsko-pomorskim) z udziałem inwestorów ze strefy pomorskiej: HAAD, Iglotex, Northvolt, Cargolift, Jabil, Nowa Metale, Indorama,
- zorganizowanie, w ramach projektu „Międzyuczelniana Akademia Kompetencji”, dla 160 studentów trójmiejskich uczelni trzech spotkań online prowadzonych przez Randstad Polska, GE Group, Lean Idea, w czasie których omówione zostały procesy rekrutacyjne, systemy i narzędzia zarządzania firmą,
- prezentacja oferty Centrum Programowania Robotów Przemysłowych (CPRP) w czasie wizyt i spotkań pokazowych, przygotowanie oferty zajęć dla Zespołu Szkół Rolniczych Centrum Kształcenia Praktycznego im. Macieja Rataja w Rusocinie,
- podpisanie umowy z Centrum Kształcenia Zawodowego i Ustawicznego nr 1 w Gdańsku na przeprowadzenie 2 kursów z obsługi i programowania robotów przemysłowych dla 16 uczniów Szkół Okrętowych i Technicznych Conradinum, w ramach projektu „Gdańsk Miastem Zawodowców – podniesienie jakości edukacji zawodowej”,
- przygotowanie założeń techniczno-organizacyjnych do powołania CPRP we Włocławku i Grudziądzu,
- uczestnictwo w spotkaniach roboczych dotyczących utworzenia kwalifikacji rynkowej *Obsługa i utrzymanie ruchu stanowisk zrobotyzowanych* i wystąpienie z wnioskiem o uzyskanie statutu Instytucji Certyfikującej dla ww. kwalifikacji,
- konsultowanie zapisów dotyczących szkolnictwa i rynku pracy w Regionalnym Programie Strategicznym w zakresie edukacji i kapitału społecznego dla województwa pomorskiego i włączenie się zarządzającego strefą pomorską do prac zespołu roboczego ds. edukacji Regionalnego Programu Strategicznego dla województwa kujawsko-pomorskiego.

Działania na rzecz rozwoju klastrów

PSSE od kilku lat zaangażowana jest w działalności Pomorskiego Klastra ICT Interizon, Bałtyckiego Klastra Ekoenergetycznego i Bałtyckiego Klastra Morskiego i Kosmicznego.

We wrześniu 2021 r. miała miejsce 11. edycja konferencji „Interizon Day”, podczas której przedstawiciele branży ICT na Pomorzu podsumowali dotychczasowe osiągnięcia i poznali możliwości współpracy w przyszłości. Pomorski Klaster ICT został zaproszony w roli eksperta do debaty „EDIH – czy Polska ma szansę zaistnieć na mapie Europy i świata jako Hub Cyfrowych Innowacji?” organizowanej przez Gdański Park Naukowo-Technologiczny (GPN-T), należący do zarządzającego strefą pomorską. We współpracy z Klastrem ICT Interizon zorganizowane zostały dwie wizyty studyjne dla studentów z trójmiejskich uczelni, podczas których przybliżono funkcjonowanie gdańskiego ekosystemu innowacyjności. Klaster został partnerem trzeciej edycji „BioTech Daily” – interdyscyplinarnej konferencji łączącej w sobie elementy medycyny, biotechnologii oraz rozwiązań ICT.

Od 2020 r. Bałtycki Klaster Morski i Kosmiczny uczestniczy w międzynarodowym projekcie Galatea, w ramach którego wspierany jest rozwój innowacji technologicznych i procesowych w następujących obszarach: porty (Smart & Green Ports), statki (Smart & Green Ships), stocznie (Smart & Green Shipyard) oraz nadzór i kontrola akwenów morskich (Maritime Surveillance). W czerwcu 2021 r. rozstrzygnięty został konkurs zorganizowany w ramach ww. projektu. Zwyciężyły dwa konsorcja, których liderami są młode firmy z Pomorza: SeaData i REXS.IO. Każde z nich otrzymało dotację w wysokości 60 tys. euro na realizację innowacji w obszarze przemysłów morskich.

W 2021 r. Bałtycki Klaster Morski i Kosmiczny utworzył dwa HUBy: Bałtycki HUB produkcji statków zeroemisyjnych (Baltic ZEV HUB), którego koordynatorem jest stocznia CRIST, oraz Bałtycki HUB informatyczny i sztucznej inteligencji (Baltic ICT & AI HUB), którego koordynatorem jest CADOR – najemca w budynku Akwarium w Bałtyckim Porcie Nowych Technologii.

Ponadto w 2021 r. zarządzający strefą pomorską przystąpił do grona członków Klastra Technologii Wodorowych, którego koordynatorem jest Regionalna Izba Gospodarcza Pomorza. Misją klastra, który zainaugurował swą działalność w sierpniu 2017 r., jest inicjowanie działań na rzecz zwiększenia znaczenia technologii wodorowych oraz czystych technologii węglowych, poprzez wspieranie członków klastra i podmiotów współpracujących w rozwoju innowacyjnych rozwiązań na rzecz efektywności energetycznej i gospodarki niskoemisyjnej. Celem jest współdziałanie w odpowiedzi na wyzwania stawiane przez branżę wodorową. W GPN-T odbyła się konferencja Polish Conference on Hydrogen Energy and Technology (PCHET 2021) organizowana przez Klaster Technologii Wodorowych z partnerskim udziałem zarządzającego strefą pomorską.

Dzięki współpracy przy realizacji międzynarodowego projektu „RBR - Reviving Baltic Resilience” zarządzający strefą pomorską utworzył wraz z partnerami z Polski, Szwecji i Litwy Transgraniczny Klaster Zielonych Technologii (TKZT), w którym pełni rolę koordynatora. Celem TKZT jest stworzenie transgranicznej sieci współpracy w obszarze zielonych technologii umożliwiającej efektywne połączenie i wykorzystanie potencjału uczelni wyższych, instytucji otoczenia biznesu, przedsiębiorstw, jednostek naukowo-badawczych, instytucji publicznych, władz lokalnych i regionalnych, stowarzyszeń oraz innych instytucji i podmiotów działających w tym obszarze.

W 2021 r. miało miejsce spotkanie Grupy konsultacyjnej Południowy Bałtyk, zgromadzenie członków klastra, spotkanie z członkami założycielami klastra dotyczące przyjęcia nowych członków. Dzięki współpracy z członkami klastra złożono wniosek aplikacyjny do projektu pn. „Hybrydowe, niskoemisyjne autonomiczne/półautonomiczne statki do obsługi morskich farm wiatrowych” w ramach trzeciego naboru projektów typu seed money programu Interreg Południowy Bałtyk 2014–2020, oś priorytetowa 2 – Wykorzystanie potencjału środowiskowego i kulturowego obszaru Południowego Bałtyku dla niebieskiego i zielonego wzrostu, cel szczegółowy 3 – Poprawa jakości i zrównoważenia środowiskowego usług transportowych na obszarze Południowego Bałtyku.

9. Słupska SSE

Działania w zakresie szkolnictwa branżowego

W 2021 r. Pomorska Agencja Rozwoju Regionalnego S.A. (PARR) zarządzająca strefą słupską uczestniczyła w spotkaniu w formie online z Departamentem Edukacji i Sportu Urzędu Marszałkowskiego Województwa Pomorskiego oraz z pozostałymi członkami *Zespołu ds. kształcenia na potrzeby rynku pracy* Pomorskiej Rady Oświatowej na temat przedsięwzięcia strategicznego pn. „Kształtowanie Sieci Szkół Zawodowych na Pomorzu”. Na spotkaniu omówiono zaawansowanie projektu w poszczególnych szkołach oraz potrzeby zgłoszone przez organy prowadzące szkoły zawodowe – powiaty z terenu województwa pomorskiego.

W ramach współpracy z Invest in Pomerania i miastem Słupsk, mającej na celu opracowanie raportu i oferty Słupska jako optymalnego miejsca pod inwestycje dla sektora BSS, rozpoczęto spotkania robocze ze słupskimi szkołami w celu zmapowania potencjału kadrowego i przedstawienia szkołom możliwości, jakie niesie za sobą rozwój inwestycji z sektora BSS. We wrześniu 2021 r. na zaproszenie Prezydenta Słupska odbyło się spotkanie z przedstawicielami wszystkich szkół średnich i Akademii Pomorskiej, w którym wzięli także udział przedstawiciele Invest in Pomerania oraz PARR.

Działania na rzecz rozwoju klastrów

W 2021 r. zarządzający strefą kontynuował współpracę z klastrami, w których jest współzałożycielem i partnerem: Szczecińskim Klastrem Meblowym, Słupskim Klastrem Bioenergetycznym, Klastrem Transportowo-Logistycznym Północ-Południe (Krajowym Klastrem Kluczowym), Klastrem Metalowym Metalika, Polskim Klastrem Budowlanym, Pomorskim Klastrem ICT Interizon (Krajowym Klastrem Kluczowym).

W marcu 2021 r. odbył się webinar organizowany przez Regionalną Izbę Gospodarczą Pomorza oraz PARR, poświęcony wsparciu przedsiębiorczości oraz modelowi współpracy na rzecz innowacyjnych, neutralnych dla klimatu rozwiązań energetycznych. Istotnym elementem wydarzenia była prezentacja projektu Słupskiej Wyspy Bioenergetycznej, którego liderem jest przedsiębiorca Wodociągi Słupsk sp. z o.o., a PARR jest członkiem Rady założycielskiej.

W maju 2021 r. odbyła się Rada Słupskiego Klastra Bioenergetycznego, w której udział wzięli lider i członkowie założyciele klastra, przedstawiciele Urzędu Miasta Słupsk i Parku Wodnego Trzy Fale. Celem było omówienie bieżących i planowanych działań, w tym projektu w ramach

Krajowego Planu Odbudowy *Ślupska Wyspa Energetyczna*, którego głównym celem jest powołanie społeczności tworzącej wspólny rynek usług energetycznych i wykorzystujących lokalne, odnawialne źródła energii.

10. SSE „Starachowice”

Działania w zakresie szkolnictwa branżowego i na rzecz rozwoju klastrów

W 2021 r. zarządzający strefą był partnerem w 2 projektach działających na rzecz rozwoju szkolnictwa zawodowego: *Kształcimy Specjalistów – rozwój edukacji zawodowej dla Starachowic. Druga edycja* oraz *Nowe kwalifikacje uczniów i nauczycieli Centrum Kształcenia Zawodowego i Ustawicznego w Ostrowcu Świętokrzyskim*.

Głównym celem projektu *Kształcimy Specjalistów (...)*, współfinansowanego ze środków Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Świętokrzyskiego na lata 2014–2020 poddziałania 08.05.01 *Podniesienie jakości kształcenia zawodowego oraz wsparcie na rzecz tworzenia i rozwoju CKZiU*, jest rozwój i podniesienie atrakcyjności kształcenia zawodowego w Technikum nr 1, Technikum nr 2 i Branżowej Szkole I stopnia nr 1 w Starachowicach. Zarządzający strefą pełni w nim rolę partnera – realizatora projektu.

W projekcie *Nowe kwalifikacje uczniów i nauczycieli Centrum Kształcenia Zawodowego i Ustawicznego w Ostrowcu Świętokrzyskim* zarządzający strefą pełni rolę partnera. Główny cel projektu to rozwój i podniesienie atrakcyjności kształcenia zawodowego prowadzonego przez Centrum Kształcenia Zawodowego i Ustawicznego w Ostrowcu Świętokrzyskim, m.in. dzięki zwiększeniu kwalifikacji kadry dydaktycznej, oraz doposażenie pracowni mechaniczno-elektrycznej Centrum w pomoce dydaktyczne.

Zarządzający strefą jest jednym z założycieli Świętokrzyskiego Klastra Edukacji Zawodowej (ŚKEZ). Główne cele klastra to podnoszenie poziomu praktycznej nauki zawodu, w tym praktyk zawodowych, wymiana doświadczeń wynikających z realizacji zadań dotyczących kształcenia zawodowego teoretycznego i praktycznego, popularyzowanie zawodów niezbędnych dla lokalnego rynku pracy (np. w ramach dni otwartych przedsiębiorstw i poprzez organizowanie wycieczek zawodoznawczych, praktyk, staży dla uczniów i nauczycieli), pomoc w doskonaleniu nauczycieli przedmiotów zawodowych, umożliwianie odbywania staży absolwenckich, czy tworzenie klas patronackich.

W 2021 r. zarządzający strefą podpisał list intencyjny w sprawie współpracy ze Świętokrzyską Wojewódzką Komendą Ochotniczych Hufców Pracy w Kielcach, a jego przedstawiciel wchodzi w skład Rady programowej komendy OHP. Głównym celem działalności OHP jest tworzenie młodzieży, w szczególności młodzieży defaworyzowanej, warunków do prawidłowego rozwoju społecznego i zawodowego, w tym budowanie systemu pomocy dla grup najsłabszych, organizowanie i wspieranie form wychodzenia z ubóstwa, bezrobocia i patologii społecznych.

11. Suwalska SSE

Działania w zakresie szkolnictwa branżowego

W roku 2021 zarządzający strefą wspierał tworzenie klas patronackich w: Zespole Szkół nr 6 w Suwałkach pod patronatem Fabryk Mebli „Forte”, Zespole Szkół Technicznych w Suwałkach pod patronatem: SALAG, Malow, Fabryk Mebli „Forte”, Aspi i Aquael, Zespole Szkół Zawodowych w Gołdapi pod patronatem Iryd i Nord Ost oraz w Zespole Szkół Mechanicznych im. Św. Józefa w Białymstoku pod patronatem SaMASZ, Pronar i KAN.

Zarządzający wspierał szkoły w identyfikacji miejsc, które mogą być objęte programem praktyk. Zorganizował wycieczki zawodoznawcze dla uczniów u przedsiębiorców: Balt-Yacht, Sea Life, SaMASZ, Pronar i Danwood. Zarządzający współpracował w Klastrem Obróbki Metali w zakresie utworzenia Branżowej Szkoły I Stopnia nr 10 w Białymstoku oraz z Wydziałem Mechanicznym Politechniki Białostockiej przy organizacji staży u przedsiębiorców strefowych w ramach projektu stażowego ZIREG – Zintegrowanego Programu Politechniki Białostockiej na rzecz Rozwoju Regionalnego. Chęć udziału w programie stażowym zgłosili przedsiębiorcy: Rosti, Bianor, Masterpress, SaMASZ, Fabryki Mebli „Forte”, Malow, Impress Decor Polska, KAN, Nibe-Biawar, Serwistał, Novigo, Greenvit, PLUM, RCM, Zakrem. Zarządzający współpracował także z Państwową Wyższą Szkołą Zawodową w Suwałkach, Politechniką Białostocką i z przedsiębiorcami przy organizacji wizyt studenckich.

Zarządzający podejmował też działania w zakresie promowania szkolnictwa zawodowego, m.in. zawarł porozumienie o współpracy z Instytutem Innowacji i Technologii Politechniki Białostockiej, zorganizował spotkanie z młodzieżą i wsparł akcję informacyjno-promocyjną Podlaskiej Wojewódzkiej Komendy OHP w Białymstoku. We współpracy z Warmińsko-Mazurską Wojewódzką Komendą OHP zorganizował spotkania z młodzieżą na temat przedsiębiorczości.

W 2021 r. zarządzający przystąpił do projektu Ministerstwa Edukacji i Nauki, realizowanego w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój, pn. *Wsparcie i rozwój mechanizmów współpracy i koordynacji na szczeblu centralnym i regionalnym w zakresie uczenia się przez całe życie (edukacja formalna, edukacja pozaformalna i uczenie się nieformalne)* i przygotował propozycje do Matrycy Zadań. W grudniu 2021 r. zarządzający wziął udział w warsztatach Fundacji Dual Education System w Białymstoku dotyczących projektu przygotowywanego we współpracy z podlaskimi przedsiębiorstwami zatytułowanego *Dualny systemu kształcenia - pracownik młodociany*. Projekt ten wdrażany jest w Zespole Szkół nr 10 w Białymstoku.

Zarządzający przygotował opinię dotyczącą włączenia zawodowej kwalifikacji rynkowej *Obsługa i utrzymanie ruchu stanowisk zrobotyzowanych* do Zintegrowanego Systemu Kwalifikacji.

Działania na rzecz rozwoju klastrów

W ramach współpracy z Klastrem Obróbki Metali, który jest Krajowym Klastrem Kluczowym, zarządzający wziął udział w webinarium *Problematyka gospodarki odpadami w przedsiębiorstwach wytwórczych* i *Nowa ustawa o zamówieniach publicznych* oraz w cyklu szkoleń *Zarządzanie procesami w firmach – gospodarka 4.0*. Zarządzający wsparł projekt *Wirtualna Platforma Targowa VR KOM EXPO*, popularyzując go wśród przedsiębiorców poprzez media społecznościowe. Zarządzający promował też w mediach społecznościowych *Pilotażowy projekt dotyczący rozwoju współpracy w zakresie B+R między biznesem i uczelniami w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podlaskiego na lata 2014–2020*, prowadzony m.in. przez: Politechnikę Białostocką, Uniwersytet w Białymstoku, Białostocki Park Naukowo-Technologiczny i Klaster Obróbki Metali.

Przedstawiciel zarządzającego strefą wziął udział w spotkaniach grupy GZW TECH – Grupy Zaawansowanej Współpracy TECHNOlogia Klastra Obróbki Metali i opublikował relację z tych wydarzeń w mediach społecznościowych i na swojej stronie internetowej.

Na stronie internetowej i w mediach społecznościowych zarządzający publikował też informacje o misjach gospodarczych organizowanych przez Polski Klaster Budowlany – kolejny Krajowy Klaster Kluczowy, którego jest członkiem. W maju 2021 r. zarządzający uczestniczył w webinarium organizowanym przez ten klaster *Plany i działania Polskiego Klastra Budowlanego*.

12. Tarnobrzaska SSE

Działania w zakresie szkolnictwa branżowego i na rzecz rozwoju klastrów

W 2021 r. zarządzający kontynuował współpracę z instytucjami działającymi na lokalnym rynku pracy, podejmując następujące działania związane z przygotowaniem kadr dla przemysłu:

- objęcie patronatem wydarzenia *Dni Bezpiecznego Internetu* zorganizowanego przez Centrum Edukacji Zawodowej w Stalowej Woli, którego celem było przedstawienie tematu bezpieczeństwa on-line i korzystania z możliwości technologicznych dla wspierania edukacji młodzieży w zakresie zawodowym,
- współpraca z Państwową Uczelnią Zawodową im. prof. Stanisława Tarnowskiego w Tarnobrzegu w obszarze utworzenia nowego kierunku studiów I stopnia o profilu praktycznym „Zarządzanie biznesem i e-biznesem”,
- zorganizowanie dla uczniów klas maturalnych Zespołu Szkół nr 2 w Nowej Dębie projektu pilotażowego dotyczącego rozwoju kompetencji miękkich pod nazwą „Wisłosan Young Staff Academy”. W ramach zajęć (wykładów i warsztatów) uczniowie dowiedzieli się m.in. jak radzić sobie ze stresem, jak określać cele, rozwijać swoje umiejętności komunikacji interpersonalnej, jak wchodzić w zmianę, ale także jak dbać o zdrowie psychofizyczne i rozwój własny,
- objęcie patronatem obchodów Dnia Jakości Kształcenia pod hasłem *Zdolni! Zdalni! Niebanalni!* na Uniwersytecie Jana Kochanowskiego w Kielcach Filii w Sandomierzu. W programie tego wydarzenia znalazły się m.in.: wykład „Prototypowanie – od

- skanowania do drukowania”, warsztaty „Sterowanie CNC”, wykład „Komputerowe wspomaganie projektowania i wytwarzania”, warsztaty „Druk 3D”,
- objęcie patronatem ogólnopolskiego konkursu *Od pomysłu do przemysłu* organizowanego corocznie dla uczniów szkół średnich i zawodowych. Zadaniem uczestników konkursu jest opracowanie własnego urządzenia (elektrycznego, elektronicznego bądź mechanicznego) lub rozwiązania programowo-technicznego danego problemu z wykorzystaniem technologii dostępnych na rynku. Celem jest zachęceniem uczniów szkół technicznych do aktywnego poznawania wybranego zawodu, zdobywania umiejętności praktycznego wykorzystania wiedzy teoretycznej, ale również zaszczepienie oraz rozwijanie pasji i zainteresowań różnymi dziedzinami techniki,
  - zorganizowanie 2. edycji projektu w ramach „Wisłosan Young Staff Academy”, skierowanego dla studentów II roku, związanego ze zdobywaniem wiedzy o działaniu umysłu i kształtowaniu umiejętności miękkich, m.in. w zakresie komunikacji interpersonalnej, zarządzania czasem, emocjami i stresem, autoprezentacji oraz występów publicznych, a także elementów zdrowego stylu życia psychofizycznego.
  - patronat nad wydarzeniem *Dzień nauki i techniki* zorganizowanym przez Samorządowy Ośrodek Kultury w Nowej Dębie dla uczniów szkół podstawowych z terenu gminy Nowa Dęba, w ramach którego odbyły się wykłady, pokazy, warsztaty z druku 3D, zajęcia z robotyki, automatyki, mechatroniki, informatyki.

Agencja Rozwoju Przemysłu S.A. zarządzająca strefami mielecką i tarnobrzeeską zorganizowała konferencję „Kadry przyszłości – Kadry dla przemysłu”, wspomnianą w opisie działań na rzecz rozwoju szkolnictwa w przypadku Mieleckiej SSE.

13. Wałbrzyska SSE

Działania w zakresie szkolnictwa branżowego

W ramach działalności Klastra Edukacyjnego INVEST in EDU zarządzający strefą:

- współpracował z inwestorami strefowymi w celu pozyskania miejsc na staże i praktyki dla studentów Politechniki Wrocławskiej oraz uczniów szkół branżowych i technicznych,
- przystąpił do Rady Społecznej Wydziału Mechanicznego Politechniki Wrocławskiej,
- wspólnie z Politechniką Opolską zrealizował projekt „Praktyka się opłaca! – Firmy WSSE bliżej Politechniki Opolskiej”, w ramach którego odbyły się panele dyskusyjne i rozmowy kwalifikacyjne z osobami zainteresowanymi płatną praktyką,
- współorganizował z Dolnośląskim Ośrodkiem Doskonalenia Nauczycieli „Seminarium – Atrakcyjna nauka zawodu – współpraca szkoły i pracodawców”,
- wsparł Państwową Wyższą Szkołę Zawodową im. Angelusa Silesiusa w Wałbrzychu (PWSZ) w działaniach zmierzających do utworzenia nowego kierunku studiów – Ochrona klimatu i środowiska (studia I stopnia – inżynierskie i studia II stopnia),
- ufundował nagrodę dla autora najlepszej pracy dyplomowej na kierunku studiów dualnych Logistyka w PWSZ w Wałbrzychu.
- uczestniczył w przeprowadzeniu ankiet eksperckich PWSZ w Wałbrzychu, których celem było poznanie opinii przedstawicieli instytucji oraz przedsiębiorstw działających na lokalnym i regionalnym rynku pracy, na temat prowadzonych kierunków studiów,

- przygotował coroczny projekt „Zawodowy strzał w 10!” promujący szkolnictwo branżowe,
- koordynował działania zmierzające do podpisania umowy o współpracy lub założenia klasy patronackiej pomiędzy Tristone i Zespołem Szkół nr 5 w Wałbrzychu,
- uczestniczył w konferencji „Kształcenie zawodowe a oczekiwania rynku pracy” skierowanej do dyrektorów i nauczycieli szkół zawodowych oraz doradców zawodowych. Organizatorem konferencji był Dolnośląski Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli we Wrocławiu oraz klaster INVEST in EDU,
- współpracował przy tworzeniu corocznego wydania lokalnego „Informatora Szkół Zawodowych” oraz „Informatora Uczelni Wyższych”,
- brał udział w organizacji Drzwi Otwartych Zespołu Szkół nr 5 w Wałbrzychu „Odjazdowa Ogrodowa” w Wirtualnym Centrum Kongresowym w AVATARLAND, podczas których promował Klaster Edukacyjny INVEST in EDU,
- współpracował przy projekcie „Studiuj w Wałbrzychu” promującym studiowanie na Filii Politechniki Wrocławskiej w Wałbrzychu na kierunkach uruchomionych po konsultacjach z zarządzającym strefą i z pracodawcami z obszaru jego działania: informatyka przemysłowa, mechanika i budowa maszyn, zarządzanie i inżynieria produkcji,
- uczestniczył w seminarium *Przedsiębiorczość – szansą na sukces zawodowy* zorganizowanym przez Dolnośląski Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli we Wrocławiu i klaster INVEST in EDU,
- brał udział w pracach Rady Klastra Edukacyjnego INVEST in EDU, która omawiała zmiany planowane w klastrze oraz podsumowała dotychczasową działalność klastra,
- uczestniczył w spotkaniu ze specjalistą koordynatorem doradztwa zawodowego z Powiatowego Centrum Poradnictwa Psychologiczno-Pedagogicznego i Doradztwa Edukacyjnego w Dzierżoniowie,
- wziął udział w spotkaniu dotyczącym współpracy klastra INVEST in EDU z OHP w Opolu,
- omówił możliwość współpracy z Filią Politechniki Wrocławskiej w Wałbrzychu i z Klastrem Edukacyjnym INVEST in EDU oraz objęcia patronatem filii uczelni lub kierunku studiów,
- objął patronatem specjalizację *Obsługa inwestycji w gospodarce* na kierunku *Administracja – profil praktyczny* na Wydziale Ekonomii i Zarządzania Politechniki Opolskiej,
- uczestniczył w spotkaniu dotyczącym współpracy przy szkoleniach i webinarach w Parku Naukowo-Technologicznym w Opolu.
- objął honorowym patronatem XI Ogólnopolską Konferencję Naukową Młodych Logistyków „POLLOGUS 2021” zorganizowaną przez Koło Naukowe Młodych Logistyków „Just in Time” działające przy Instytucie Przyrodniczo-Technicznym PWSZ w Wałbrzychu i brał udział w pracach komitetu oceniającego wystąpienia studentów podczas pierwszego dnia konferencji,
- wziął udział w Forum Rozwoju Regionalnego w Opolu, podczas którego przedstawił informacje o potrzebie szkolenia kadr dla przemysłu, robotyzacji i automatyzacji procesów oraz o powstającym Centrum Szkoleniowym Wałbrzyskiej SSE, które wyposażone zostanie w najnowsze technologie przemysłowe,

- wspólnie z Dolnośląskim Ośrodkiem Doskonalenia Nauczycieli zorganizował XI spotkanie Sieci współpracy i samokształcenia doradców zawodowych „Jak praktycznie kształcić kompetencje miękkie”, podczas którego dokonano prezentacji klastra oraz omówiono znaczenie kompetencji,
- wziął udział w konsultacjach i przygotował opinię na temat społeczno-gospodarczej potrzeby włączenia zawodowej kwalifikacji rynkowej *Obsługa i utrzymanie ruchu stanowisk zrobotyzowanych* do Zintegrowanego Systemu Kwalifikacji,
- zorganizował szkolenie w ramach IV edycji projektu Girls Go Technology uruchomionego przez Mercedes-Benz Manufacturing Poland z tematyki wytypowanej przez uczestniczki programu *Jak przerodzić pomysł w biznes – Lean startup*,
- realizował działania związane z utworzeniem Centrum Szkoleniowego, w szczególności opracował koncepcję centrum, harmonogram i kosztorys, projekt rozmieszczenia pomieszczeń w nowobudowanej hali, przeprowadził konsultacje z firmami szkoleniowymi i integratorami w sprawie wyposażenia centrum.

Działania na rzecz rozwoju klastrów

Tak jak w poprzednich latach działania zarządzającego na rzecz rozwoju klastrów koncentrowały się na Dolnośląskim Klastrze Motoryzacyjnym (DKM), którego jest liderem wspierającym oraz Dolnośląskim Klastrem Lotniczym (DKL). Działania te polegały na:

- współpracy z zarządzającym strefą legnicką i kamiennogórką w kwestii uzyskania przez DKM statusu Krajowego Klastra Kluczowego,
- przygotowaniu webinarium: „Automatyzacja działów HR poprzez wykorzystanie robotów”, „Systemy magazynowania energii – jak pokonać ograniczenia własnej infrastruktury energetycznej?”, „Przegląd dostępnych rozwiązań z zakresu automatyzacji procesów magazynowych”, „Wymiana dobrych praktyk COVID-19”, „Wykorzystanie systemów wizyjnych w zapewnieniu jakości procesu i wyrobu”, „Fikcja zarządzania lub realne zarządzanie produkcją oparte na danych z maszyn”, „Efektywność energetyczna i środowiskowa – konkurencyjność przedsiębiorstw”,
- współpracy z konsorcjum European Automotive Cluster Network for Joint Industrial Modernisation Investments (EACN),
- współpracy z Politechniką Wrocławską (jako partner stowarzyszony) przy realizacji 2 projektów unijnych,
- udziale jako partner stowarzyszony w projekcie European Digital Innovation Hub (EDIH),
- udziale w 29 edycji Międzynarodowego Salonu Przemysłu Obronnego w Kielcach i prezentacji pod szyldem Dolnośląskiego Klastra Lotniczego, wspólnie ze spółką zarządzającą strefą legnicką, oferty przedsiębiorców skupionych w tym klastrze,
- organizacji, wspólnie z DKL i innymi partnerami „Civil and Military Aeromixer” – międzynarodowego spotkania przedstawicieli sektora lotniczego,
- udziale w konferencji Dolnośląskiego Klastra Motoryzacyjnego – Legnickie Spotkanie Biznesu „Wyzwania dla firm w XXI wieku”,
- inauguracji nowej grupy tematycznej Dolnośląskiego Klastra Motoryzacyjnego „Prawo i podatki” i omówienie na pierwszym spotkaniu grupy planowanych zmian w prawie pracy oraz regulacji dotyczący sygnalistów w przedsiębiorstwie.

14. Warmińsko-Mazurska SSE

Działania w zakresie szkolnictwa branżowego

W 2021 r. zarządzający strefą planował kontynuację *Programu Wspomagania Uczniów w Wyborze Zawodu „Laboratorium – Mój Profil”*. Z powodu epidemii COVID-19 i obostrzeń ograniczających możliwość kontaktów bezpośrednich, współpraca z przedsiębiorcami, samorządami i szkołami na rzecz rozwoju edukacji zawodowej była utrudniona. Zdalny tryb nauczania i ograniczenia wynikające z konieczności zachowania reżimów sanitarnych wykluczyły możliwość kontynuacji ww. programu.

Działania na rzecz rozwoju klastrów

W listopadzie 2021 r. Zarządzający strefą wziął udział w konferencji „Smart Education for Industry 4.0” na Politechnice Białostockiej, zorganizowanej m.in. przez Klaster Obróbki Metali.

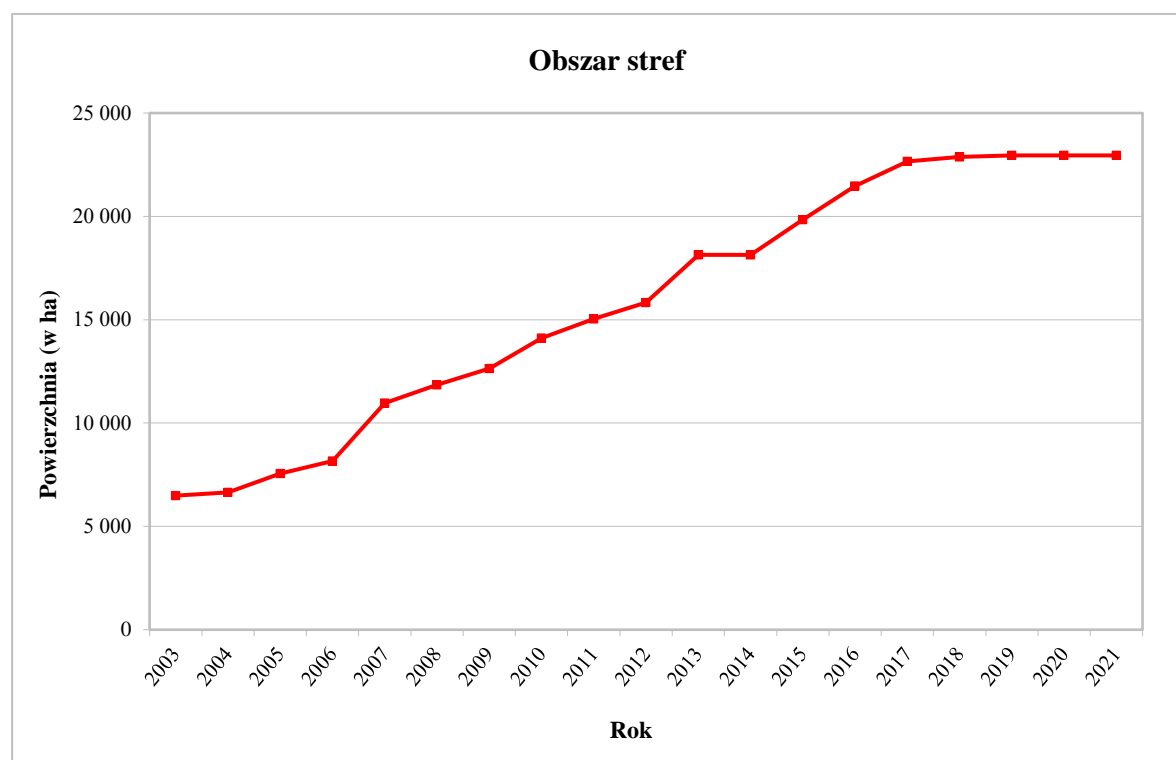
Podsumowanie

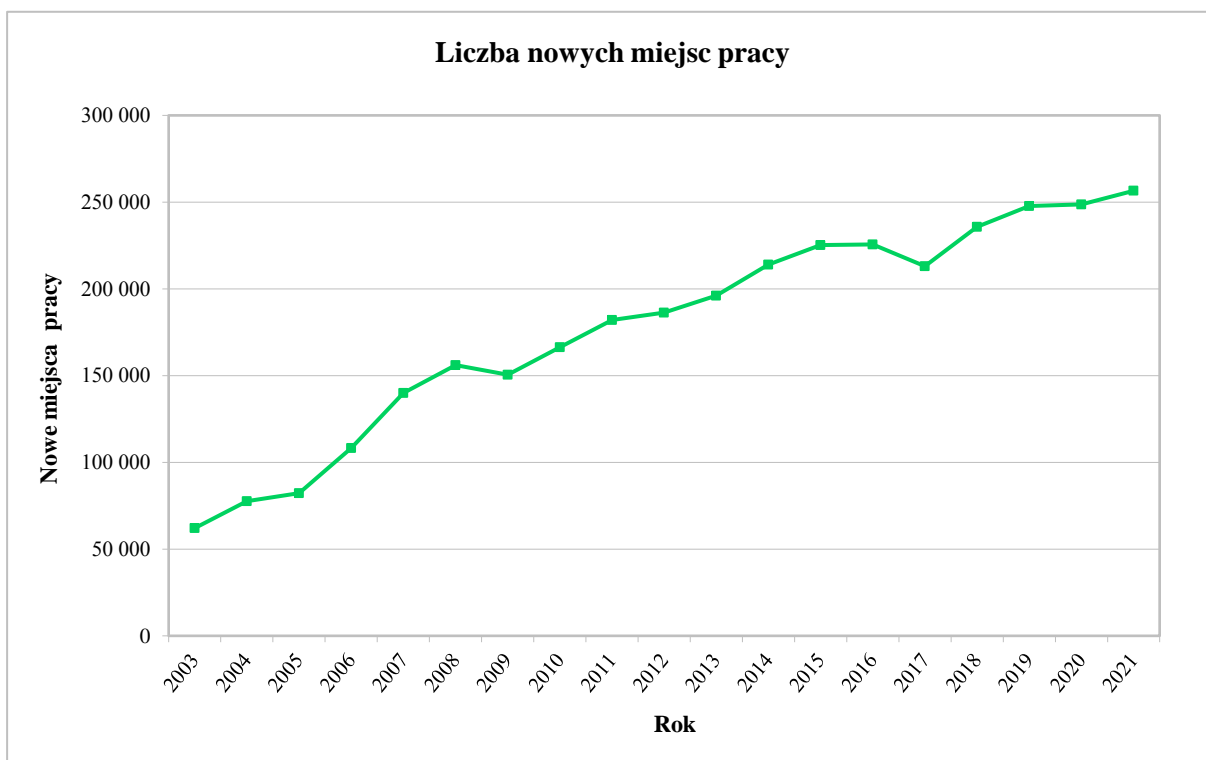
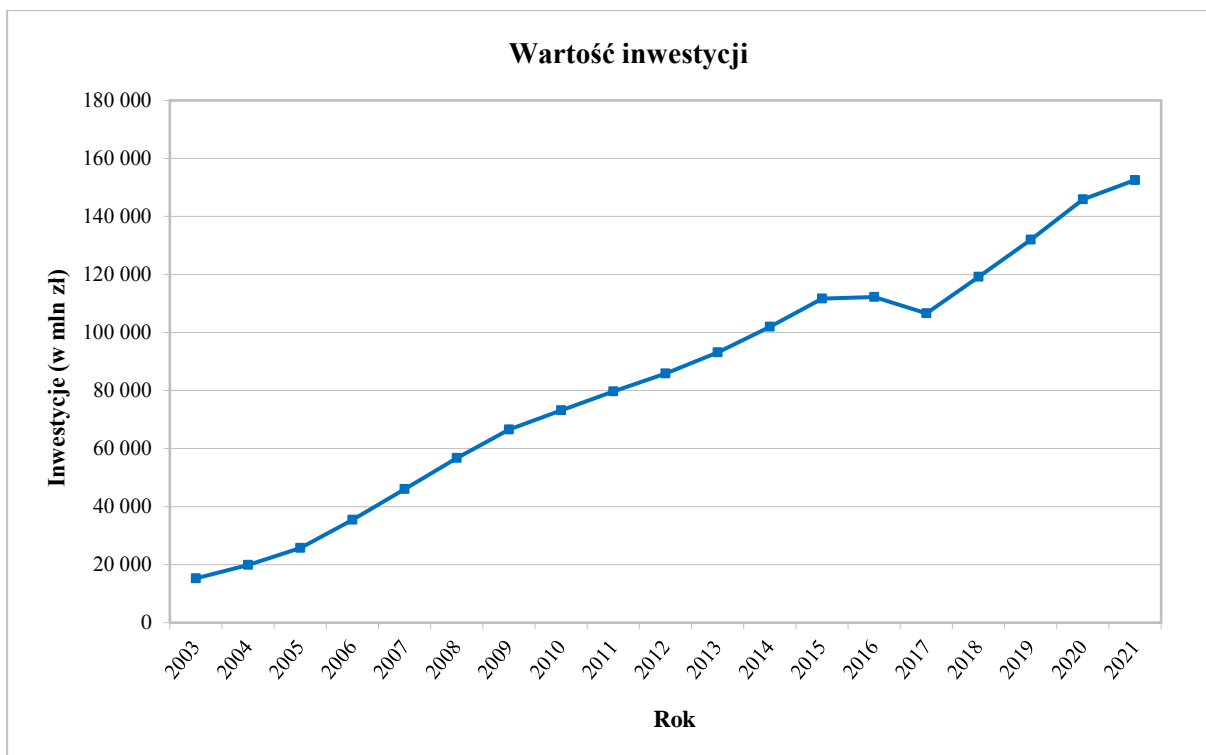
Rok 2021 charakteryzował się dodatnią dynamiką zmiennych opisujących efekty funkcjonowania specjalnych stref w porównaniu z 2020 r. Dynamika nakładów inwestycyjnych była najwyższa, choć niższa niż w roku 2020. Wzrost wartości inwestycji nie przekroczył 5%, podczas gdy rok wcześniej wyniósł ponad 10,5%. Dynamika nowych miejsc pracy była wyższa niż dynamika zatrudnienia ogółem. Wskaźniki te kształtowały się na poziomach odpowiednio: 103,1 i 101,03.

W 2021 r., podobnie jak w roku 2020, nie wydano żadnego zezwolenia na prowadzenie działalności na terenie strefy. Było to wynikiem wprowadzenia nowego instrumentu wsparcia na mocy *ustawy o wni*, który zastąpił specjalne strefy ekonomiczne. Zgodnie z tą ustawą wydanie zezwolenia na prowadzenie działalności gospodarczej na terenie specjalnej strefy ekonomicznej było możliwe wyłącznie do 15 czerwca 2019 r. Od dnia wejścia w życie aktów wykonawczych do *ustawy o wni*, tj. od dnia 5 września 2018 r. zarządzający strefami wydają natomiast decyzje o wsparciu dla przedsiębiorców planujących inwestycje na terenie całej Polski. W związku z tym, że część zezwoleń utraciła moc w trakcie 2021 r. łączna liczba zezwoleń ważnych na koniec ubiegłego roku spadła w stosunku do 2020 r. o 4,3%.

Wdrożenie nowego instrumentu wsparcia – wzorowanego na specjalnych strefach ekonomicznych, ale stosowanego także poza ich obszarem – i jednocześnie wygaszanie instrumentu stref wiązało się z rezygnacją ze zmian obszaru i granic specjalnych stref ekonomicznych. Łączna powierzchnia stref w 2021 r. nie uległa więc zmianie.

Na poniższych wykresach przedstawiono zmiany obszaru stref, wielkości poniesionych przez przedsiębiorców nakładów inwestycyjnych i liczbę utworzonych nowych miejsc pracy w latach 2003–2021.

Mapa specjalnych stref ekonomicznych w Polsce

